

ಕರ್ನಾಟಕ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಕಟಣೆ - ೪೬

ಸಾಹಿತ್ಯಮಾಲೆ - ೪೫

ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು

ಡಾ. ಪ್ರಧಾನ್ ಗುರುದತ್ತ

ಉದ್ಘಾಟನೆ ಕಥೆ

ಉದ್ಘಾಟನಾ ಕಥೆ

ಮೂಲ ಲೇಖಕರು
ಸೈಯದ್ ಅಹೆತಿಶಾಮ್ ಹುಸೇನ್

ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ
ಮಹಮೂದಾ ಬೇಗಂ ಅರಸೀಕೆರೆ
ರತ್ನಾ ಮಣೂರ

ಕರ್ನಾಟಕ ಅನುವಾದ ಸಂಘಟನೆ ಅಕಾಡೆಮಿ
ಕನ್ನಡ ಭವನ, ಜೆ.ಸಿ.ರಸ್ತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು

URDUVINA KATHE by Syed Etisham Husain ; Kannada Translation by Mahamooda Begam Aarasikere and Ratna Manura ; Editor-in-Chief : Dr. Pradhan Gurudatta; Published by Registrar, Karnataka Anuvada Sahitya Academy; Kannada Bhavana, J.C. Road, Bangalore - 560 002, 2007; Pp. xxiii + 105 ; Price : Rs. 60/-

© : ಕರ್ನಾಟಕ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು

Published with the kind permission of National Council for promotion of Urdu Language, New Delhi 110 066.

ಮುದ್ರಣ : ೨೦೦೭
ಪುಟಗಳು : xxiii + ೧೦೫
ಬೆಲೆ : ರೂ. ೬೦/-
ಪ್ರತಿಗಳು : ೧೨೦೦

ಪ್ರಕಾಶಕರು :

ಪಿ. ನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿ
ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್
ಕರ್ನಾಟಕ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ
ಕನ್ನಡ ಭವನ, ಜೆ.ಸಿ.ರಸ್ತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು
ದೂ : ೨೨೦೦೨೨೨೦

ಸಹಕಾರ :

ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ
ಬೆಂಗಳೂರು

ಮುಖಪುಟ ವಿನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರ : ವಿಶ್ವನಾಥ್

ISBN : 978-81-906101-7-9

ಮುದ್ರಕರು :

ಮೆ|| ಮಯೂರ ಪ್ರಿಂಟ್ ಆಡ್ಸ್
ನಂ. ೬೯, ಸುಭೇದಾರ್ ಭತ್ತಂ ರೋಡ್
ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦೦೨೦ ದೂ : ೨೫೫೪೨೨೨೪

ಹೆಚ್.ಡಿ. ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ
ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

ವಿಧಾನಸೌಧ
ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦ ೦೦೧
ದಿನಾಂಕ : ೧೫.೦೯.೨೦೦೭

ಮುನ್ನುಡಿ

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಪುನರ್ ಘಟನೆಯ ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ 'ಸುವರ್ಣ ಕರ್ನಾಟಕ'ದ ಸಂಭ್ರಮಪೂರ್ಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿತು. ಈ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಮೂಲಕ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ಇನ್ನೊಂದು ಹೊಸ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನೂ ಇಟ್ಟಿತ್ತು. ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳ ನಡುವಣ ಪಾರಸ್ಪರಿಕ ಅರಿವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ, ನಮ್ಮ ನಾಡು-ನುಡಿಗಳ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಇತರ ಭಾಷಾ-ಬಾಂಧವರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಜಾಗತಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಿಸಿ ಕೊಡುವುದು ಮತ್ತು ಜಗತ್ತಿನ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಒದಗಿಸುವುದು ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಈ ಹೊತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಸೀಮಿತವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ, ಜ್ಞಾನ-ವಿಜ್ಞಾನ-ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತರುವುದೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಿರಿಮೆಯ ಜೊತೆಗೆ, ಕನ್ನಡದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ, ಹಿರಿಮೆಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸುವಂತಾಗುತ್ತದೆ.

'ಸುವರ್ಣ ಕರ್ನಾಟಕ' ಸಂಭ್ರಮದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಈ ಹಿಂದೆ ನಾಡು ನುಡಿಗೇ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವ ಹಿರಿಯ ಚೇತನಗಳು ಸ್ವಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟಿರುವ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಯ್ದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು 'ಸುವರ್ಣ ಅನುವಾದ ಮಾಲೆಯ' ಅಂಗವಾಗಿ ಹೊರತರಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ, ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿನ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಪರಿಚಯಿಸಿ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇವು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗುತ್ತವೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಹೃದಯತೆಯಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸುವ ಮೂಲಕ, ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಇಂಥ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಜನತೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ.

(ಹೆಚ್.ಡಿ. ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ)

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

ಹೆಚ್.ಎಸ್. ಮಹದೇವ ಪ್ರಸಾದ್
ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಚಿವರು

ನಂ. ೩೩೦, ೩ನೇ ಮಹಡಿ,
ವಿಧಾನಸೌಧ,

ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦ ೦೦೧

ದಿನಾಂಕ : ೦೮-೦೨-೨೦೦೭

ಶುಭಾಕಾಂಕ್ಷೆ

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಥ ಆದ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದ್ದು ಅನೇಕ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ-ವಿಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಹಂಬಲವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇದರ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ತರುಣದಲ್ಲಿಯೇ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಸುವರ್ಣ ಸಂಭ್ರಮದ ಉತ್ಸವವೂ ಕೂಡಿಬಂದಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ, ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಗಾಂಧೀಜಿ, ನೆಹರೂ ಇಂಥ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳನ್ನೇ ಆಲ್ಲದೆ, ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿನ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಒದಗಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿರುವುದು ನನಗೆ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ದೇಶ-ವಿದೇಶಗಳ ಕಥೆ-ಕಾದಂಬರಿಗಳೂ, ನಾಟಕಗಳೂ, ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ, ವಿಜ್ಞಾನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮುಂತಾದ ಹಲವು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಕೃತಿಗಳೂ ಸೇರಿದ್ದು, ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಅನುಭವವನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳು ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ದೊರೆಯಲಿವೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರ ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಕನ್ನಡದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಇತರ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ವಿದೇಶೀ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿ ಕೊಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಕನ್ನಡಿಗರ ಸಾಧನೆ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರುವಂಥ ಸಾರ್ಥಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆಯಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ಈಗ ಹೊರಬರುತ್ತಿರುವ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡ ವಾಚಕಲೋಕದ ಸಹೃದಯಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾಗತ ದೊರೆಯುತ್ತದೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ಇಂಥ ಸ್ವಾಗತ ಮತ್ತು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗಳು ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನೊದಗಿಸಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

(ಹೆಚ್.ಎಸ್. ಮಹದೇವ ಪ್ರಸಾದ್)

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

ಬಿ.ಎಂ. ವಿಠ್ಠಲಮೂರ್ತಿ, ಭಾ.ಆ.ಸೇ.
ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ
ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ವಾರ್ತಾ
ಹಾಗೂ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಇಲಾಖೆ

ಕಛೇರಿ : ೨೨೨೫ಬಿಳಲ೨

೨೨೦೩೪೦೦೭

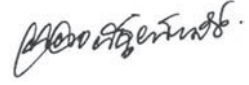
ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಸಚಿವಾಲಯ
ಕೋ.ನಂ.೫, ನೆಲಮಹಡಿ, ವಿಕಾಸಸೌಧ,
ಬೆಂಗಳೂರು-೫೬೦ ೦೦೧

ಹೊಸ ಹೆಜ್ಜೆ

ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗುತ್ತಿರುವ 'ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾಭಾರತೀ' ಎಂಬ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ವಿಭಾಗವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ'ಯನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ (೨೦೦೬ರಲ್ಲಿ) ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ತಂದಿದೆ. ಇಂಥ ಉಪಕ್ರಮವನ್ನು ಮೆರೆಯುವಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕವೇ ಮೊದಲನೆಯ ರಾಜ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸಂಗತಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ಅನುವಾದ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡ ತರುಣದಲ್ಲಿಯೇ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಪುನರ್-ರಚನೆಯ ಸುವರ್ಣ ಮಹೋತ್ಸವದ ಸಂದರ್ಭ ಕೂಡಿ ಬಂದದ್ದು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಯೋಗಾಯೋಗವೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ಸುವರ್ಣ ಮಹೋತ್ಸವದ ಸಂದರ್ಭದ ಆಚರಣೆಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಅನುವಾದ ಅಕಾಡೆಮಿ ಅನೇಕ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಮೊದಲೇ ವಿಭಿನ್ನ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿನ ಹಲವು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಲೇಖಕರ ಹಲವಾರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳು ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದಿದ್ದು, ಅವುಗಳ ಯಥಾವತ್ತಾದ, ಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾದ, ಅಳವಡಿಕೆಯಂತಿರುವ ಅನುವಾದಗಳನ್ನು ಅವರು ನಮಗೆ ಕೊಡಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಒಬ್ಬನೇ ಉಂಡ ಊಟ ಹಬ್ಬವಲ್ಲ; ಒಬ್ಬನೇ ಸವಿದ ರುಚಿ ರುಚಿಯಲ್ಲ' ಎಂಬ ಗಾದೆ ವಾತನನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸುವಂತೆ, ಅವರು ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಜನಪ್ರಿಯ, ಅಲಭ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು 'ಸುವರ್ಣ ಕರ್ನಾಟಕ' ಯೋಜನೆಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಹೊರತರಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ, ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿನ ಹೊಸ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗೆ, ದೇಶ-ವಿದೇಶಗಳ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ-ಸಾಹಿತ್ಯಗಳನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ ಅಕಾಡೆಮಿ ಮಹತ್ತರವಾದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಅನುವಾದ ಇಂದು ತನ್ನ ಆಯಾಮವನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಜ್ಞಾನ-ವಿಜ್ಞಾನ-ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ತನ್ನ ತೆಕ್ಕೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಈ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಗೊಳಿಸುವತ್ತ ನಮ್ಮ ಗಮನ ಹರಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅಕಾಡೆಮಿ ಈ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖವಾಗಿರುವುದು ಸಂತೋಷದ ವಿಚಾರವೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಬಹುಮುಖೀ

ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ತನ್ನದೇ ಆದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಮೆರೆದಿರುವ, ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುವ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ-ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕಂಗೊಳಿಸುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ಮಹತ್ವದ ಗ್ರಂಥಗಳು ದೊರೆಯುವಂತಾಗುತ್ತಿರುವುದು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿಯೂ ನನಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಇಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಬೆಂಬಲದ ಜೊತೆಗೆ, ಜನತೆಯ ಹೈಲ್ವಾರ್ಡ್ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವೂ ಅಗತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ವಿವೇಚನಾಶೀಲರೂ, ಸಹೃದಯರೂ ಆದ ಕನ್ನಡಿಗರು ಇಂಥ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಗುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಇತೋಪ್ಯತಿಯವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯಲಿ ; ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನತೆಗೆ ಹೊಸ ಅನುಭವಗಳ ಲೋಕವನ್ನು ತೆರೆದು ತೋರುವ ಕಾರ್ಯಗಳು ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ನಡೆಯಲಿ ಎಂದು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಾರೈಸಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

(ಐ.ಎಂ. ವಿಠಲಮೂರ್ತಿ)

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯವೊಂದರಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯನ್ನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಹಿರಿಮೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ್ದಾಗಿದೆ. ಜನವರಿ ೬, ೨೦೦೬ರಂದು ಅಂದಿನ ಮಾನ್ಯ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಧರ್ಮಸಿಂಗ್ ಅವರು ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯನ್ನು ಉದ್ಘಾಟಿಸಿದರು. ವೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಮಾಜಿ ಕುಲಪತಿಗಳೂ ಹಾಗೂ ಭಾಷಾಂತರವನ್ನು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅಳವಡಿಸಿದ ಭಾಷಾಂತರ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಭೀಷ್ಮಾಚಾರ್ಯರೂ ಆದ ಪ್ರೊ|| ದೇ. ಜವರೇಗೌಡ ಅವರೂ, ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಪ್ರೊ|| ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಅವರೂ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ದಿಕ್ಕು-ದಿಶೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದರು.

ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ವಿಚಿತ್ರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಎಂದರೆ ವಿದೇಶೀಯ ಭಾಷಾಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಪರಿಚಯವಾದರೂ ಇರುವ ನಮಗೆ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ನೆರೆಹೊರೆಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತ್ಯದ, ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಪರಿಚಯ ಬಹುಮಂದಿಗೆ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಕೆಲವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಗಳನ್ನು ಹೊರತರುವ ಕೆಲವು ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದುಂಟು. ಆದರೆ, ಈ ಕಾರ್ಯಗಳು ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಪರಸ್ಪರ ಕೊಳು-ಕೊಡೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಹೆಚ್ಚು-ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಾಗೂ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿ ಆಗಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವೂ ಇದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಾಸಾಹಿತ್ಯಗಳು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಬೇಕಾದರೆ, ಎರಡು ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಗಳು ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆ: (೧) ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ; (೨) ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಕೆಲಸ ಎಷ್ಟು ಮುಖ್ಯವೋ, ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹತ್ವದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸುವುದೂ ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೊಬೆಲ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಬುಕರ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಪಂಪ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪುರಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಲೇಖಕರ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರತರುವ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ

ತಮ್ಮ ಮುಂದಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ವಿಜ್ಞಾನ-ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ವೈದ್ಯಕೀಯ, ಮಾನವಿಕ ಮೊದಲಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತರುವ ಯೋಜನೆಗಳೂ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಮುಂದಿವೆ. ಇತರ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿ, ಅಂತೆಯೇ, ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಮಾನವ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ವಿಭಾಗ, ಕೇಂದ್ರೀಯ ಹಿಂದಿ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಾವಳಿ ಆಯೋಗ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕಿಸಿ ಈ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನೂ ಅಕಾಡೆಮಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಅಂಗವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಶಿಬಿರಗಳನ್ನು ಆಯೋಜಿಸಿ, ಅನುವಾದದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸುವ, ಸಮರ್ಥ ಭಾಷಾಂತರಕಾರರನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಅಕಾಡೆಮಿ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಕನ್ನಡ-ತೆಲುಗು, ಕನ್ನಡ-ಹಿಂದಿ, ಯಂತ್ರಾನುವಾದ, ವಿಜ್ಞಾನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅನುವಾದ ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಾಜ್ಯದ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಹೊರ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಶಿಬಿರಗಳನ್ನೂ, ವಿಚಾರಗೋಷ್ಠಿಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸಲಾಗಿದೆ. ಉರ್ದೂ ಮತ್ತು ತಮಿಳು ಭಾಷೆಗಳ ಕಾರ್ಯಶಿಬಿರಗಳನ್ನು ಆಯೋಜಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಭಾಷಾಂತರ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿನ ಇತ್ತೀಚಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಆ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯವಾದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಆಲೋಚನೆಯೂ ಇದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸ್ಯಾಮ್ ಪಿಟ್ರೋಡಾ ಅವರು 'ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅನುವಾದ ಮಿಷನ್' (National Translation Mission) ಅನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಯೋಜನೆಯೊಂದನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದು, ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಆ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವ ವಿಚಾರ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ವರದಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಯೋಜನೆ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ಬಂದಲ್ಲಿ, ಜ್ಞಾನ-ವಿಜ್ಞಾನ-ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಗಳು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರವರೆಗೂ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಮುಟ್ಟುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಗತಿಯೂ ಅಭೂತಪೂರ್ವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಆಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಯೋಜನೆ ಉದ್ಯೋಗಸೃಷ್ಟಿಯ ಮಹತ್ತರ ಯೋಜನೆಯೂ ಆಗಲಿದೆ. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯವಾಗುವ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಮಂದಿ ಅನುವಾದಕರ ಪಡೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದು ಇಂಥ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳ ಹೊಣೆಯೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯದ ಹಾಗೂ ಹೊರಗಿನ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಭಾಷಾಂತರ ವಿಭಾಗಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದು, ಅವು ಕಾರ್ಯಶೀಲವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಶುಭಸೂಚಕವಾಗಿದೆ.

ಇದುವರೆಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಪಾಂಡಿತ್ಯ, ವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಒಲವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಅನುವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಾ ಬಂದಿವೆ. ಆದರೆ ಇಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಉತ್ತಮ ಗುಣಮಟ್ಟದೊಂದಿಗೆ ನಡೆಯಬೇಕಾದ್ದು ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವಾಗಿರುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಭಾಷಾಂತರ ಸಂಬಂಧವಾದ ಶಿಕ್ಷಣ-ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ದ್ವಿಭಾಷಾ ಮತ್ತು ಬಹುಭಾಷಾ ನಿಘಂಟುಗಳನ್ನು, ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳ ಮತ್ತು ಗಾದೆಗಳ ಕೋಶಗಳು, ಸಮಾನಾರ್ಥಕ ಮತ್ತು ಭಿನ್ನಾರ್ಥಕ ಕೋಶಗಳು ಹಾಗೂ ವಾಕ್ಯರಚನಾ ಕೈಪಿಡಿಗಳನ್ನು ಹೊರತರುವುದು -

ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಆದ್ಯತೆಯ ಮೇರೆಗೆ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿವೆ. ಅನುವಾದ ಅಕಾಡೆಮಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇತರ ಸಂಘ-ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದಿದ್ದು, ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕನಕದಾಸ ಮಿಷನ್‌ನಂತಹ ಸಂಸ್ಥೆ ಅನುವಾದ ಅಕಾಡೆಮಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಹಕರಿಸಲು ಮುಂದೆ ಬಂದಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ವಿಚಾರವೇ ಆಗಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ, ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸಹಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೊರತರುವ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗೆ ಅನುವಾದ ಅಕಾಡೆಮಿ ಅನೇಕ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದು ಸಾಧನೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ಅನುವಾದ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿ ಅಗತ್ಯವಾದ ನೆರವನ್ನು ನೀಡಲು ಮುಂದೆ ಬಂದಿರುವುದು ಅಕಾಡೆಮಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಸಂತೋಷದ ವಿಚಾರವೇ ಆಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಬಾರಿ ಸುವರ್ಣ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಅಂಗವಾಗಿ ವಿಶೇಷ ಧನಸಹಾಯ ನೀಡಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ/ಅಲ್ಪ ಅನುವಾದಗಳ ಮರುಪ್ರಕಟಣೆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು, ಮತ್ತಿತರ ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನಾಡಿನ ವಿದ್ವಾಂಸರು ವಿಶೇಷವಾದ ಸಹಾಯ-ಸಹಕಾರಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ಮುಂದೆ ಬಂದಿರುವುದು ಅಕಾಡೆಮಿಗೆ ಗೌರವದ, ಸಂತೋಷದ ಹಾಗೂ ಹೆಮ್ಮೆಯ ವಿಚಾರವೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎಲ್ ಡ್ಯೂರಾಂಟ್ ಅವರ ಜಗತ್-ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಹಾಗೂ ಭಾರತದ ಬೇರಾವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲೂ ಇನ್ನೂ ಬೆಳಕು ಕಾಣದಿರುವ 'ದಿ ಸ್ಪೋರಿ ಆಫ್ ಸಿವಿಲಿಜೇಷನ್' ಸಂಪುಟಗಳ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವನ್ನು ಹೊರತರುವಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಅವರೂ, ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ೧೦ ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಣೆಗೊಂಡಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃತಿಯಾದ ಸೋಮದೇವನ 'ಕಥಾಸರಿತ್ಸಾಗರ'ದ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಅನುವಾದಿಸಿ ಹೊರತರುವಲ್ಲಿ ಡಾ||ಪಿ.ಎಸ್.ರಾಮಾನುಜಮ್ ಅವರೂ ನೆರವು ನೀಡುತ್ತಿರುವುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸ್ಮರಣೀಯವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಹೃದಯ ಲೋಕ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಈ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಹೃದಯತೆಯನ್ನು ಮೆರೆಯುತ್ತದೆ ಎಂದು ಆಶಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಕಾರಣರಾದ ಮಾಜಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಧರ್ಮಸಿಂಗ್ ಅವರಿಗೂ, ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿ, ಎಲ್ಲ ನೆರವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಇಂದಿನ ಮಾನ್ಯ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಹೆಚ್.ಡಿ.ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ ಅವರಿಗೂ, ಮಾನ್ಯ ಉಪಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಬಿ.ಎಸ್.ಯಡಿಯೂರಪ್ಪನವರಿಗೂ, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯ ಸಚಿವರಾದ ಮಾನ್ಯ ಶ್ರೀ ಮಹದೇವ ಪ್ರಸಾದ್ ಅವರಿಗೂ ಅಕಾಡೆಮಿ ವಿಶೇಷ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬಯಸುತ್ತದೆ. ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸಹಾಯ-ಸಹಕಾರ-ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುತ್ತಾ ಬಂದ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀಮತಿ ಉಷಾ ಗಣೇಶ್ ಅವರಿಗೂ, ಚೈತನ್ಯಶೀಲರೂ, ದೂರಗಾಮಿ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಇಂದಿನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಐ.ಎಂ.ವಿಠಲಮೂರ್ತಿ

ಅವರಿಗೂ, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯ ಹಿಂದಿನ ಆಯುಕ್ತರುಗಳಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಕೆ.ಆರ್.ನಿರಂಜನ್ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಎಚ್. ಯೋಗಪ್ಪನವರ್ ಅವರಿಗೂ, ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿರುವ ಶ್ರೀ ಕಾ.ತ. ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಅವರಿಗೂ ಅಕಾಡೆಮಿ ವಿಶೇಷ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಬಯಸುತ್ತೇವೆ.

ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಸಹಾಯ ಸಹಕಾರ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಎಲ್ಲ ಗೌರವಾನ್ವಿತ ಸದಸ್ಯರಿಗೂ ನಮ್ಮ ವಂದನೆಗಳು ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ 'ಉರ್ದುವಿನ ಕಥೆ' ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಜನ್ಮತಾಳಿ ಭಾಷಿಕವಾಗಿ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕವಾಗಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಪುರೋಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಭಾಷೆಯೊಂದರ ಕಥೆ. ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಪ್ರೇಮಚಂದ್, ಕೃಷ್ಣಕಂದ್ರ, ರಾಮ್‌ಬಾಬೂ ಸಕ್ಸೇನಾ ಅವರಂಥ ಹಿಂದೂ ಲೇಖಕರು ನೀಡಿದ ಕೊಡುಗೆಯೂ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಕಥೆಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಸಾಧನೆ ವಿಶೇಷ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನುಗಳಿಸಿದೆ. ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾಧ್ಯಮ, ಆಡಳಿತ ಮಾಧ್ಯಮ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿನ ಅದರ ಸಾಧನೆ ಬೆರಗಾಗಿಸುವಂಥದೇ ಆಗಿದೆ. ಶ್ರೀ ವೀರೇಂದ್ರ ಪಾಟೀಲರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಶ್ರೀ ಧರ್ಮಸಿಂಗ್ ವರೆಗಿನ ನಮ್ಮ ಅನೇಕ ಗಣ್ಯ-ಮಾನ್ಯ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳು, ಅನೇಕ ಹಿರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಉರ್ದು ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿಯೇ ಕಲಿತುಬಂದವರು. ಇಂಥ ಮಹತ್ವದ ಭಾಷೆಯೊಂದರ ಕಥೆಯನ್ನು ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರತಂದಿರುವ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಉರ್ದು ಭಾಷಾಭಿವೃದ್ಧಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಈ ಪ್ರಕಟಣೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲೂ ಹೊರತರಬೇಕಾಗಿರುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಒತ್ತಿಹೇಳಿದ ಅನುವಾದ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಸದಸ್ಯರಾದ ಪ್ರೊ|| ವಸಂತ ಕುಷ್ಟಗಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರೊ|| ತೇಜಸ್ವಿ ಕಟ್ಟೇಮನಿ ಅವರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಇದರ ಅನುವಾದ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಮುಕ್ತ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ನೀಡಿರುವ ಉರ್ದು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಅಕಾಡೆಮಿ ಕೃತಜ್ಞವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಪ್ರೊ|| ಕುಷ್ಟಗಿ ಅವರು ಈ ಕೃತಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತ ಪರಿಚಯಾತ್ಮಕ ಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟು ಉಪಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ಸುಂದರ ಅನುವಾದವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ಶ್ರೀಮತಿ ಮಹಮೂದಾ ಬೇಗಂ ಅರಸೀಕೆ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮತಿ ರತ್ನಾ ಮಣೂರ ಅವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ.

ಅನುವಾದ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಕೆಲಸ-ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಹೈತೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್ ಪಿ. ನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಿಬ್ಬಂದಿವರ್ಗದವರಿಗೂ, ತಮ್ಮ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಗಳ ನಡುವೆಯೂ ಬಿಡುವು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಕರಡು ಪರಿಶೀಲನೆಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ನೆರವಾಗಿರುವ ಶ್ರೀಮತಿ ರತ್ನಾ ಮಣೂರ ಅವರಿಗೂ, ಸುಂದರವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸಿರುವ ಮೆ. ಮಯೂರ್ ಪ್ರಿಂಟ್ ಆಡ್ವಾನ್ಸ್ ಶ್ರೀ ಬಿ.ಎಲ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಮತ್ತು ಅವರ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗದವರಿಗೂ ನಮ್ಮ ವಂದನೆಗಳು.

ಪ್ರಧಾನ್ ಗುರುದತ್ತ

ಅಧ್ಯಕ್ಷ

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

“ಉರ್ದು ಕೀ ಕಹಾನಿ” ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಕ್ರಿ.ಶ. 1956ರಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಯಿತು. ಸಂತೋಷವೇಕೆಂದರೆ ಇದನ್ನು ಓದಬೇಕಾದವರೆಲ್ಲ ಓದಿದರು ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಓದುಗರ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಉರ್ದುವಿನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿತು. ಇದರಿಂದ ಈ ಪುಸ್ತಕವು ಪುನಃ ಪುನಃ ಮುದ್ರಿತವಾಗುತ್ತಲಿದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅರಿತವರು ಕೂಡ ಇದರ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿ ಎಂಬುದು ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗಿನ ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಈಗ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಐಕ್ಯದ ಮಾತು ಕೇಳಿಬರುತ್ತಲಿದೆ ಮತ್ತು ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಯುವ ಆಸಕ್ತಿಯೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲಿದೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಅಧ್ಯಯನವು ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವವರನ್ನು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ತರುವುದೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸವು ನನಗಿದೆ. ಇದೇ ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶ.

ಈ ಬಾರಿ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಆವಶ್ಯಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈಗ ಇದರ ಅಧ್ಯಯನ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗುವುದೆಂದು ನನ್ನ ಭಾವನೆ.

-ಸೈಯದ್ ಅಹೆತಿಶಾಮ್ ಹುಸೇನ್

‘ಉರ್ದುವಿನ ಕಥೆ’ ಕುರಿತು

ಸೈಯದ್ ಅಹೆಶಾಮ್ ಹುಸೇನ್ ಅವರ ‘ಉರ್ದು ಕೀ ಕಹಾನಿ’ ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕವು ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮೌಲಿಕ ಗ್ರಂಥ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಓದುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಮಪ್ಪ ಅವರ ‘ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ’ (ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ಪ್ರಕಟಣೆ) ಹಾಗೂ ಎನ್ನೆ ಅವರ ‘ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಾಹಿನಿ’ಗಳು ಕಣ್ಮನಗಳ ಮುಂದೆ ಸುಳಿದುಹೋದವು ಮತ್ತು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಮಹತ್ವದ ಅಂಶಗಳು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ಉಳಿದವು:

೧. ಉರ್ದು ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕಥೆಯು ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದ ಜನಜೀವನದೊಡನೆ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿಹೋಗಿದೆ. ಅದು ರಾಷ್ಟ್ರನಿಷ್ಠೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಅದು ಓರ್ವ ಸಿಪಾಯಿಯಂತೆ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಹೋಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಭಾಷೆಯೆಂಬ ಘನತೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾದದ್ದು.

೨. ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವವರನ್ನು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ತರುವುದಲ್ಲದೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಐಕ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಉರ್ದು ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.

೩. ಪ್ರಪಂಚದ ಯಾವ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳುವುದು ಅಸಾಧ್ಯದ ಮಾತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೊಡು-ಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಬಳಿ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರವಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ, ಅದರ ಹೆಚ್ಚಾಗಲನ್ನು ಈ ಪುಸ್ತಕವು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ತೆರೆದುಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಈ ಭಾಷಾಸಾಹಿತ್ಯದ ಯಾತ್ರೆಗೆ ನಿಜಕ್ಕೂ ದಾರಿಯು ಉಂಟಾಗಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

೪. ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಬದುಕಿನ ಆರಂಭವು ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಹೌದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಪೋಷಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿದವರೂ ಭಾರತೀಯರೇ ಹೌದು. ಅಲ್ಲದೆ, ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದು ಅತಿ ಮಹತ್ವದ್ದೂ ಕೂಡ. ಈ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲಕ ಶಾಂತಿ, ಸೌಹಾರ್ದ ಮತ್ತು ಪ್ರೀತಿಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಬೆಳೆಸುವಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಸಾಧನೆಯಾಗಿದೆ. ಆ ಕ್ರಮವು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯುವಂತಹದು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು.

೫. ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಯಶಪಡೆದುದಲ್ಲದೆ, ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೩೫ರಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಅಂದಿನ ಸರ್ಕಾರವು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದು ಅದರ ಮಹತ್ವಕ್ಕೆ ಹಿಡಿದ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

ಇಂತಹ ಮಹತ್ವಗಳನ್ನು ಹೀಗೆಯೇ ಗಮನಿಸುತ್ತಲೇ ಹೋಗಬಹುದು.

ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಈ ಕೃತಿಯ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವು ಮಹತ್ವವಾದುದು ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಓದುಗನಿಗೂ ಇದು ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನ ಪುಸ್ತಕವಾಗುವಂತಹುದು ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದದ ಈ ಕೃತಿಯು ಅಂತರಭಾರತೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಹು ಮೌಲಿಕತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂತಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಕೃತಿಯ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವನ್ನು ಮೂಲ ಕೃತಿಯೊಡನೆ ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿಕೊಂಡು ಓದಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಅನುವಾದಕರು ಮೂಲ ಕೃತಿಯನ್ನು ಬಹು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿ, ಮೂಲಕ್ಕೆ ಗೌರವ ತರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅವರ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದದ ಭಾಷೆಯು ಕೇವಲ ಅನುವಾದವಾಗಿರದೆ ಅದೊಂದು ಸುಂದರ ರೂಪಾಂತರವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕನ್ನಡದ ಸೊಗಸಿನಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಸೌರಭವು ಒಂದಾಗಿರುವ ಇದೊಂದು ಉತ್ತಮ ಅನುವಾದ ಕೃತಿಯೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ ಕೃತಿಯು ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಉತ್ತಮ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಉದ್ದೀಪನಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿ ಬೆಳೆದು ಆರೋಗ್ಯಕರ ಭಾವೋತ್ಕರ್ಷ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇದೊಂದು ಯಶೋಪೂರ್ಣ ಅನುವಾದ ಕೃತಿ. ಇಂತಹ ಕೃತಿಯನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆ ವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದ ಅನುವಾದಕರಾದ ಶ್ರೀಮತಿ ಮಹಮೂದಾ ಬೇಗಂ ಅರಸೀಕೆರೆ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮತಿ ರತ್ನಾ ಮಣೂರ ‘ರತ್ನಶಿಲೆ’ ಅವರೂ ಅಭಿನಂದನಾರ್ಹರು. ಅವರು ಅನುವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಉತ್ತಮ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಬಹುಭಾಷಾ ಸರಸ್ವತಿಯ ಚೆಲುವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲಿ.

ಎಂ.ಐ.ಜಿ.

ಆದರ್ಶನಗರ ಮೊದಲಹಂತ

ಕಲಬುರಗಿ ೫೮೫ ೧೦೫

ವಸಂತ ಕುಷ್ಟಗಿ

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಮೂರುವರೆ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನಾನು ಅಮೆರಿಕದ ಹಾರ್ವರ್ಡ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿದ್ವಾಂಸ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತಿಗಳಾದ ಡಾ. ರಿಚರ್ಡ್ ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದೆ ಮತ್ತು ಅವರೊಡನೆ ಉಚ್ಚಮಟ್ಟದ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ ಮತ್ತು ಆರಂಭಿಕ ಆಂಗ್ಲಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತುಕತೆಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತತ್ಕ್ಷಣ ನನ್ನ ಗಮನವು ಉರ್ದುಭಾಷೆಯತ್ತ ಸಾಗಿತು. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿರುವ ಕೊರತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಅದೇ ವೇಳೆಗೆ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣವು (ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ) ಎಂತಹ ಅಸಮರ್ಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆಯೆಂದರೆ ಅವರ ಬೌದ್ಧಿಕ ಅಗತ್ಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಇಲ್ಲವೇ ಮಾನಸಿಕ ವಿಕಾಸದತ್ತ ಗಮನ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ, ಯಾವ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಜ್ಞಾನ ಪಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಯೋ, ಸ್ವತಃ ನನಗೂ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯತ್ತ ಲಕ್ಷ್ಯ ಹರಿಸಲು ಸಮಯ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂವೇದನೆಗಳ ಅರಿವಿನ ಫಲಿತಾಂಶವೇ ಈ ಪುಟ್ಟ ಪುಸ್ತಕ.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆರೋಗ್ಯವಂತ ಮಗು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಭಾಷೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ಆ ಮಗು ತನ್ನ ತಂದೆ ಅಥವಾ ತನ್ನ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಲಿನ ಜನರು ಆಡುವ ಭಾಷೆಯನ್ನೇ ಮಾತನಾಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇದೇ ಆ ಮಗುವಿನ ಮೂಲ ಭಾಷೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ದೊಡ್ಡವನಾಗಿ ಅವನು ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಯಬಹುದು, ಆದರೆ ಅವನು ಯಾವ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾತನಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನೋ ಅದೇ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಭಾವನೆ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು ಆ ಮೊದಲ ಭಾಷೆಯೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಭಾಷೆಯನ್ನೇ ಆತನು ತನ್ನ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಷಾನುವರ್ಷಗಳಿಂದ ಬಳಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಮಗುವಾಗಿದ್ದಾಗಿನ ಭಾಷೆಯ ಸಂಬಂಧವು ಹೆಚ್ಚು ಭಾವನಾತ್ಮಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪದ್ಧತಿಯ ಕರ್ತವ್ಯವೇನೆಂದರೆ, ಈ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಬುನಾದಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಭಾಷೆಯ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ವೇಗವನ್ನು ಅರಿತಿರುವುದು ಅವಶ್ಯ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನಿಜವಾದ ಮಟ್ಟದ ಅರಿವಾಗುವುದು ಮತ್ತು ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ವೇಗವನ್ನೂ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ತತ್ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಅವನು ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಗದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಉರ್ದುಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಈ ಚಿಕ್ಕ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಇದೇ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ಅವಿದ್ಯಾವಂತ ತರುಣರು ಅತಿ ಕಡಮೆ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ವಿಸ್ತಾರವಾದ

ಇತಿಹಾಸದ ಅರಿವು ಪಡೆಯುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ, ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬರೆಯಲು ಇಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ, ಕೆಲವು ಅವಶ್ಯಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸರಳ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜ್ಞಾನ ನೀಡುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಇತಿಹಾಸದ ಪ್ರತಿ ಯುಗದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಸಹ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ಬಿಂಬಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಉರ್ದುಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕಥೆಯು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದವರ ಜೀವನದೊಡನೆ ಜೋಡಣೆಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಿ, ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವವರಿಂದ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಶೇಷತೆಗಳು, ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಅದು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದು ಮತ್ತು ಪ್ರದೇಶ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರದ ನಿಷ್ಠೆ ಐಕ್ಯತೆಗೆ ಆ ಭಾಷಾಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಡಿದ ಹೋರಾಟದ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಅರಿವಾಗುವುದು. ನನ್ನ ಆಸೆ ಏನೆಂದರೆ, ಈ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಕತೆಯಿಂದ ಉರ್ದು ಓದುವ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅವಿದ್ಯಾವಂತ ತರುಣರಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ದೊರೆತು ಅವರಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಅಭಿರುಚಿಯು ಉದ್ದೇಪನವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅವರ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಸೇವೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆರೋಗ್ಯಕರ ಭಾವೋತ್ಕರ್ಷ ಹುಟ್ಟಿಸುವುದು.

ಲಖನೌ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

20 ಜೂನ್, 1956

—ಸೈಯದ್ ಅಹತಿಶಾಮ್ ಹುಸೇನ್

ಅನುವಾದಕರ ನುಡಿ

ಶ್ರೀ ಅಹೆತಿಶಾಮ ಹುಸೇನರು ಬರೆದ “ಉರ್ದು ಕಿ ಕಹಾನಿ” ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಓದಿದ ಅನಂತರ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಥದಲ್ಲಿ ಸಾಗಿದ ಬಗೆ, ಉರ್ದು ಸಾಹಿತಿಗಳ, ಕವಿಗಳ ಮತ್ತು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪರಿಚಯ ಮತ್ತು ಅವರ ಮಹತ್ತರ ಕಾರ್ಯ ಸಾಧನೆ, ಹಾಗೂ ಪ್ರಮುಖ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ಉರ್ದು ಮಿಶ್ರಿತ ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಯೇ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ, ಇದು ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆದಿದೆ. ಆದರೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಕೆಲವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಪರಕೀಯ ಭಾಷೆಯೆಂದೇ ನೋಡುವ ಪ್ರತೀತಿ ಇದೆ. ಆದರೆ ಉರ್ದುಭಾಷೆಯು ಜನ್ಮ ತಾಳಿದ್ದು ಹಿಂದೂಸ್ತಾನದಲ್ಲೇ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೂ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಂತೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಬದುಕುವ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುವ ಹಕ್ಕಿದೆ. ಇದೇ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸಲು ನಾವು ಈ ಪುಟ್ಟ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿರುವುದು.

ನಾವು ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಕೇಳುತ್ತಿರುವ ಹಿಂದಿ ಚಿತ್ರಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಉರ್ದು ಮಿಶ್ರಿತ ಶಬ್ದಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಪದ ಜೋಡಣೆಯ ಲಾಲಿತ್ಯ, ಮನಕ್ಕೆ ಮುದ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದು, ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಬೆಳೆಸಿ ಪೋಷಿಸಿದ ಈ ಸುಂದರ, ಸುಮಧುರ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಮ್ಮ ಈ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಉರ್ದು ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಅರಿವು ಎಲ್ಲ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗಾಗಲಿ ಎನ್ನುವುದು ನಮ್ಮ ಆಶಯ.

‘ಉರ್ದುಕಿ ಕಹಾನಿ’ ಪುಸ್ತಕದ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವನ್ನು ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿ, ಮುದ್ರಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ, ಅನುವಾದ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಧಾನ್ ಗುರುದತ್ತ, ಅಕಾಡೆಮಿಯ ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್ ಪಿ. ನಾರಾಯಣ ಸ್ವಾಮಿ, ಅವರಿಗೆ ಉರ್ದುವಿನ ಕಥೆಗೆ ಮುನ್ನಡಿಯನ್ನು ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರೊ. ವಸಂತ ಕುಷ್ಠಗಿ ಅವರಿಗೆ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಸರ್ವ ಸದಸ್ಯರಿಗೂ ನಮ್ಮ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

– ಮಹಮೂದಾ ಬೇಗಂ ಅರಸಿಕೆರೆ
– ರತ್ನಾ ಮಣೂರ

ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು

ಸೈಯದ್ ಅಹೆತಿಶಾಮ್ ಹುಸೇನ್ ಅವರ ‘ಉರ್ದು ಕಿ ಕಹಾನಿ’ ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡಿದುದಕ್ಕೆ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಫಾರ್ ಪ್ರೊಮೋಷನ್ ಆಫ್ ಉರ್ದು ಲ್ಯಾಂಗ್ವೇಜ್, ಮಿನಿಸ್ಟ್ರಿ ಆಫ್ ಹ್ಯೂಮನ್ ರಿಸೋರ್ಸ್ ಡೆವೆಲಪ್‌ಮೆಂಟ್, ಡಿಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್ ಆಫ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಮತ್ತು ಹೈಯರ್ ಎಜ್ಯುಕೇಷನ್, ಗವರ್ನಮೆಂಟ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ, ನ್ಯೂದಿಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು

– ಮಹಮೂದಾ ಬೇಗಂ ಅರಸಿಕೆರೆ
– ರತ್ನಾ ಮಣೂರ

ಪರಿವಿಡಿ

ಮುನ್ನುಡಿ	V
ಶುಭಾಕಾಂಕ್ಷೆ	vi
ಹೊಸಹೆಜ್ಜೆ	vii
ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ	ix
ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ :	
೧. ಭಾಷೆಗಳ ತವರು - ಭಾರತ	
೨. ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಹುಟ್ಟು	
೩. ಮನೆಯಿಂದ ದೂರ - ಹಿಂದೂಸ್ತಾನದ ದಖ್ಖನ್‌ನಲ್ಲಿ	
೪. ದಿಲ್ಲಿಯ ಶಾಯರಿ	
೫. ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಕಾಲ	
೬. ಪಶ್ಚಿಮದಿಂದ ಪೂರ್ವದವರೆಗೆ	
೭. ನಜೀರ್ ಅಕ್ಬರ್ ಆಬಾದಿ	
೮. ಲಖನೌ ಶಾಯರಿ ಮಾರ್ಗ	
೯. ಗದ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆ	
೧೦. ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಮತ್ತೊಂದು ವಸಂತ	
೧೧. ನವ್ಯ ಪಥದತ್ತ.....	
೧೨. ಒಂದಿಷ್ಟು ಹೊಸತು, ಒಂದಿಷ್ಟು ಹಳತು	
೧೩. ಹೊಸ ಕಾಲ-ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯ	
೧೪. ಕೆಲವು ಅಗತ್ಯ ಸಂಕೇತಗಳು	

ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳ ಪರಿವಿಡಿ

೧. ಅಮೀರ್ ಖುಸ್ರು	೩೧. ಫಾನೀ ಬದ್ ಅಯೂನೀ
೨. ಮೀರ್ ತಖೀ ಮೀರ್	೩೨. ಅಸ್ಕರ್ ಗೊಂಡ್ವೀ
೩. ಸೌದಾ	೩೩. ಎಗಾನಾ ಚಂಗೇಜೀ
೪. ಮುಸ್ತಫೀ	೩೪. ಹಸ್ತತ್ ಮೋಹಾನೀ
೫. ಮೀರ್ ಹಸನ್	೩೫. ಜಿಗರ್ ಮುರಾದಾಬಾದೀ
೬. ನಜೀರ್ ಅಕ್ಬರ್ ಆಬಾದೀ	೩೬. ಸಫೀ ಲಖ್ನವೀ
೭. ಮೊಮಿನ್	೩೭. ದುರ್ಗಾ ಸಹಾಯ ಸರ್ವರ್
೮. ಜೌಖ್	೩೮. ತಲೂಕ ಚಂದ ಮಹರೂಮ್
೯. ಬಹಾದ್ದುರ್‌ಶಾಹ ಜಫರ್	೩೯. ಮುನಶಿ ನವಲ್ ಕಿಶೋರ್
೧೦. ಖ್ವಾಜಾ ಹೈದರ್‌ಅಲಿ ಆತಿಶ್	೪೦. ಮುನಶಿ ಸಜ್ಜಾದ ಹುಸೇನ್
೧೧. ಮಿರ್ಜಾ ದಬೀರ್	೪೧. ರಾಮ್ ಬಾಬು ಸಕ್ಲೇನಾ
೧೨. ದಯಾಶಂಕರ್ ನಸೀಮ್	೪೨. ಪ್ರೇಮ್ ಚಂದ್ರ
೧೩. ಗಾಲಿಬ್	೪೩. ಅಬುಲ್ ಕಲಾಮ್ ಆಜಾದ್
೧೪. ಅನೀಸ್	೪೪. ನಿಯಾಜ ಫತಹಪೂರೀ
೧೫. ಸರ್ ಸೈಯ್ಯದ್ ಅಹಮದ್ ಖಾಂ	೪೫. ಮೌಲ್ವಿ ಅಬ್ದುಲ್‌ಹಖ್
೧೬. ದಾಗ್ ದಹಲ್ವೀ	೪೬. ಹಾಫಿಜ್ ಮಹಮೂದ್ ಶೇರಾನೀ
೧೭. ಅಮೀರ್ ಮೀನಾಯೀ	೪೭. ಪಂಡಿತ್ ಕೈಫೀ
೧೮. ಶಾದ್ ಅಜೀಮ್ ಆಬಾದಿ	೪೮. ಮಸೂದ್ ಹುಸೇನ್ ರಿಜ್ವೀ ಅದೀಬ್
೧೯. ಅಲ್ತಾಫ್ ಹುಸೇನ್ ಹಾಲಿ	೪೯. ಖ್ವಾಜಾ ಹಸನ್ ನಿಜಾಮೀ
೨೦. ಶಿಬ್ಲೀ ನಮಾಜೀ	೫೦. ಪತ್ರಸ್ ಬುಖಾರೀ
೨೧. ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಹುಸೇನ್ ಆಜಾದ್	೫೧. ಫರಹತ್‌ಅಲ್ಲಾ ಬೇಗ್
೨೨. ನಜೀರ್ ಅಹಮದ್	೫೨. ರಶೀದ್ ಅಹಮದ್ ಸಿದ್ದೀಖಿ
೨೩. ಅಕ್ಬರ್ ಅಲ್ತಾಬಾದಿ	೫೩. ಕನ್ವಯ್ಯಾ ಲಾಲ್ ಕಮೂರ್
೨೪. ಬ್ರಿಜ್ ನಾರಾಯಣ ಚಕ್ರಸ್ವಿ	೫೪. ಸಜ್ಜಾದ್ ಜಹೀರ್
೨೫. ಇಸ್ಮಾಯೀಲ್ ಮೀರರೀ	೫೫. ಎಜಾಜ್ ಹುಸೇನ್

೨೬. ರತನ್‌ನಾಥ, ಸರ್‌ಶಾರ್
 ೨೭. ಅಬ್ದುಲ್ ಹಲೀಮ್ ಶರರ್
 ೨೮. ಮಿರ್ಜಾ ರುಸ್ತಾ
 ೨೯. ಆಗಾ ಹಶರ್ ಕಾಶ್ಮೀರಿ
 ೩೦. ಇಕ್ಬಾಲ್

೩೧. ಸಾದತ್ ಹಸನ್ ಮಂಟು
 ೩೨. ಕೃಷ್ಣ ಚಂದ್ರ
 ೩೩. ನೂನ್ ಮೀಮ್ ರಾಶಿದ್
 ೩೪. ಮೀರಾಜೀ
 ೩೫. ಡಾಕ್ಟರ್ ಜಾಕಿರ್ ಹುಸೇನ್
 ೩೬. ಆಬಿದ್ ಹುಸೇನ್

ಈ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ನಾವು ಪಬ್ಲಿಕೇಶನ್ ಡಿವಿಜನ್ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ, ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಉರ್ದು ಅಕ್ಯಾಡಮಿ, ಮಾನ್ಯಶ್ರೀ ಶಮ್‌ಶೂರ್ ರಹಮಾನ್ ಫಾರೂಕೀ, ಮಾನ್ಯಶ್ರೀ ಶಮೀಮ್ ಅಹಮದ್, ಮಾನ್ಯಶ್ರೀ ಸಾದಿಖ್ ಮತ್ತು ಮಾನ್ಯಶ್ರೀ ಅಲೀ ಬಾಖರ್ ಇವರಿಗೆ ಚಿರಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇವೆ.

ಉರ್ದುವಿನ ಕಥೆ

೧. ಭಾಷೆಗಳ ತವರು - ಭಾರತ

ಭಾರತವು ಒಂದು ವಿಶಾಲವಾದ ದೇಶ. ಇದರ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ ಎತ್ತರವಾದ ಪರ್ವತಗಳು, ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಆಳವಾದ ನದಿಗಳು ದಾರಿಯನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತವೆ. ಒಂದೆಡೆ ಹಬ್ಬಿದ ಮರಳುಗಾಡು, ಇಲ್ಲಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆ ಇದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಭೂಮಿ ಬಂಗಾರದ ಖನಿಜವಾಗಿದೆ, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಬಂಜರು ಭೂಮಿ. ಅಲ್ಲಿ ಏನೂ ಬೆಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವವರನ್ನು ನೋಡಿ. ಕಷ್ಟ ವರ್ಣದವರೂ ಇದ್ದಾರೆ, ಬೆಳ್ಳಗೆ, ಸುಂದರವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಾರೆ, ಕುರೂಪಿಗಳೂ ಇದ್ದಾರೆ, ಎತ್ತರ ಹರದವರು ಇದ್ದಾರೆ. ಕುಳ್ಳರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಕಾಡು ಮನುಷ್ಯರ ತರಹವೂ ಇದ್ದಾರೆ. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುವವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಜನರನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಉಪಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವವರಿದ್ದಾರೆ. ಸುಮಾರು ಐದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸವಾಗಿರುವಂತಹ ಹಲವಾರು ಪೀಳಿಗೆಯ ಕೆಲವು ಜನರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಜಾತಿಯ ಜನರೂ ಇದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಡುವ ಜನರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ, ಇದರಿಂದ ಭಯಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಇದು ಈ ದೇಶದ ಹಿರಿಮೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಜಾತಿ-ಭಾಷೆಗಳಿದ್ದರೂ ಆ ಅನೇಕತೆಯಲ್ಲಿ ಏಕತೆಯಿಂದ ಬಾಳುವಂತಹ ಅವಕಾಶ ಇದೆ.

ಐದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಜನರು ನೆಲೆಸಿದ್ದರು ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ, ಆಗಿನಿಂದಲೇ ದೂರ ದೂರ ದೇಶದ ಜನರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ವಲಸೆ ಬರತೊಡಗಿದರು. ಇದನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು ಜನರು ಅರಿತಿದ್ದಾರೆ. ಆದಿ ಮಾನವರು ಕಾಡು ಮನುಷ್ಯನ ತರಹ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಆಹಾರ ಪಾನೀಯಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲವೇ ಗಿಡ-ಮರಗಳ ಹಣ್ಣು, ಎಲೆ ಮತ್ತು ಗಡ್ಡೆ-ಗೆಣಸುಗಳನ್ನು ತಿಂದು ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವು ಜನ ಅಂದರೆ ಆದಿ ಜನಾಂಗದ ತಳಿಯವರು ಈಗಲೂ ಬಂಗಾಳ, ಬಿಹಾರ, ಛೋಟಾ ನಾಗಪುರ ಮತ್ತು ವಿಂಧ್ಯಾಚಲ ಪ್ರದೇಶದ ಗುಡ್ಡಗಾಡುಗಳ ಬಳಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಅವರು ಯಾವ ಭಾಷೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರೋ ಅದು ಈಗಲೂ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಇವರಲ್ಲಿ

ಕೋಲ ಮತ್ತು ಮುಂಡಾ ಜಾತಿಯ ಜನರು ಪ್ರಖ್ಯಾತರು ಮತ್ತು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. (ಇಲ್ಲಿ ನೆನಪಿಡಬೇಕಾದ ವಿಷಯವೇನೆಂದರೆ, ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಮಾತೇ ಆಡದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮೌನವಾಗಿರುವಂತಹ ಯಾವುದೇ ಮಾನವ ಜಾತಿ, ಜನಾಂಗ ಅಥವಾ ಪಂಗಡಗಳು ಎಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ). ಇದಾದ ಮೇಲೆ ಸಾವಿರ ಒಂದೂವರೆ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಅನಂತರ ಧ್ರಾವಿಡರು ಪಶ್ಚಿಮದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ಅವರಿಗೆ ಧ್ರಾವಿಡರು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಧ್ರಾವಿಡರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ಅನಂತರ ಆ ಜನಾಂಗವು ಬಹಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡೆಯಿತು. ಇಂದಿಗೂ ಮದ್ರಾಸ್, ಕರ್ನಾಟಕ, ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಈ ಜನರು ವಾಸವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ತೆಲುಗು, ತಮಿಳು ಭಾಷೆಗಳು ಧ್ರಾವಿಡ ಜನಾಂಗದ ಭಾಷೆಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಜನರು ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕೂವರೆ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಸಿಂಧ್ ಮತ್ತು ಪಂಜಾಬ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ನಗರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಸುಂದರವಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದರು. ಬಹಳ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ಏನೂ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಕೆಲವು ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಉತ್ಖನನ ಮಾಡಿದಾಗ, ಹರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಮೊಹಂಜಾದಾರೋ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಹೊರ ತೆಗೆಯಲಾಯಿತು. ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಹೂತುಹೋಗಿದ್ದ ಅವಶೇಷಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಜನರ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಅವರು ಬದುಕಿದ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈಗ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿದೆ.

ಹೀಗಿತ್ತು ಅಂದಿನ ಭಾರತದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ. ಭಾರತ ದೇಶದಾಚೆ ಇರಾನ್ ಮತ್ತು ತುರ್ಕಿಸ್ತಾನಗಳಲ್ಲಿ 'ಆರ್ಯ' ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಜಾತಿಯು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಜನರು ಶೂರರಾಗಿದ್ದರು, ಚೆಲುವರಾಗಿದ್ದರು. ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಬೇಸಾಯ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದರು. ಆರ್ಯ ಜನಾಂಗದವರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸುಮಾರು ಮೂರೂವರೆ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಾಗಿರಬಹುದು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇವರು ಬಹಳಷ್ಟು ಹಾಡು, ಭಜನೆ ಮತ್ತು ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಭಾಷೆಗೆ ಆರ್ಯ ಭಾಷೆ ಎಂದು ಕರೆಯುವರು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯು ಇದರದೇ ಒಂದು ಶಾಖೆ, ಯುನಾನಿ, ಜರ್ಮನ್, ಪುರಾತನ ಕಾಲದ ಫಾರಸಿ ಮತ್ತು ಯುರೋಪಿನ ಹಲವು ಭಾಷೆಗಳು ಇದೇ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿವೆ. ಭಾಷೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವಾಗ, ಈ ಭಾಷೆಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಹೋಲುವ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಭಾಷೆಗಳ ಕತೆಯು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವೂ, ದೀರ್ಘವೂ ಆಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯು ಭಾರತೀಯ ಆರ್ಯ ಜನಾಂಗದ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತರೆ ಸಾಕು. ಆದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಲು ಅಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದರು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ನೆಲೆಸಿದ ಜನರು ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲವೇ ಮಿಶ್ರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯು ಹಿಂದೂಗಳಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚ ಜಾತಿಯ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿತು. ಸಾಮಾನ್ಯರು ಇದರಿಂದ ದೂರವಾದರು. ಈ ಜನರು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಭಾಷೆಗೆ 'ಪ್ರಾಕೃತ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಾಕೃತವು ಕೇವಲ ಒಂದು ಭಾಷೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಪ್ರವಾದಿ ಏಸು ಕ್ರಿಸ್ತನು ಜನಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಆರು ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ, ಮಹಾತ್ಮಾ ಗೌತಮ ಬುದ್ಧ ಮತ್ತು ಮಹಾವೀರರಂತಹ ಧರ್ಮಾತ್ಮರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಇವರು ಬೌದ್ಧ ಮತ್ತು ಜೈನ ಮತಗಳನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದರು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ರೂಢಿಗತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಜಾತಿಯ ಪ್ರಚಾರವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಬೌದ್ಧ ಮತ್ತು ಜೈನ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರಕರು ಹೇಳಿದರು.

ಇವರು ತಮ್ಮ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಧರ್ಮದ ಪ್ರಚಾರವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರುವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅದರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವು ಬಹಳಷ್ಟು ಕಡೆಗೆ ಹಬ್ಬಿತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವು ಬರ್ಮಾ, ಚೀನಾ, ಜಪಾನ್, ಮಲಯಾ, ಇಂಡೋನೇಶಿಯ, ಇರಾನ್ ಮತ್ತಿತರ ದೂರ ದೂರದ ದೇಶಗಳಿಗೆ ತಲುಪಿತು. ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಚಾರದಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಗೆ ಧಕ್ಕೆಯಾಯಿತೆಂಬುದೇನೋ ನಿಜ; ಆದರೆ, ಇತರ ಭಾಷೆಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗತೊಡಗಿತು. ಸುಮಾರು ಒಂದೂವರೆ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಇದೇ ವಾತಾವರಣ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಳಿದು ಹೋಯಿತು ಎಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಉತ್ತಮ ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಗ್ರಂಥಗಳು ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದವು. ಆದರೆ ಕುಗ್ಗಿ ಹೋದ ಭಾಷೆಗಳೆಲ್ಲ ಉಚ್ಚಾಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡದ್ದಂತೂ ಖಂಡಿತ. ಜನರು ಮರೆತ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಸಂಭಾಷಿಸತೊಡಗಿದರು.

ಭಾರತವು ಒಂದು ವಿಶಾಲವಾದ ದೇಶ. ದೇಶದ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಸಂಭಾಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಭಾಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಪ್ರವಾದಿಗಳಾದ ಸಾಧು ಮತ್ತು ಸಂತರು, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಲು ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಗೀತೆ ಮತ್ತು ಭಜನೆಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಧರ್ಮ-ಕರ್ಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರವಚನ ನೀಡಿದರು. ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಗೆ 'ಶೂರಸೇನಿ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರ ಉಪಭಾಷೆಗಳಾಗಿ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ, ಹಿಂದಿ ಮತ್ತು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಗಳು ಜನಿಸಿದವು.

ಬಂಗಾಳಿ, ಮರಾಠಿ, ಗುಜರಾತಿ, ಪಂಜಾಬಿ, ಸಿಂಧಿ, ಆಸಾಮಿ ಮತ್ತು ಉಡಿಯಾ ಭಾಷೆಗಳೂ ಕೂಡ ಹೊಸ ಆರ್ಯ ಭಾಷೆಗಳಾಗಿವೆ. ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬಂದುದರಿಂದ ಭಾಷೆಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾದುದು ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೊಂದು ಅಪೂರ್ವ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿದೆ.

ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ, ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಕತೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. 1000ದ ಅನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಹೊಸ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾರಂಭಿಸಿದರೋ, ಆ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯೂ ಇದೆ. ಈ ಭಾಷೆ ಬೇರೆ ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿತು ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯರೇ ಇದನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸಿದರು. ಇದರ ಆಕಾರ, ರೂಪ ಮತ್ತು ಬಣ್ಣ ಎಲ್ಲವೂ ಭಾರತೀಯ. ಈ ಭಾಷೆಯು ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಅದು ಅಲ್ಲಿಯ ಭಾಷೆಯಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದು ಎಂದೆಂದೂ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನದ್ದು ಅಥವಾ ಭಾರತದ್ದು.

೨. ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಹುಟ್ಟು

ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಎಷ್ಟು ಸರಳವಾಗಿ ಮಾತನ್ನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆಂದರೆ, ಆ ಭಾಷೆಯ ಹುಟ್ಟು, ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಾವು ಅತ್ಯಂತ ಕಡಮೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತೇವೆ. ಒಂದು ಭಾಷೆ ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆಲೇ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಂದು ಭಾಷೆಯು ರೂಪುಗೊಂಡು ಆರಂಭವಾಗಲು ಎಷ್ಟು ಕಾಲಾವಧಿ ಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಅಂದಾಜು ಮಾಡುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಅದು ನಿಧಾನವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅವರು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರಬಹುದು, ಅಲ್ಲದೇ ಅವರು ಯಾವ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದರೋ ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರಿಗೂ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಒಂದು ಭಾಷೆ ಇರಲೇಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಹೊರಗಿನಿಂದ ವಲಸೆ ಬರುವವರಲ್ಲಿ ಅರಬ್, ಇರಾನಿ, ಅಫಘಾನಿ, ತುರ್ಕಸ್ತಾನಿ, ಮೊಘಲ್ ಮೊದಲಾದ ಜನಾಂಗದ ಜನರಿದ್ದರು. ಅವರು ಯಾವ ಯಾವ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋದರೋ ಅಲ್ಲಿಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ವ್ಯವಹರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಇದಂತೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ವಿಷಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಹೊರಗಡೆಯಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದ ಜನರು ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಿಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಾತನಾಡುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಯ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬೆರೆಸಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ಭಾಷೆ ಮೂಲತಃ ಇಲ್ಲಿಯದೇ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ.

ಪ್ರಪಂಚಮವಾಗಿ, ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಸಿಂಧ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಇದು ಎಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಾತು. ಅವರು ಸಿಂಧ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ಅತ್ತಿತ್ತ ಹೆಚ್ಚು ಹರಡಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಸಿಂಧ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಆದರೆ, ಬೇರೆ ಯಾವ ಹೊಸ ಭಾಷೆಯೂ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಅನಂತರ, ಹತ್ತನೆಯ ಮತ್ತು ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಖೈಬರ್ ಕಣಿವೆಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಹೆಚ್ಚಾನೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬರತೊಡಗಿದರು ಮತ್ತು ಪಂಜಾಬ್ ಪ್ರದೇಶದಾದ್ಯಂತ ವಾಸಿಸತೊಡಗಿದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಮೂಲ ನಿವಾಸಿಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮುಸಲ್ಮಾನರಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಎರಡು ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಸೌಹಾರ್ದತೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಯಿತು. ಆದರೆ

ನಮ್ಮ ಬಳಿ ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಯ ನಮೂನೆಯ ದಾಖಲೆಗಳು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗಿ, ಒಬ್ಬರ ಭಾಷೆಯು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿತು ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ. ಯಾವ ಭಾಷೆಗೆ ನಾವು “ಉರ್ದು” ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆಯೋ ಅದು ಪಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಾಳಿರುವುದಾಗಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮಾತು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಜ. ಏಕೆಂದರೆ, ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಪಂಜಾಬಿ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪಂಜಾಬಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯು ಯಾವ ರೀತಿ ರೂಪಿತವಾಗಿತ್ತೋ ಅದೇ ರೀತಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯೂ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಸತ್ಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ದೇಶದ ರಾಜಧಾನಿಯು ದಿಲ್ಲಿಯೇ ಆದುದರಿಂದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡನಾಡುವವರು ದಿಲ್ಲಿಗೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದು ಸಹಜ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ದಿನಬಳಕೆಯ ಭಾಷೆಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದು, ಅವು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆರೆತು ಹೋದುವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ದಿಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭಾಷೆ ಪ್ರಚಲಿತವಿತ್ತೋ ಅದನ್ನು “ಖಡಿ” ಭಾಷೆ ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರಬರುತ್ತ ಫಾರಸಿ, ಅರಬ್ಬಿ ಮತ್ತು ತುರ್ಕಿ ಶಬ್ದಗಳು ಅವಶ್ಯಕತೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಈ ಭಾಷೆಯು ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಸೈನಿಕರು ಹೋದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹರಡತೊಡಗಿತು. ಹೀಗೆ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯು ಖಡಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು ಒಂದು ಹೊಸ ರೂಪ ತಾಳಿತು. ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ಹೊಸ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿತೆಗಳು ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗತೊಡಗಿದುವು. ಮತ್ತು ಪುಸ್ತಕಗಳು ಸಿದ್ಧವಾದುವು.

ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶದ ಭಾಷೆಗಳ ಜನರು ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಸೈನಿಕರು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರೊಡನೆ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಒಂದು ಸ್ಥಳದಿಂದ ಬೇರೊಂದು ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಅವರು ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಮೀಪದ ಭಾಷೆಯು ಸೈನಿಕರೊಂದಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಹರಡತೊಡಗಿತು. ಸೈನಿಕರು ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡದಿದ್ದರೆ ಅವರ ಕೆಲಸ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದೇ ತರಹ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ತಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶದ ಭಾಷೆಯನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದೇ ರೀತಿ ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ದೂರದೂರಕ್ಕೆ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ತೆರಳಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ತೆರಳಿದ ಸಂತರು-ಸೂಫಿಗಳು ಒಂದು ಪ್ರಾಂತದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ, ರಾಜಧಾನಿ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭಾಷೆ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತೋ ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರು, ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು, ಮುಖಂಡರು, ಸೂಫಿಗಳು ಹಾಗೂ ಸಾಧು-ಸಂತರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ದೇಶದ ಅನೇಕ ಕಡೆ ವ್ಯಾಪಿಸತೊಡಗಿದರು. ಅವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯು

ಕೂಡ ದೇಶದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗತೊಡಗಿತು.

ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯಬಹುದು, ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹ ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನ್ ಖಿಲ್ಜಿಯು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡನು. ಹದಿಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವವು ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ತನಕ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಲದವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿತು. ಕೆಲವು ಸಮಯದ ಅನಂತರ ತೊಫಲಕ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಭಾಷೆ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲು ಮತ್ತು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಲು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲಾವಕಾಶ ದೊರಕಿತು. ಮೊಹಮ್ಮದ್ ತುಫಲಕ್‌ನು ಕ್ರಿ.ಶ. 1327 ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿ ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ದೇವಗಿರಿ ಅಥವಾ ದೌಲತಾಬಾದನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಭಾಷೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷದಾಯಕ ವಿಷಯವಾಗಿತ್ತು. ದಿಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲ ದೌಲತಾಬಾದಕ್ಕೆ ಬರಲು ತೊಫಲಕ್‌ನು ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು. ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ದೌಲತಾಬಾದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತರು, ಬಡವರು, ರೈತರು, ಕೂಲಿಕಾರರು, ಕಾರ್ಮಿಕರು, ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು, ಮುಖಂಡರು, ಸೇವಕರು, ಮುದುಕರು ಮತ್ತು ಯುವಕರು ಸೇರಿದ್ದರು. ಇವರೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಜೊತೆಗೆ ಹೊತ್ತೊಯ್ದರೋ ಇಲ್ಲವೋ ಆದರೆ ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಯನ್ನಂತೂ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ತಮ್ಮೊಡನೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ, ಕೇವಲ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯು, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಕೇಂದ್ರವಾಯಿತು.

ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನವು ಅರ್ಧ ಕೂಡ ಗತಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ದಿಲ್ಲಿಯ ರಾಜ್ಯವು ಬಲಹೀನವಾಯಿತು, ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ರಾಜ್ಯವು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ಈ ರಾಜ್ಯವು ಬಹುಮನಿ ರಾಜ್ಯ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇದರಂತೆ ಗುಜರಾತ್‌ನಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಹೊಸ ರಾಜ್ಯದ ಅಡಿಪಾಯ ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಉತ್ತರ ಭಾರತದಿಂದ ಈ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಸೂಫಿಗಳು ಮತ್ತು ಫಕೀರರು ಹೋದರು ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸಾದರಪಡಿಸತೊಡಗಿದರು. ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಕೆಲವು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡತೊಡಗಿದರು ಹಾಗೂ ರಾಜರನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆಯತೊಡಗಿದರು. ಹೀಗೆ ಹೊಸ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧಿಸತೊಡಗಿತು.

ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬಂದವರು, ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರತೊಡಗಿದರು. ಇದೇ ದೇಶವನ್ನು ತಮ್ಮ ದೇಶವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರು; ಇಲ್ಲಿಯೇ ಜೀವಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕೊನೆಯ ಉಸಿರನ್ನೆಳೆದರು. ಇಲ್ಲಿಯ ಪರಿಸರವೇ ಅವರನ್ನು ರಾಜರನ್ನಾಗಿ ಮತ್ತು ಸಾಧುಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿತು. ಅವರು ರಾಜರಾಗಿಯೂ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದರು ಮತ್ತು ಫಕೀರರಾಗಿಯೂ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದರು. ಅವರು ರಾಜರಾಗಿಯೂ ಇಲ್ಲಿಯ ಜನ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದರು ಮತ್ತು ಸಾಧುಗಳಾಗಿಯೂ ಇಲ್ಲಿಯ ಜನ ಭಾಷೆಯನ್ನೇ

ಬಳಸಿದರು. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ಹೆಸರು “ಅಮೀರ ಖುಸ್ರೋ” ಅವರದು. ಇವರು ಧನಿಕರೂ, ಫಕೀರರೂ, ಸಾಧುವೂ, ಕವಿಗಳೂ ಮತ್ತು ಗಾಯಕರೂ ಆಗಿದ್ದರು; ರಾಜನ ಮಿತ್ರರೂ ಆಗಿದ್ದರು ಹಾಗೂ ಬಡವರ ಬಂಧುವೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಪಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಅವರ ಭಾರತದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿ ಅಭಿಮಾನಗಳು ಪುಟದೇಳುತ್ತವೆ. ಅಮೀರ್ ಖುಸ್ರೋ ಅವರು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚನೆಮಾಡಿದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರು ಬರೆದ ಬಹಳಷ್ಟು ಒಗಟುಗಳು, ದ್ವಿಪದಿಗಳು ಮತ್ತು ಗೀತೆಗಳು ಈಗಲೂ ಜನರ ನಾಲಗೆಯ ಮೇಲೆ ನಲಿದಾಡುತ್ತಿವೆ. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಜನರು ಗುರುತಿಸುವಂತಹ ಯಾವ ಲಕ್ಷಣವೂ ರೂಪುಗೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯು ಖಡೀ ಭಾಷೆಯಾಗುತ್ತ ಅಂದರೆ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಭಾಷೆಯಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅದು ಬ್ರಿಜ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಂದಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬೆರೆತುಬಿಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅಮೀರ ಖುಸ್ರೋ ಇವರನ್ನು ಹಿಂದಿ ಭಾಷಾ ಪ್ರೇಮಿಗಳು ಹಿಂದೀ ಕವಿಯೆಂದೂ ಮತ್ತು ಉರ್ದು ಭಾಷಾ ಪ್ರೇಮಿಗಳು ಉರ್ದು “ಶಾಯರ್” ಎಂದೂ ಗೌರವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಎರಡು ಒಗಟುಗಳನ್ನು ಓದಿದರೆ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಮತ್ತು ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಭಾಷೆಯ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ.

1. ಬಾಲಾ ಥಾ ಜಬ್ ಸಬ್ ಕೋ ಭಾಯಾ, ಬಡಾ ಹುವಾ ಕುಘ್ ಕಾಮ್ ನ ಆಯಾ, ಖುಸ್ರೋ ಕಹದಿಯಾ ಉಸ್ಕಾ ನಾಂವ್, ಭೋಜೋ ನಹೀಂ ತೋ ಘೋಡೋ ಗಾಂವ್

(ಅರ್ಥ: ಚಿಕ್ಕವನಿದ್ದಾಗ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬೇಕಾದ, ದೊಡ್ಡವನಾದಾಗ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದೆ ಹೋದ ಖುಸ್ರೋ ಹೇಳಿದ ಅವನ ಹೆಸರು, ಹೊರೆಯಿಲ್ಲದರೆ ಬಿಡಲಿ ಊರು).

ಒಗಟಿನ ಅರ್ಥ -

ದೀಪ).

2. ದಸ್ ನಾರಿ ಏಕ ಹಿ ನರ್, ಬಸ್ತಿ ಬಾಹರ್ ವಾಗಾ ಫರ್ ಪೀಠ ಸಖ್ತೆ ಔರ್ ಪೇಟ ನರ್ಮ, ಮು ಮೀಠಾ ತಾಸಿರ್ ಗರಮ್.

(ಅರ್ಥ: ಹತ್ತು ಹೆಣ್ಣು ಒಂದೇ ಗಂಡು, ಊರಾಚೆ ಮನೆ, ಬೆನ್ನು ಗಟ್ಟಿ ಹೊಟ್ಟೆ ಮೃದು, ಬಾಯಿ ಸಿಹಿ ಪರಿಣಾಮ ಬಿಸಿ.

ಒಗಟಿನ ಅರ್ಥ - ಖಿರಬೂಜ್).

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಉರ್ದು ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಳಿ ಜನ್ಮ ತಾಳಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಯಿತು. ನಿಧಾನವಾಗಿ ದೇಶದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿತು. ಮೊದಲಿಗೆ ಈ ಭಾಷೆಯ ಹೆಸರು ‘ಜಬಾನ್-ಎ-ಹಿಂದ್’, ಹಿಂದ್ ಭಾಷೆ, ಹಿಂದಿ, ಹಿಂದ್ವಿ ಮತ್ತು ದಹಲ್ವಿ ಇತ್ತು. ಅನಂತರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ

ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆ ಎಂದು ಪ್ರಚಾರ ಪಡೆಯಿತು. ದಕ್ಷಿಣಭಾರತ ಮತ್ತು ಗುಜರಾತದಲ್ಲಿ ಈ ಭಾಷೆಯು ತಲಸ್ವರ್ತಿಯಾದುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ದಖ್ಖಿ ಮತ್ತು ಗುಜಿ ಎಂದು ಕೂಡ ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಕವಿತೆಯ ಭಾಷೆಯನ್ನು “ರೇಖ್ತಾ” ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರ ಗಂಭೀರತೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ‘ಉರ್ದು-ಎ-ಮುಅಲ್ಲಾ’ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ವಾಡಿಕೆಯಾಯಿತು. ಎಂದರೆ “ವಿದ್ವಾಂಸರ ಉರ್ದು” ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಅನಂತರ ಹೆಚ್ಚಾನುಹೆಚ್ಚು ಅದನ್ನು ಉರ್ದು ಎಂದೇ ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ಆಗಾಗ ಇದಕ್ಕೆ “ಹಿಂದುಸ್ತಾನಿ” ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಸಹ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ನಾವು ನಮ್ಮ ಸೌಲಭ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಇದನ್ನು ‘ಉರ್ದು’ ಎಂದೇ ಕರೆಯೋಣ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಗುರುತಿಸುತ್ತ ಹೋದರೆ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲವಾಗಬಹುದು.

೨. ಮನೆಯಿಂದ ದೂರ - ಹಿಂದೂಸ್ತಾನದ ದಖ್ಖನ್‌ನಲ್ಲಿ

ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯು ಭಾರತದ ಪೂರ್ವ ಪಂಜಾಬ, ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗ ಮತ್ತು ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಾಳಿತು ಎಂಬುದು ನಮಗೇ ತಿಳಿದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಜನರು ತಮ್ಮ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಈ ಮಿಶ್ರ ಭಾಷೆಯನ್ನೇ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಈ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ, ಮೂಲ ಬೇರು, ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ಆಡುವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಫಾರ್ಸಿ, ಅರಬ್ಬಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಭಾಷೆಗಳ ಶಬ್ದಗಳು ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪರಿಮಳವನ್ನು ಸೂಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಒಂದು ಹೊಸ ಭಾಷೆಯ ಉಗಮವಾಗಿ, ಜನರು ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಭಾಷಣೆ ಮಾಡಲು ಆರಂಭಿಸಿದ ತತ್ಕ್ಷಣವೇ ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮೊದಮೊದಲು ವಾಕ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ಗಾದೆ ಮಾತುಗಳು ರಚನೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಅನಂತರ, ಪದ್ಯಗಳು ರಚಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಅನಂತರದ ಕ್ರಮವೇ ಪುಸ್ತಕಗಳ ರಚನೆ. ಹದಿಮೂರು ಮತ್ತು ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನದ ಸಾಧು-ಸಂತರ ಸೂಫಿಗಳ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ವಾಕ್ಯಗಳು, ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳು ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯವು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಆರಂಭವಾಯಿತೆಂಬುದು ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯ.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರದೇಶವು ಉತ್ತರ ಭಾರತದಿಂದ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾರಿಗೆ ಸೌಲಭ್ಯಗಳಿಲ್ಲದೇ ಇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳು ದೂರವಾಗಿ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಬಾಂಧವ್ಯಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಗುವ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿ ಮತ್ತು ಗುಜರಾತದಲ್ಲಿ ಗುಜರಾತಿ ಭಾಷೆಗಳೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಫಿರೋಜ ತುಘಲಕ್‌ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಎಂದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ. 1345ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಬಹಮನಿ ರಾಜ್ಯವು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ಆಗ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಭಾವವು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಕಡಮೆಯಾಯಿತು. ಆದರೆ, ಸೈನಿಕರು, ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು, ಸಾಧುಗಳು ಮತ್ತು ಮುಖಂಡರ ಮೂಲಕ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತವನ್ನು ತಲುಪಿದ ಈ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯು, ಪರಸ್ಪರ ಸಂಭಾಷಣೆಯಿಂದಾಗಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಬೇರೂರಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಿಂದ ಬಂದ ಸೂಫಿ-ಫಕೀರರು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸರಳವಾಗಿ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ರೀತಿ ಆಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಫಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಉರ್ದು ಕೇವಲ ದೇಶೀ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸುಶಿಕ್ಷಿತರಲ್ಲಿ

ಇದು ಹೆಚ್ಚು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ದಖ್ಖನ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಂದ ಒಳಗೊಂಡು ರಾಜರ ಆಸ್ಥಾನದವರೆಗೆ ತಲುಪಿ ಪ್ರಚುರವಾಯಿತು. ರಾಜರು ಕೂಡ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸತೊಡಗಿದರು.

ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಾದ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಹಿರಿಯ ಸೂಫಿ ಸಂತರಾದ ಸೈಯದ್ ಗೇಸುದರಾಜ ಇವರು ಬರೆದಿದ್ದರು ಎನ್ನುವುದು ಕುತೂಹಲಕಾರಿ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಹೆಸರು “ಮರಾಜುಲ್ ಆಶಿಕೀನ್”. ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಗಂಭೀರವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆದ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಆದರೆ, ಸೈಯದ್ ಗೇಸುದರಾಜ ಇವರು ಕ್ರಿ.ಶ. 1421ರಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದ ದಾಖಲೆಗಳಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. 1421ಕ್ಕಿಂತ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರಬಹುದು ಎಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು.

ಸೈಯದ್ ಗೇಸುದರಾಜರ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಮತ್ತು ಇತರರು ಇದೇ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕವನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು, ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದರು ಮತ್ತು ಧರ್ಮ-ಮತ ಪ್ರಚಾರ ಸಭೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಆಗ ಜನರು ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗ ಅದನ್ನು ಹಳೆಯ ಉರ್ದು ಎನ್ನಬಹುದು. ಈ ಹಳೆಯ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಬಹಳಷ್ಟು ಶಬ್ದಗಳು ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಆಗ ಆ ಭಾಷೆ ಅದೇ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು.

ಸೂಫಿ ಸಂತರು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಪಡೆದು ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ, ಬಹಮನಿ ರಾಜ್ಯವು ಮುರಿದು ತುಂಡಾಗಿ ಐದು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಣೆಯಾಯಿತು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಜರು ಆಳತೊಡಗಿದರು. ಗುಜರಾತ ರಾಜ್ಯವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಯಿತು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಲ್ಕೊಂಡಾ ಮತ್ತು ಬಿಜಾಪೂರ ಶಾಖೆಗಳು ಸುಮಾರು ಎರಡು ನೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿದ್ದವು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಜರು, ಶ್ರೀಮಂತರು, ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಹಾಗೂ ಪ್ರಜೆಗಳು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಪ್ರೇಮಿಗಳಾದರು. ಒಂದು ಭಾಷೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ಕೇವಲ ಅರಸರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಹಾಗೂ ಅವರ ಅಭಿಲಾಷೆ ಇದ್ದರೆ ಸಾಲದು; ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರೂ ಆ ಭಾಷೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಅರಿತು ಅದನ್ನು ಉಪಯೋಗ ಮಾಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಆ ಭಾಷೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗುವುದು. ಒಂದು ಭಾಷೆಯು ರೂಪಿತವಾಗುವ ಹಂತಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವಾಗ ಈ ಅಂಶವನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕು.

ದಖ್ಖನ್‌ನಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಉನ್ನತಿಯು ಎಷ್ಟು ಶೀಘ್ರತೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿತ್ತೆಂದರೆ, ಹದಿನಾರು ಮತ್ತು ಹದಿನೇಳನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ನೂರಾರು ಕವಿಗಳ ಹಾಗೂ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಹೆಸರು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಪುಸ್ತಕಗಳು ಅತ್ಯಂತ ರೋಚಕ ಮತ್ತು ಉಚ್ಚಮಟ್ಟದ್ದಾಗಿವೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕತೆಗಳು ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ ಸಪ್ತೆ ಎನ್ನಿಸಬಹುದಾದರೂ ಒಂದು ಭಾಷೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಲು, ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಲು, ಅದನ್ನು ಸುಂದರಗೊಳಿಸಲು

ಎಷ್ಟು ಜನರು ಶ್ರಮಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಎಷ್ಟು ಕಾಲಾವಧಿ ಬೇಕಾಯಿತೆಂದು ಅರಿತ ಅನಂತರವೇ ಅದರ ಮಹತ್ವದ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ.

ದಖ್ಖನ್‌ದಲ್ಲಿರುವ ಗೋಲ್ಕೊಂಡಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಾಜ ಮಹಮ್ಮದ್ ಖಲಿ ಕುತುಬ್ ಶಾಹ, ಈತನು ಹೈದರಾಬಾದ್ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು, ಅನೇಕ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದನು, ಈತನಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಆಸಕ್ತಿ ಇತ್ತು. ಸ್ವತಃ ಒಬ್ಬ ದೊಡ್ಡ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದು ಐವತ್ತು ಸಾವಿರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಶೇರ್‌ಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಖಲಿ ಕುತುಬ್‌ಶಾಹನ ಕವನ ಸಂಕಲನವು ಮುದ್ರಣವಾದ ದಾಖಲೆಯೂ ಇದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸರಳ, ಸುಂದರ ಕವಿತೆಗಳಿವೆ. ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಹೂವು, ಹಣ್ಣು, ಹಬ್ಬ ಹಾಗೂ ಋತುಗಳ ಮೇಲೆ ಕವನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇತರ ಕವಿಗಳ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಪುರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದ ಬಗ್ಗೆ ವರ್ಣನೆ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಯನ್ನು ಈಗಿನ ಜನರು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ 350 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಈ ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಓದಿದರೆ, ಪುರಾತನ ಕಾಲದ ಉರ್ದು ಕವಿಗಳಿಗೆ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಎಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿ ಇತ್ತು ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಖಲಿ ಕುತುಬ್‌ಶಾಹನ ಅನಂತರ ಈತನ ಮನೆತನದವರೇ ಮತ್ತೆ ಮೂರು ಜನ ರಾಜರಾಗಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದರು. ಇವರೆಲ್ಲ ಕವಿಗಳಾಗಿ ಉತ್ತಮ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅರಸರೂ ಅಭಿರುಚಿ ತೋರ್ಪಡಿಸಿದುದರಿಂದ ಹೊಸ ಹೊಸ ಕವಿಗಳು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡರು. ಜಾತಿ-ಧರ್ಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವರ್ಣರಂಜಿತವಾಗಿ ಹೇಳುವವರೂ, ಕಥೆಗಳನ್ನು ಮನರಂಜಿಸುವಂತೆ ಹೇಳುವವರೂ ಕೂಡ ಕವಿಗಳಾಗಿ ಶೋಭಿಸಿದರು. ಆ ಕಾಲದ ಹೆಸರಿಸಬೇಕಾದ ಮೂವರು ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಕವಿಗಳಿದ್ದರು, ವಜ್ಜಿ ಇಬ್ನು-ಎ-ನಿಶಾತಿ ಹಾಗೂ ಗವಾಸಿ, ಇವರು ಬಳಸಿದ ಭಾಷೆ ಅತ್ಯಂತ ಸರಳವಾದ ಹಿಂದಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಫಾರ್ಸಿ ಮತ್ತು ಅರಬ್ಬೀ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕಡಮೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚು ಮರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಲು ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಆಯ್ದು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು; ಅವು ಸಂಸ್ಕೃತದ್ದಾಗಿರಲಿ, ಅರಬ್ಬಿ ಇಲ್ಲವೇ ಫಾರ್ಸಿಯಾಗಿರಲಿ, ತಮಗೆ ಸರಿಯೋಚಿದ್ದನ್ನು ಜನ ಹೇಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೋ ಅದೇ ರೀತಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬಿಜಾಪೂರದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೂ ಇದೇ ಆಗಿತ್ತು. ಗೋಲ್ಕೊಂಡಾದಲ್ಲಿ ಕುತುಬ್‌ಶಾಹಿ ಮನೆತನವಿದ್ದರೆ ಬಿಜಾಪೂರದಲ್ಲಿ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿ ಮನೆತನ. ಬಿಜಾಪೂರದಲ್ಲಿಯೂ ಉರ್ದು ಭಾಷೆ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಾಜ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹ, ಮಿಶ್ರ ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಗೀತೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ “ನೌರಸ್” ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇದರ ಭಾಷೆಯು ಹಿಂದಿಯ ಬ್ರಿಜಭಾಷೆಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಬರ್ ಬಾದಶಾಹ್ ಹಾಗೂ ಬಿಜಾಪೂರದ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹ್ ಸಮಕಾಲೀನರಾಗಿದ್ದರು. ಆದಿಲ್‌ಶಾಹನ ಮನೆತನದ ಎಲ್ಲ ಅರಸರೂ ಕವಿಗಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಇವರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಕವಿಗಳಿದ್ದರು, ಹಾಗೂ ಇವರು ಬರೆದ ಕಾವ್ಯಗಳು ಈಗಲೂ ಲಭ್ಯವಿವೆ. ಆದಿಲ್‌ಶಾಹ್‌ನ

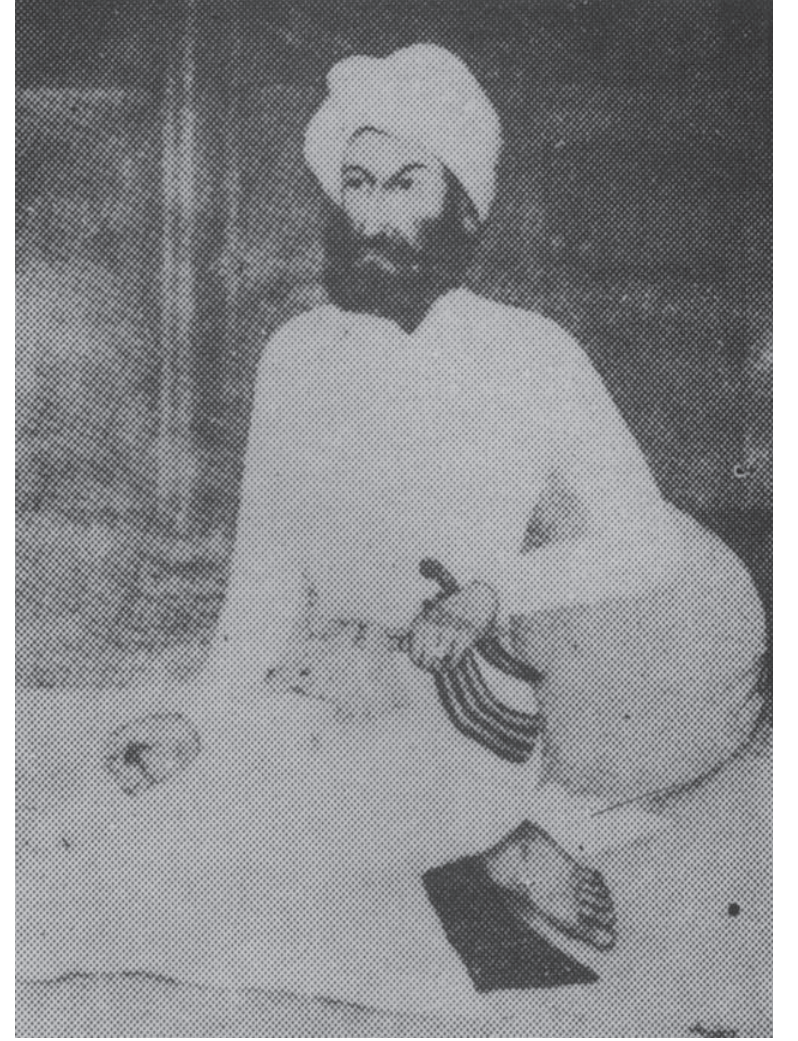
ಕಾಲದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ನುಸ್‌ರತಿ, ಹಾಶ್ಮಿ, ರುಸ್ತುಮಿ ಇವರು ಪ್ರಖ್ಯಾತರು. ಈ ಕವಿಗಳ ಕವನಸಂಕಲನಗಳನ್ನು ಓದಿದಾಗ ಅವರ ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ಫಾರ್ಸಿ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಕತೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣೆದುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ಸಲ ಸ್ವತಃ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಕತೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು; ರಾಜರ-ಧಾರ್ಮಿಕ ಮುಖಂಡರ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಕವಿಗಳಲ್ಲದೆ, ಬಿಜಾಪೂರದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಕವಿಗಳಿದ್ದು, ಅವರ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಕೂಡ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಆದರೆ, ಈ ಪುಟ್ಟ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿಸುವುದು ಕಷ್ಟಕರ.

ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಏಳಿಗೆಗಾಗಿ ಈ ಎರಡೂ ರಾಜ್ಯಗಳು ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಕ್ರಿ.ಶ. 1686 ಮತ್ತು ಕ್ರಿ.ಶ. 1687ರಲ್ಲಿ ಮೊಘಲ್ ರಾಜ ಔರಂಗಜೇಬನು ಈ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಬಹಳ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿದ್ದ ದಕ್ಷಿಣದ ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟವು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಅಧ್ಯಾಯವು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಕವಿತೆ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಗಳ ಚರ್ಚೆಗೆ ತೆರೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಉಂಟಾಯಿತು; ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತವು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು ಹಾಗೂ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಭಾಷೆಯು ದಕ್ಷಿಣದ ಭಾಷೆಗೆ ಮಹತ್ವದ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದ ಕವಿ ಹಾಗೂ ಕಾವ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಉತ್ತರದ ಪ್ರಭಾವವು ಬರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೇ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಗತಿಯಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕು. ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಾದ ಮಸ್ನವಿ, ಫಜಲ್, ಖಿಸೀದೆ, ಮರ್ಸಿಯೆ ಮತ್ತು ನಸರ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕಗಳು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ ಕುರಿತು ಪುಸ್ತಕಗಳು, ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಕತೆಗಳು ಹೀಗೆ ವಿಭಿನ್ನ ವಸ್ತುಗಳಿಲ್ಲ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ದಾಖಲೆಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಉನ್ನತಿಯು ಎಷ್ಟಾಗಿತ್ತೆಂದರೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಲ್ಪನೆಯ ಹೊಗರನ್ನು ಈ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟು ವಿವರಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಉತ್ತರ ಭಾರತದಿಂದ ಅನಾಥವಾಗಿ ಪರಭಾಷೆಯಾಗಿ ದಖ್ಖನಿಗೆ ಬಂದ ಉರ್ದು ಭಾಷೆ ಇಲ್ಲಿ ಮಡಿಲು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಹೊಸ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಸವಿಸಿ ಹಲವು ಮಕ್ಕಳ ಮಾತೆಯಾದಳು. ಆದರೆ ತನ್ನ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯ ಪಡೆಯಲು ಕೊಂಚ ಸಮಯ ಬೇಕಾಯಿತು.

ಈ ಎರಡು ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿ ನೋಡುತ್ತೇವೆಯೋ ಅದೇ ರೀತಿ ಇದೇ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳ ಉನ್ನತಿಯೂ ಆಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಬ್ರಜ್ ಭಾಷೆ, ಅವಧಿ, ರಾಜಸ್ಥಾನಿ, ಮರಾಠಿ, ಬಂಗಾಲಿ ಭಾಷೆಗಳು ಇದೇ ತರಹದ ಏಳಿಗೆಯನ್ನು ಕಂಡವು. ಆಗ ಹಿಂದಿ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಭಾಷೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯನ್ನೇ ಹಿಂದಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಇತರ ಹೊಸ ಭಾಷೆಗಳಿಗಿಂತ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ವಯೋಮಾನ ಹೆಚ್ಚಿನದು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

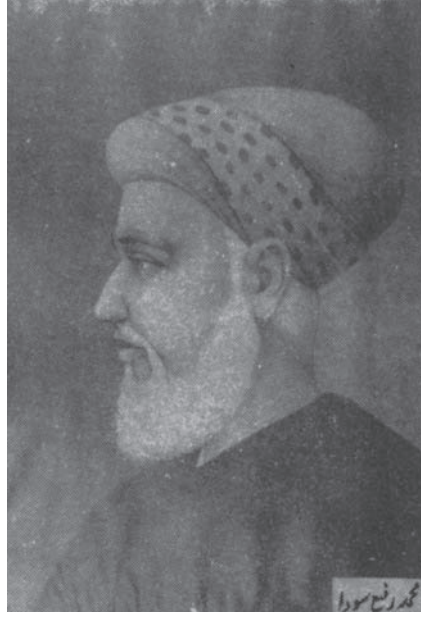

೧. ಅಮೀರ್ ಖುಸ್ರೋ

೨. ಮೀರ್ ತಖಿ ಮೀರ್

೨. ಮಹಮ್ಮದ್ ಶಿಫಿ ಸೌದಾ

೪. ಶೇಖ್ ಗುಲಾಮ್
ಹಮ್ದಾನಿ ಮುಸ್ವಫಿ

೩. ಮೀರ್ ಹಸನ್

೬. ನಜೀರ್ ಅಕ್ಬರ್ ಆಬಾದಿ

೭. ಮೋಮಿನ್ ಖಾನ್ ಮೋಮಿನ್

೧೦ ಖ್ವಾಜಾ ಹೈದರ್‌ಅಲಿ ಆತಿಶ್

೮. ಶೇಖ್ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಜೌಖ್

೯. ಬಹಾದೂರ್ ಶಾಹ್ ಜ಼಼ಫರ್

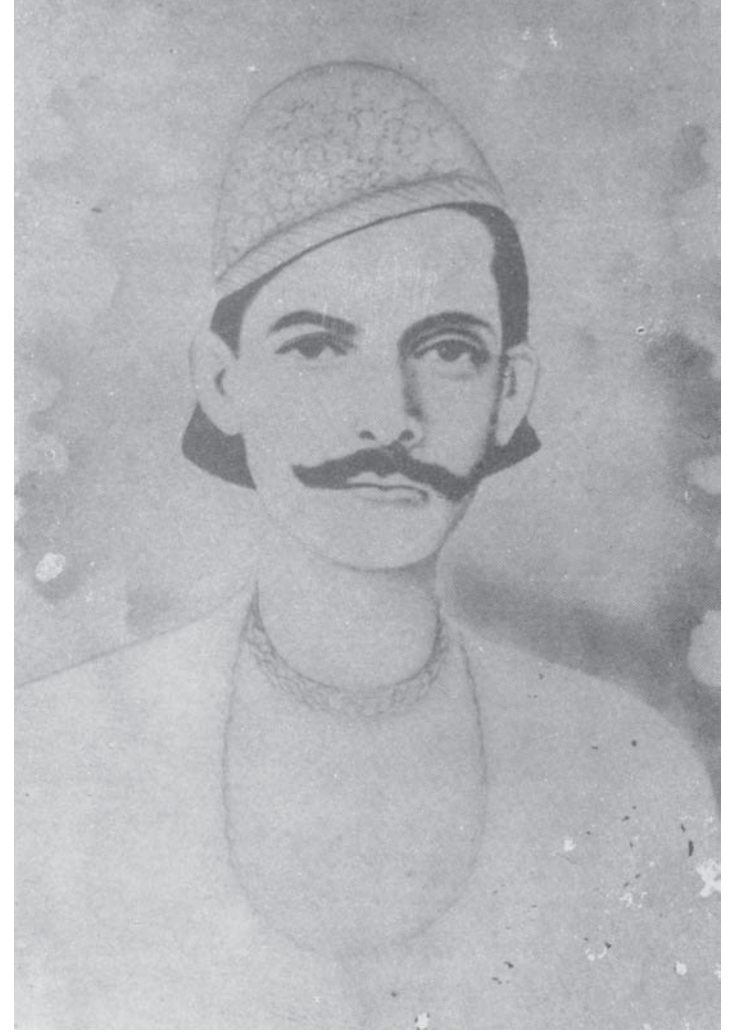
೧೧. ದಬೀರ್ ಸಲಾಮತ್‌ಅಲಿ ದಬೀರ್

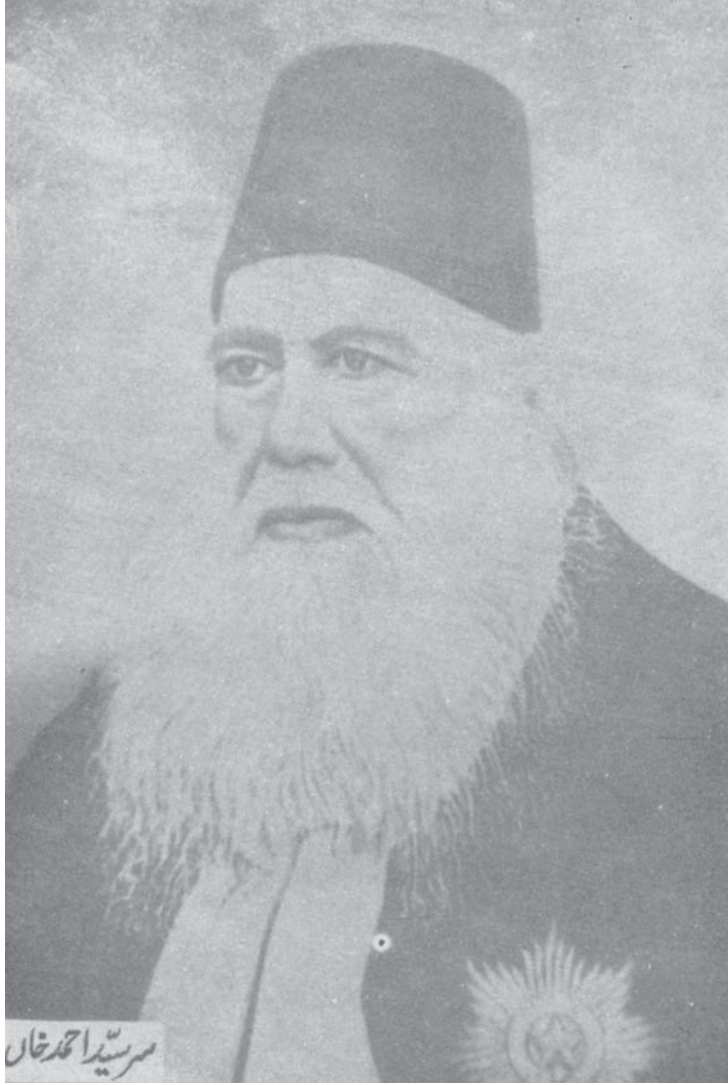
೧೨. ದಯಾಶಂಕರ್ ನಸೀಮ

೧೩. ಮಿರ್ಜಾಗಾಲಿಬ್

೧೪. ಮೀರ್ ಅನೀಸ್

೧೫. ಸರ್ ಸಯಗಯದ್ ಅಹಮದ್ ಖಾಂ

೧೬. ದಾಗ್ ದಹಲ್ದಿ

೧೭. ಅಮೀರ್ ಮಿನಾಯಿ

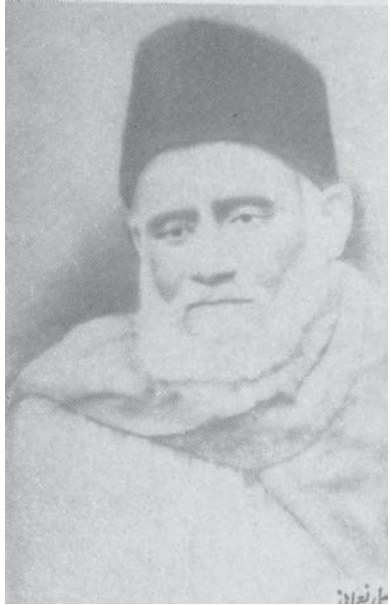
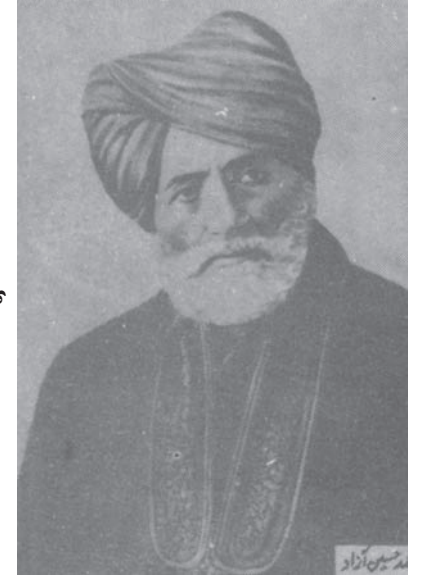

೧೮. ಖಾದ್ ಅಜೀಮ್ ಆಬಾದಿ

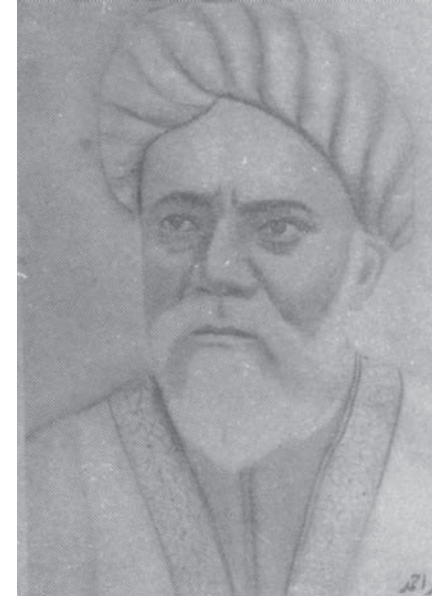
೧೯. ಅಲ್ತಾಫ್ ಹುಸೇನ್ ಹಾಲಿ

೨೦. ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಹುಸೇನ್ ಅಜಾದ್

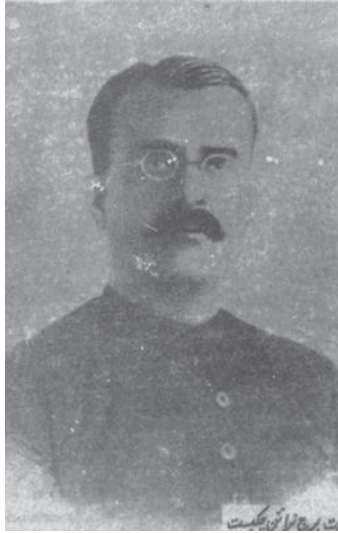
೨೧. ಶಿಬ್ಲಿನಮಾನಿ

೨೨. ನಜೀರ್ ಅಹಮದ್

೨೩. ಅಶಬರ್ ಅಲ್ಲಾಖಾದಿ

೨೪. ಪಂಡಿತ್ ಬ್ರಿಜ್ ನಾರಾಯಣ
ಚಕರವರ್ತಿ

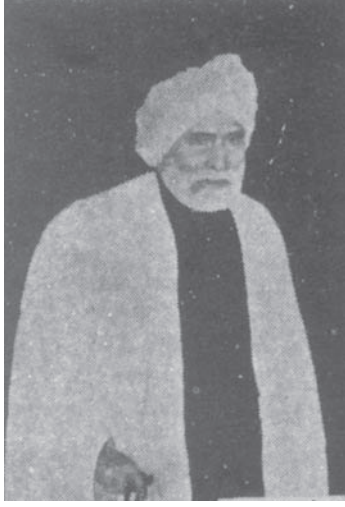
೨೫. ಇನ್ಯಾಯಿಲ್ ಮೀರತಿ

೨೬. ಶತನ್‌ನಾಥ್ ಸರ್‌ಖಾರ್

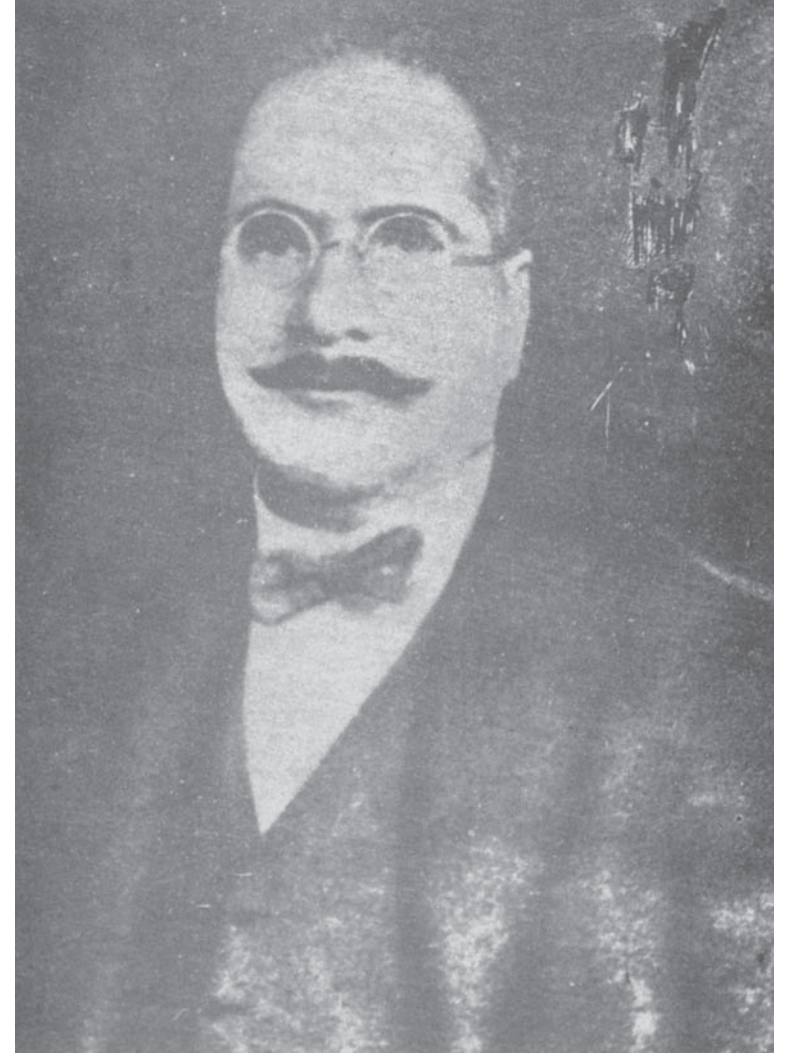

೨೭. ಅಬ್ದುಲ್ ಹಲೀಮ್ ಶರರ್

೨೮. ಮಿರಜಾ ಮಹಮದ್
ಹಾದೀ ರುಸುವಾ

೨೯. ಆಗಾ ಹಶರ್ ಕಾಶ್ಮೀರೀ

೩೦ ಇಫ್‌ಬಾಲ್

೪. ದಿಲ್ಲಿಯ ಶಾಯಿರಿ

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಗಳು ಮೊಘಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಒಂದು ಭಾಗವಾದ ಸಮಯದಲ್ಲೂ, ಅಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಕೃಷಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವರೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲೇ ಉಳಿದು ಕಾವ್ಯಕೃಷಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ಅವರು ಕಾವ್ಯ ದೀಪದ ಜ್ಯೋತಿ ನಂದಿಹೋಗಲು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಕಾವ್ಯವು ಕೇವಲ ರಾಜರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಆಸ್ಥಾನಗಳ ಕೃಪಾಪೋಷಣೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಬೆಳಕು ಕಾಣಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರೂ ಜೀವಂತವಾಗಿಡಲು ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬುದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊಘಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಗಳು ಒಂದಾದಾಗ, ಉಂಟಾದ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ನಡೆದುಬರುತ್ತಿದ್ದ ಕಾವ್ಯ ಕೃಷಿಯು ಕುಂಠಿತವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಾದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಆಡುಭಾಷೆ ಉರ್ದು ಆಗಿದ್ದರೂ ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಓದಿದ ಉತ್ತರ ಭಾರತದವರು ಫಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬರೆಯುವುದನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಅದೇರಿತೆ ಈ ಕಡೆ ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರದ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ದೊರೆಯಿತು.

ಔರಂಗಜೇಬನ ಅಂತಿಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣದ ಕವಿಯಾದ “ವಲಿ”ಯ ಹೆಸರು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಅವರನ್ನು ಉರ್ದು ಶಾಯಿರಿಯ “ಬಾವಾಆದಮ್” ಅಂದರೆ ಉರ್ದು ಶಾಯಿರಿಯ ಪಿತಾಮಹ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ “ವಲಿ”ಯವರನ್ನು ಈವರೆಗಿನ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಕವಿ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ವಲಿ ಸೂಫಿಸಂತ ಸ್ವಭಾವದವರಾಗಿದ್ದು, ಧರ್ಮಭೀರು ಆಗಿದ್ದರು. ಇವರ ಸ್ವಸ್ಥಳ ಗುಜರಾತಿನ ಅಹಮದಾಬಾದ್. ಆದರೆ ಇವರು ಒಂದು ಸಲ ಔರಂಗಾಬಾದ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಸಲ ಬರ್ಹಾನ್‌ಪುರದಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತೊಂದು ಸಲ ಸೂರತನಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಸಲ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ಈ ಪ್ರವಾಸದಿಂದಾಗಿ ಉರ್ದುಭಾಷೆಯ ಪ್ರಕಾಶವು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಪಸರಿಸತೊಡಗಿತು. ಆದರೆ ವಲಿ ಅವರ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯು ಗುಜರಾತ್ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಸೊಗಡಿನದಾಗಿತ್ತು. ಮುಂದೆ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಅವರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸರಳತೆಯ ಸೊಗಸು ಹಾಗೂ ಲಾಲಿತ್ಯವು ಬರತೊಡಗಿತು. ಇವರು ಅದೇ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯದ ಇತರ ಪ್ರಕಾರಗಳಾದ ಮಸ್ನವಿ, ರುಬಾಯಿ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ವಲಿಯವರ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆಯ

ಚಮತ್ಕಾರವು ಗರುಲ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅರಳಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅವರ ಬಹಳಷ್ಟು ಶೇರಗಳು ನೇರ ಹಾಗೂ ಸರಳವಾಗಿದ್ದು ಅವು ಇಂದಿನ ರಚನೆಗಳಂತೆಯೇ ಎಂದು ಭಾಸವಾಗುತ್ತವೆ. ವಲಿಯವರು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಅವರಿಂದ ಸ್ಪೂರ್ತಿ ಪಡೆದ ಅನೇಕರು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆಗ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಗಳು ಕವಿಕಾವ್ಯ ಕುರಿತು ಚರ್ಚೆಗೂ ಆಸ್ಪದವಾಯಿತು. ವಲಿ ಇವರ ಕವನ ಸಂಕಲನಗಳು ಹಲವಾರು ಮುದ್ರಣ ಕಂಡಿವೆ.

ವಲಿ ಇವರ ಅನಂತರ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಖಾಜಿ ಮಹಮೂದ ಬಹರೀ, ಸಿರಾಜ್, ಉಜಲತ್, ವಲಿ ವೆಲ್ಲೂರಿ ಮತ್ತು ಇನ್ನಿತರ ಉರ್ದು ಕವಿಗಳು ಜನ್ಮ ತಾಳಿದರು. ಈ ಕವಿಗಳು ಕಾವ್ಯದ ಇನ್ನಿತರ ಪ್ರಕಾರಗಳಾದ ಫಜಲ್, ಮರ್ಸಿಯಾ, ಮಸ್ನವಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಈ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಗೆ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವ ದೊರೆಯತೊಡಗಿತು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಜಾಪೂರ, ಔರಂಗಾಬಾದ್, ಹೈದರಾಬಾದ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದೆ ಅರ್ಕಾಟ್, ಮದ್ರಾಸ್, ಮೈಸೂರ್, ವೆಲ್ಲೂರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಸಕ್ತಿಯು ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿತು. ಹಾಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಪದ್ಯ ಮತ್ತು ಗದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯಾಗತೊಡಗಿತು. ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಹದಿನೇಳನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಮೀಪವಿರುವ ಪಾನಿಪತ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಫ್ಘಲ್ ಮತ್ತು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಜಾಫರ್‌ಜಿಲ್ಲೀ ಅವರು ರಚಿಸಿರುವ ಕವನ ಸಂಕಲನಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರಭಾವ ಜನತೆಯ ಮೇಲೆ ಹರಡಿದಾಗ, ಫಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು ಕೂಡ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಕವನಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯ ಕಾವ್ಯರಸಿಕರು ರಚಿಸಿ ಹೇಳತೊಡಗಿದರು. ಇಂತಹವರಲ್ಲಿ ಅಬ್ದುಲ್ ಖಾದರ್ ಬೈದಲ್, ಖಾನೆ ಆರಜೂ, ಫಿತ್ರತ್, ಮೋಸ್ತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಕವಿಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕಾಲ ಕೂಡ ಗತಿಸಿರಲಿಲ್ಲ, ಆಗ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳ ಹೆಸರು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬರತೊಡಗಿತು. ಫಾಯಿಜ್, ಹಾತಿಮ್, ಆಬರೂ, ಏಕ್‌ರಂಗ, ನಾಜಿ, ಅಂಜಾಮ್‌ನಂತಹ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹಾಗೂ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಕವಿಗಳು ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತರನಿಸಿದವರು. ಈಗಲೂ ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳ ಕವನಸಂಕಲನಗಳು ಲಭ್ಯವಿವೆ. ಈ ಕವಿಗಳೆಲ್ಲ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗರುಲ್‌ಗಳನ್ನು ರಚನೆಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಆಗಾಗ ಸಣ್ಣ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರ ಭಾಷಾ ಶೈಲಿ ಸರಳ ಹಾಗೂ ಶುದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಕೆಲವರು ನೇರವಾಗಿ ಅರ್ಥ ಬರುವಂತೆ ಬರೆದರೆ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಎರಡೆರಡು ಅರ್ಥಗಳು ಬರುವಂತೆ (ಶ್ಲೇಷೆಯಲ್ಲಿ) ಧ್ವನಿರೂಪದ ಕವನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಇಷ್ಟಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಮೊದಲು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬ್ರಜ್‌ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವ ಭರಾಟೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳು ನಿರತರಾಗಿದ್ದರು. ಫಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆಗೂ ಇದೇ ರೀತಿಯ

ವಾತಾವರಣವಿತ್ತು. ಅಂತೆಯೇ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಕವಿಗಳೂ ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ರಚನೆಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಈ ಕವಿಗಳ ವಿಚಾರಗಳು ಸೂಫಿ ಧರ್ಮ ತತ್ವಗಳ ನಿರೂಪಣೆ ಇಲ್ಲವೇ ಪ್ರೇಮಿಗಳ ಮನೋಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಇವರು ಆಸ್ಥಾನ ಕವಿಗಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಖಸೀದಾ, ಮಸ್ನವಿ, ಮರ್ಸಿಯಾ ಪ್ರಕಾರದ ಕವಿತೆಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗಿರುವುದು ಕಡಮೆ. “ಖಸೀದಾ” ಎಂದರೆ ಜೀವಂತವಿದ್ದ ಅರಸರನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ ಬರೆದ ಸುದೀರ್ಘ ಕವಿತೆಯ ಪ್ರಕಾರ, ‘ಮಸ್ನವಿ’ ಎಂದರೆ ಜೀವಂತವಿದ್ದ ಅರಸರನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ ಬರೆದ ಸಣ್ಣ ಕವಿತೆಯ ಪ್ರಕಾರ, ‘ಮರ್ಸಿಯಾ’ ಎಂದರೆ ಮರಣ ಹೊಂದಿದ ಅರಸರ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡುವ ಕವಿತೆಯ ಪ್ರಕಾರ. ಆದರೆ ಗಝಲ್‌ಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ತ್ವ ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು. ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಅವಧಿಯು ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯದ ಅಡಿಪಾಯ ಹಾಕುವ ಕಾಲವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಡ ಕಟ್ಟುವ ಕಾರ್ಯವು ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಯ ಕವಿಗಳದ್ದಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬಹುದು.

ದಿಲ್ಲಿಯ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯು ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂಬುದು ನಿಮಗೆ ನೆನಪಿರಬಹುದು. ಜನರು ಯಾವಾಗ ಉರ್ದು ಶಾಯರಿಯಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದರೋ ಆಗ ಅವರಿಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಶುದ್ಧ ಭಾಷೆಯೊಂದು ದೊರೆತು, ಅದರಿಂದಾಗಿ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವತ್ತ ಫಲಪ್ರದರಾದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾದವರು ಮಜಹರ್ ಜಾನ್‌ಜಾನಾ ಮತ್ತು ಹಾತಿಮ್ ಎಂಬವರು. ಇವರಿಂದಾಗಿ ಶಿಷ್ಟ ಹಾಗೂ ಶುದ್ಧಭಾಷೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು ಕವಿಗಳಿಗೆ ಆರಂಭದಿಂದಲೇ ಅವಶ್ಯವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಉರ್ದು ಕವಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೇ ಫಾರ್ಸಿ ಮತ್ತು ಆಯಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದಂತೂ ಸತ್ಯವಾದ ವಿಷಯ. ಆದರೆ ಕ್ರಮೇಣ ಆ ಭಾಷೆಗಳ ಪ್ರಭಾವವು ಕಡಮೆಯಾಗುತ್ತ ಹೋಯಿತು. ಫಾರ್ಸಿ ಸರಕಾರಿ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇದರ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಯಿತು, ಆದರೂ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಸ್ಥಾನ ಉಳಿಯಿತು.

ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಆಗ ಮೊಘಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ದೀಪವು ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಾಲವಾಗಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ರಾಜರು ಬಲಹೀನರಾಗಿದ್ದರು; ಹೀಗಾಗಿ ಒಬ್ಬರಾದ ಮೇಲೆ ಒಬ್ಬರನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಶಾಂತಿಯ ವಾತಾವರಣವಿತ್ತು. ಇಂತಹ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿಯೇ ನಾದಿರಶಾಹನು ದಾಳಿ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಜನರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಇರುವ ಧೈರ್ಯವೂ ಹಾರಿ ಹೋಯಿತು. ಮರಾಠಿ, ರೋಹಿಲಿ, ಜಾತ್ ಮತ್ತು ಸಿಖ್ಖರ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚತೊಡಗಿತು. ದೂರ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದ ಗೌವರ್ನರ್ ಮತ್ತು ಇತರ ಮುಖಂಡರು ಸ್ವತಂತ್ರರಾದರು. ದಖನ್, ಬಂಗಾಲ ಮತ್ತು ಅವಧದ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಜ್ಯಗಳಾದವು. ಈ ರೀತಿಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾದಾಗ ಜನರ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹ ಅಥವಾ ನಾವೀನ್ಯತೆಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಆದ್ದರಿಂದ, ವಿನಾಶ ಮತ್ತು ದುಃಖದ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಇಂತಹ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯವು ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗಿನ್ನೂ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬಲ ಸಂವರ್ಧನೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹದಗೊಳಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಈ ಕಾಲವನ್ನು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರಗತಿಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ, “ದೆಹಲಿ ಮಾರ್ಗದ ಪ್ರಥಮ ಕಾಲಘಟ್ಟ” ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಕ್ರಿ.ಶ. 1757ರ ವರೆಗಿನ ಕವಿಗಳನ್ನು ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಅನಂತರ ಸುಮಾರು ನೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯವು ಇದೇ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಇದನ್ನು ಉರ್ದು ಶಾಯರಿಯ ಸ್ವರ್ಣಯುಗ ಎನ್ನಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ, ನಿರಾಶ ಮತ್ತು ಸಂಕಷ್ಟಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯವು ತನ್ನ ನವರಸಭರಿತ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಸಂಪದಗೊಂಡಿತು.

೫. ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಕಾಲ

ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಯರಿಯ ಕಾಲ ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗ ಆ ಬುನಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಇಷ್ಟು ವೇಗವಾಗಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಗೆ ಭವ್ಯವಾದ ಕಟ್ಟಡದ ನಿರ್ಮಾಣ ಆಗುತ್ತದೆಂಬ ಮಾತು ಕಲ್ಪನೆಗೂ ದೂರವಾದದ್ದೇ. ಏಕೆಂದರೆ ಆಗ ಜನರ ಮೇಲೆ ಫಾರಸೀ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವವು ಎಷ್ಟಿತ್ತೆಂದರೆ, ಪ್ರತಿ ಓದು-ಬರಹ ಕಲಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಫಾರಸೀ ಭಾಷೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಾದ ಭಾಷೆ ಎಂದೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುವಷ್ಟು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಹಾತಿಮ್, ಮಜಹರ್, ಆಬರೂ, ಫಾಯಿಜ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಕವಿಗಳ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಸಹಜವಾಗಿ ಮಾತು ಮಾತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಆಳವಾಗಿ ತನ್ನ ಬೇರನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಲವಾಯಿತು. ಒಟ್ಟಾರೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಶಾಯರಿಯ ಕಾಲವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಯೋಮಾನವು ಮೂರೂವರೆ ನೂರು ವರ್ಷದ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ತಲುಪುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತರ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಪರಿಚಿತರಾದ ಉತ್ತರ ಭಾರತ ಅಥವಾ ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕಾಲದ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಾದರೂ ದೃಷ್ಟಿ ಹಾಯಿಸಿದಾಗ, ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಕ್ರಮಿಸಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1750ರ ಅನಂತರದ ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಖಾಜಾ ಮೀರ್ ದರ್, ಮೀರ್ ತಖೀ ಮೀರ್, ಮೀರ್ ಮೊಹಮ್ಮದ ಸೂಜ, ಮಿರಜಾ ಮಹಮದ್ ರಫಿ ಸೌದಾ, ಅಬ್ದುಲ್ ಹಯೀ ತಾಬಾಂ, ಖಿಯಾಮುದ್ದೀನ್ ಖಾಯಮ್ ಚಾಂದಪೂರಿ ಮತ್ತು ಇನಾಮುಲ್ಲಾ ತಖೀನ್ ಇವರ ಹೆಸರುಗಳು ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇವರಲ್ಲ ಪ್ರಮುಖ ಕವಿಗಳಾಗಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಇವರು ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ, ದರ್ ಸೌದಾ ಮತ್ತು ಮೀರ್ ಇವರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಗರಿಮೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಮೀರ್ ಸರಳವಾಗಿ ಯಾರನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಿರಿಯ ಕವಿ ಎಂದು ಇವರಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಮಾತಾಗಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೆ ಇವರನ್ನು ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು, “ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಶಾಯರ್ ಇದ್ದಾರೆ” ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಅವರು ಆಲೋಚಿಸಿ “ಎರಡೂವರೆ” ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದರು. ಎರಡೂವರೆಯ ಅರ್ಥವೇನೆಂದು ಕೇಳಿದಾಗ “ಒಂದು ನಾನು, ಒಂದು ಸೌದಾ ಎರಡಾಯಿತು ಮತ್ತು ಅರ್ಧ ಖಾಜಾ ಮೀರ್ ದರ್ ಒಟ್ಟು ಎರಡೂವರೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದ “ಸೂಝ್ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ

ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು?” ಎಂದಾಗ “ಸೂಝ್ ಕೂಡಾ ಶಾಯರ್ ಆಗಿದ್ದಾರೆಯೇ? ಸರಿ, ಕಾಲು ಭಾಗ ಅವರೂ ಇರಲಿ, ಎರಡೂವರೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಎರಡೂ ಮುಕ್ಕಾಲು” ಎಂದಿದ್ದರಂತೆ.

ಬಹುಶಃ ಈ ಮಾತು ಸತ್ಯವಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ! ಆದರೆ, ಇದರಿಂದ ಈ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಮನ್ನಣೆ ದೊರೆತಿತೋ ಅಷ್ಟು ಇತರ ಕವಿಗಳಿಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ ಎಂಬುದಂತೂ ಖಚಿತ.

ಖ್ವಾಜಾ ಮೀರ್ ದರ್, ಸೂಝಿ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರ ತಂದೆ ಖಾಜಾ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ನಾಸಿರ್ ಅಂದಲೀಬ್ ಕೂಡ ಫಾರ್ಸಿ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಇವರ ಸಹೋದರ ಖ್ವಾಜಾಮೀರ್‌ಅಸರ್ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಉತ್ತಮ ಕವಿಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬರು ಎಂದು ಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ಕವಿಗೋಷ್ಠಿ (ಮುಷಾಯರಾ) ಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ದರ್ ಇವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗಜಲ್‌ಗಳನ್ನು ರಚನೆಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಗಜಲ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಷಯಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು. ಇವರ ಭಾಷೆಯು ಮಧುರ ಮತ್ತು ಸುಂದರವಾಗಿದೆ. ಇವರ ಕವನ ಸಂಕಲನಗಳು ಅನೇಕ ಆವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿವೆ. ಇದರಿಂದ ದರ್ ಇವರು ಸತ್ಯನಿಷ್ಠ ಹಾಗೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಫಾರಸೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಶೇರ್ (ದ್ವಿಪದಿ) ಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. 1775ರಲ್ಲಿ ಇವರು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದರು. ಹಾಗೂ ಅವರ ಸಮಾಧಿಯೂ ಕೂಡ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ.

ಮಿರಜಾ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ರಫಿ ಸೌದಾ ಇವರ ತಂದೆ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೂ ದಿಲ್ಲಿಯ ಶ್ರೀಮಂತರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಸೌದಾ ಇವರು ಉತ್ತಮ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದರು ಮತ್ತು ಸಂತುಷ್ಟ ಜೀವನ ನಡೆಸಿದರು. ಆಗ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸೌದಾ ಅವರಿಗೆ ಸೌಲಭ್ಯಗಳೇನೂ ಕೊರತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇವರು ಬಾದಶಾಹರೊಡನೆಯೂ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮಂತರೊಡನೆಯೂ ಸಖ್ಯವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಆಗ ದಿಲ್ಲಿಯು ಅವರಿಗೆ ವಾಸಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳವಾಗಿರಲಿಲ್ಲವಾದದ್ದರಿಂದ ಇವರೂ ಕೂಡ ದೆಹಲಿಯಿಂದ ಹೊರಟು ಫರಖಾಬಾದ್ ಮತ್ತು ಟಾಂಡಾಡ ನವಾಬರನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಗೌರವ ದೊರೆಯಿತು. ಆಗ ತಾನೇ ಅವಧ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದರೋ ದಿಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಪ್ರಾಂತವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ನಿಯಂತ್ರಣವು ಕೇವಲ ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಮೊದಲು ಶುಜಾಉದ್ದೌಲಾ ರಾಜನು ಕವಿ ಸೌದಾ ಇವರಿಗೆ ಕರೆಕಳುಹಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಅವರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಅನಂತರ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಲಖನೌದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಆದರೆ, ಆಗ ಶುಜಾಉದ್ದೌಲಾನ ದೇಹಾಂತವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು ಮತ್ತು ಆತನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಸಿಫುದ್ದೌಲಾ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಕವಿ ಸೌದಾನಿಗೆ ಲಖನೌದದಲ್ಲಿ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಸ್ವಾಗತವು ಮೊದಲು ಬಂದಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟು ಸಿಗಬಹುದಿತ್ತೋ

ಅದಲ್ಲ ದೊರೆಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಇತರ ಕವಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಚರ್ಚೆ ಮತ್ತು ಸಂವಾದಗಳು ನಡೆದವು. ಜೊತೆಗೆ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ವಿಮರ್ಶಿಸುವ ಕಾವ್ಯ ಸಂಘರ್ಷಗಳೂ ನಡೆದವು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1795ರಲ್ಲಿ ಕವಿ ಸೌದಾ ಲಖನೋದಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದರು. ಇವರು ಉಚ್ಚ ಮಟ್ಟದ ಕವಿಗಳಾದರು. ಇವರ ಕಾವ್ಯಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ನಿಪುಣತೆ ಇತ್ತು. ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಾದ ಗಜಲ್, ಮಸ್ನವಿ, ಕಸೀದಾ, ಮರ್ಸಿಯಾ, ಹಜ್ಜು, ರುಬಾಯಿ, ಪಹಲಿಯಾಂ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಇವರ ಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಇವರ ನೈಪುಣ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಸೀದಾ, ಹಜ್ಜು ಮತ್ತು ಮರ್ಸಿಯಾಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಇವರ ಗಜಲ್‌ಗಳು ಕೂಡ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಮೀರ್ ಮತ್ತು ದರ್ದ್ ಇವರ ಗಜಲ್‌ಗಳಷ್ಟು ರೋಚಕ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಮೀರ್ ಮತ್ತು ದರ್ದ್ ಇವರ ಗಜಲ್‌ಗಳು ಸರಳ ಭಾಷೆ, ನಮ್ರ ಶೈಲಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಣಯಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಸೂಸುತ್ತವೆ. ಸೌದಾ ಇವರ ಗಜಲ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಇವು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದರೂ ಕಸೀದಾಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸೌದಾ ಹೆಚ್ಚು ಸುಂದರವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ವಿಮರ್ಶೆಗಳ ಶೈಲಿಯು ನಿಕ್ಕಷ್ಟವಾಗಿದ್ದು ವಿಷದ ಬೆರೆಕೆಯಂತೆ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಯಾರ ಹಿಂದೆ ಅವರು ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದರೋ ಅವರಿಗೆ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ತೊಡಕಾಗಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರಿಗೆ ಗುಂಜಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸೇವಕನಿದ್ದನು. ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಲೇಖನ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸೌದಾರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದನು. ಯಾರಿಂದಾದರೂ ಸೌದಾ ಇವರಿಗೆ ಬೇಸರವಾದರೆ ಅಥವಾ ಕೋಪ ಬಂದರಾಯಿತು, “ಗುಂಜಾ, ನನ್ನ ಲೇಖನಿ ಕೊಡು, ಇವನನ್ನು ಒಂದು ಕೈ ನೋಡೋಣ” ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿ ನೆನಪಿಡಬೇಕಾದ ಅಂಶವೇನೆಂದರೆ, ಸೌದಾರವರು ತಮ್ಮ ವಿಮರ್ಶೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಜನರ ಕೆಡುಕುಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಎತ್ತಿ ಬರೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಾದ ಬಡತನ, ನಿರುದ್ಯೋಗ, ದುರ್ನಡತೆ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಎತ್ತಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವೆಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮನಕಲಕುವಂತೆ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿ ಅವರು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ನಗುನಗುತ್ತಲೇ ಅಳುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಂತೆಯೇ ಮರ್ಸಿಯೆ (ಸತ್ತವರ ಬಗ್ಗೆ ಕವನಗಳು) ಕೂಡ ಸುಂದರವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವಂತಹವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ, ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಇವರು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಅತಿದೊಡ್ಡ ಶಾಯರ್ ಆಗಿದ್ದರು ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ಗಜಲ್ ಹೇಳುವ ಶಾಯರ್ : ಮೀರ್ ತಕೀ ಮೀರ್ ಇವರು ಆಗ್ರಾದ ನಿವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಇವರ ತಂದೆಯು ಮೀರ್ ಅಲಿ ಮುತ್ತಕಿ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ವಭಾವದವರಾದ ಇವರಿಗೆ ಮನೆಯ ಕಡೆಯಾಗಲೀ, ಮಗನಾದ ಮೀರ್ ತಕೀ ಮೀರ್ ಇವರ ಬಗ್ಗೆಯಾಗಲೀ ಗಮನವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂತಹದರಲ್ಲಿ ಮೀರ್ ಇವರು ಹನ್ನೊಂದು ವರ್ಷದ ಬಾಲಕನಾಗಿದ್ದಾಗ, ತಂದೆಯು

ನಿಧನರಾದರು. ಮೀರ್ ಇವರ ಮಲ ಸಹೋದರರು ಇವರಿಗೆ ಬಲು ತೊಂದರೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಕಥೆ “ಜಿಕೆ ಮೀರ್”ನಲ್ಲಿ ಅತೀವ ಕರುಣಾಜನಕ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಫಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮೀರ್ ಆಗ್ರಾದಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿ ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತ ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಮಧ್ಯೆ ಅವರಿಗೆ ಮಿದುಳಿನ ಮೇಲೆಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಮುಂದೆ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಅಂತ್ಯವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಕಡೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹದಗೆಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಮೀರ್ ಇವರದು ಕೂಡ ಹದಗೆಟ್ಟ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ. ಈ ಎಲ್ಲ ಕಹಿಯನ್ನು ಮೀರ್ ತಮ್ಮ ಗಜಲ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಭಾಷೆ ಹರಿತವಾಗಿತ್ತು ಹಾಗೂ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವಂತಿತ್ತು. ಇವರ ಶೇರ್‌ಗಳನ್ನು ಓದಿದರೆ ಸಾಕು ನಿಜಕ್ಕೂ ಇವು ಹೃದಯದ ಅಂತರಾಳದಿಂದ ಬಂದ ಮಾತು ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಇವರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನೋವು ಇತ್ತು, ಕೋಪವೂ ಇತ್ತು. ಮೀರ್ ಇವರ ಸ್ವಭಾವ ಒಟ್ಟಾರೆ ತುಂಬ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿತ್ತು. ದಿಲ್ಲಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಕೆಟ್ಟಾಗ, ಅವರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಬಾಳುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿ, ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಲಖನೋಗೆ ಬರಬೇಕಾಯಿತು. ಲಖನೋದಲ್ಲಿ ಇವರನ್ನು ತುಂಬು ಹೃದಯದಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು. ಆಸಿಫುದ್ದೌಲಾ ಇವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸರಿಸಮಾನವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆದರೆ ಯಾವುದೋ ಮಾತಿಗೆ ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡವರು ಮತ್ತೆ ಮರಳಿ ದರಬಾರಕ್ಕೆ ತೆರಳಲಿಲ್ಲ. ಮೀರ್ ಇವರು ಕ್ರಿ.ಶ. 1810ರಲ್ಲಿ ಲಖನೌದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಧನರಾದರು.

ಮೀರ್, ಗಜಲ್‌ಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ಕಸೀದಾ, ಮಸ್ನವಿ, ಮರ್ಸಿಯಾ, ರುಬಾಯಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕವನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಕೀರ್ತಿ ದೊರೆತಿದ್ದು ಇವರಿಗೆ ಇವರ ಗಜಲ್‌ಗಳಿಂದ. ಮೀರ್ ಬರೆದ ಮಸ್ನವಿಗಳು ಕೂಡ ಸುಂದರವಾದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಓದುಗರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವಂತಹವಾಗಿದ್ದವು. ಇವರ ಕವನಗಳಿಂದ ಆ ಕಾಲದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವನ ಶೈಲಿಯ ಮಾಹಿತಿಯೂ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಮೀರ್ ಇವರನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆ ಕವನಗಳೆಲ್ಲ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಮೀರ್ ಇವರು ಬರೆದ ಆರು ಕವನಸಂಕಲನಗಳಿವೆ. ಫಾರ್ಸಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಮೂರು ಪುಸ್ತಕಗಳಿವೆ. ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಗಜಲ್ ಬರೆಯುವದರಲ್ಲಿ ಮೀರ್ ಪರಿಣಿತ ಎಂದು ಆ ಕಾಲದ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಶಾಯರ್‌ಗಳು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಮೀರ್‌ಸೂಜ ಕೂಡ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಕವಿಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬರು. ಅವರಿಗೆ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ್ದರಿಂದ ಲಖನೋಗೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವವರೆಗೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಸಿಫುದ್ದೌಲಾ ಇವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಈ ಅವಕಾಶ ದೊರೆತ ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದರು. ಆಸಿಫುದ್ದೌಲಾ ಸ್ವತಃ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಹಿರಿಯ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಇತರ ಕವಿಗಳಿಗೆ

ಮನ್ನಣೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಅವರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ನೂರಾರು ಪುಟಗಳ ಕವನ ಸಂಕಲನ ಈಗಲೂ ಲಭ್ಯವಿದೆ. ಆದರೆ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಅವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗಜಲ್‌ಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ದಿಲ್ಲಿಯ ಇತರ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ತಾಬಾಂ, ಫಗಾಂ, ಮಜಮೂನ್, ಮಮ್ನೂನ್, ಮೀರ್‌ಜಾ ಹಕ್ ಯಕೀನ್ ಮತ್ತು ಖಾಯಂ ಕೂಡ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದವರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಫಗಾಂ ಮತ್ತು ಮೀರ್‌ಜಾ ಹಕ್ ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವಧಗೆ ಹೊರಟು ಬಂದಿದ್ದರು. ಅನಂತರ, ಫಗಾಂ ಪಾಟ್ನಾಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದರು ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ನಿಧನವಾಯಿತು.

ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನೀಡಿದ ಕವಿಗಳ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಜನ ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವಧ್ ಕಡೆಗೆ ಹೋದವರು. ಆದರೆ, ಈ ಎಲ್ಲ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಆಯಸ್ಸಿನ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾಗವನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಇವರನ್ನು “ದಿಲ್ಲಿಯ ಕವಿಗಳು” ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

೬. ಪಶ್ಚಿಮದಿಂದ ಪೂರ್ವದವರೆಗೆ

ಔರಂಗಜೇಬನ ಅನಂತರ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಮೊಘಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಆಳ್ವಿಕೆಯಂತೂ ನಡೆದೇ ಇತ್ತು. ನಿಧಾನವಾಗಿ ಇದಕ್ಕೆ ತುಕ್ಕು ಹಿಡಿಯತೊಡಗಿತು. ಮುಂದಾಲೋಚನೆಯುಳ್ಳ ಬಲಶಾಲಿಗಳಾದ ಹೆಸರಾಂತ ರಾಜರ ಕಾಲವು ಮುಕ್ತಾಯವಾಯಿತು. ಅರಸು ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ರಾಜರ ಆಳ್ವಿಕೆಯು ದುರ್ಬಲವಾಯಿತು. ಪರಿಣಾಮವೇನೆಂದರೆ, ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನವು ಮುಗಿಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಬಹಳಷ್ಟು ಹೊಸ ಹೊಸ ಶಕ್ತಿಗಳು ಮೇಲೇಳತೊಡಗಿದುವು. ಮರಾಠರು, ಜಾಟರು, ಸಿಖ್ಖರು, ರೋಹಿಲರು ಬಲಶಾಲಿಗಳಾಗತೊಡಗಿದರು. ಹೊರಗಿನಿಂದ ಆಕ್ರಮಣಗಳಾಗತೊಡಗಿದುವು. ನಾದಿರ್ ಶಾಹ್ ದುರ್ರಾನಿ ಮತ್ತು ಅಹಮದ್ ಶಾಹ್ ಅಬ್ದಾಲಿ ಇವರು ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡಿದರು. ಇಷ್ಟೇ ಆಗಲಿಲ್ಲ; ಯಾವ ಯಾವ ಭಾಗಗಳು ಮತ್ತು ವಿಭಾಗಗಳು ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ದೂರದೂರವಾಗಿದ್ದುವೋ ಅವೆಲ್ಲ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದುವು. ದಿಲ್ಲಿಯೊಡನೆ ಅವರ ಸಂಬಂಧವು ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯಿತು. ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮತ್ತು ಫ್ರೆಂಚ್‌ರು ಬಲಶಾಲಿಗಳಾದರು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ, ಬ್ರಿಟಿಷರ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯು ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆಯೆಂದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ. 1757 ರಲ್ಲಿ ಪ್ಲಾಸಿಯ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಗೆಲುವು ಪಡೆದ ಅನಂತರ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಯೊಡನೆ ಅವರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವೂ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳ ಅನಂತರ ಅವರು ದಿಲ್ಲಿಯ ದೊರೆ ಶಾಹ ಆಲಂ ಇವರನ್ನು ಅಲಹಾಬಾದ್‌ನಲ್ಲಿ ಗೃಹಬಂಧನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಪಿಂಚಣಿ ಕೊಡಲಾರಂಭಿಸಿ, ಬಂಗಾಳದ ಆಡಳಿತದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮ ಏನಾಯಿತೆಂದರೆ, ಹೊಸ ಹೊಸ ರಾಜ್ಯಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದುವು. ಅಂತಹ ಹೊಸ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವಧ್ ಕೂಡ ಒಂದು ರಾಜ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಅದು ಕೆಲವು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಮೊಘಲ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಮಂತ್ರಿಗಳ ರಾಜ್ಯವೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅನಂತರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಈ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಥಮ ಮತ್ತು ಮಹತ್ವದ ಬಾದಶಾಹ ಎಂದರೆ ನವಾಬ್ ಶಜಾಉದ್ದೌಲಾ. ಇವನು ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಶಾಯರ್‌ಗಳನ್ನು, ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರ ಜನರನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ತನ್ನ ಆಸ್ಥಾನದ ವರ್ಕೆಸ್‌ನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದನು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಶಜಾಉದ್ದೌಲಾನು ಮಿರ್ಜಾ ರಫೀ ಸೌದಾ ಇವರಿಗೆ “ಸಹೋದರ” ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಪತ್ರ ಬರೆದು ಆಹ್ವಾನಿಸಿದ್ದನೆಂಬ ಹೇಳಿಕೆ ಇದೆ. ಆದರೆ, ಸೌದಾ ಆಗ

ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅನಂತರ ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಮೀರ್ ಜಾ ಹಕ್, ಸೌದಾ, ಸೂಜ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಅನಂತರ ಮೀರ್ ಇವರಲ್ಲ ಲಖನೋಗೆ ಬಂದರು. ಈ ಕವಿಗಳೆಲ್ಲ ಬಂದುದರಿಂದ ಉರ್ದು ಶೇರ್-ಶಾಯಿಗಳ ಚರ್ಚೆ ಭರದಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಯತೊಡಗಿತು. ಶಜಾವುದ್ದೌಲಾ ಅನಂತರ ಆಸಿಫುದ್ದೌಲಾ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಸ್ವತಃ ಕವಿಗಳಾಗಿದ್ದು ಕವಿಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕವಿ ಸೂಜರನ್ನು ತಮ್ಮ ಗುರುವೆಂದು ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡಿದರು, ಕವಿ ಸೌದಾರಿಗೆ ಬಿರುದು ಬಾವಲಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪುರಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ಮೀರ್ ಕವಿಗೆ ನಿಶ್ಚಿತ ವೇತನ ನೀಡತೊಡಗಿದರು. ಈ ಶಾಯಿಗಳು ಬರೆದ ಕವನಗಳು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ರತ್ನಗಳಾಗಿವೆ. ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ಹಿಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವಧ ಪರಂಪರೆಯ ಉರ್ದು ಕವಿಗಳ ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ನೆನಪಿನ ಪಟಲದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಳಿಯದೇ ಉಳಿಯಲೆಂದು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸೌದಾ ಮತ್ತು ಮೀರ್ ಕಾಲವನ್ನೂ ಮುಗಿಯುವ ಮೊದಲೇ ಲಖನೌದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷಿತಿಜದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಮಿನುಗತೊಡಗಿದುವು. ಈ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಕೂಡ ಪಶ್ಚಿಮದಿಂದಲೇ ಬಂದಿದ್ದುವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಗುಲಾಮ ಹಮ್ದಾನಿ ಮುಸ್ತಾಫಿ, ಯಹ್ಯಾ, ಅಮಾನ್‌ಜುರಾತ್ ಮತ್ತು ಇನ್ಯಾ ಅಲ್ಲಾ ಖಾನ್ ಇನ್ಯಾ. ಇವರೆಲ್ಲರ ಶಾಯಿ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಆರಂಭವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿತ್ತು. ಈ ಕವಿಗಳು ಲಖನೌ ತಲುಪಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಜಗತ್ತು ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಂಡಿತು. ಆಗ ಲಖನೌದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಭಾವವಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ವರ್ಣರಂಜಿತ ಮೆರಗು ಮೂಡಿತು. ಸಂತೋಷದ ಸಂಭ್ರಮವಿತ್ತು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವೇನಾಯಿತೆಂದರೆ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಭೇಡಿಸತೊಡಗಿದರು. ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಟೀಕೆ-ವಿಮರ್ಶೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಹಾಗೂ ಶಾಯಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣರಂಜಿತ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ಹುಡುಗಾಟದ ಮೇರೆ ಮೀರಿತು. ಉರ್ದು ಶಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ-ಪ್ರೇಮ, ಒಲವು-ಸ್ನೇಹಗಳ ಬಗೆಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಬರೆಯುವುದುಂಟು. ಆದರೆ, ಅದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ಬರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಆಗಾಗ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ಅಸಭ್ಯತೆಯು ಕಾಣತೊಡಗಿತು. ವಿಷಯ ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಅತಿ ಗಣ್ಯ ಕವಿಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುಸ್ತಾಫಿ ತಮ್ಮ ಎಂಟು ಕವನ ಸಂಕಲನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಆದರೆ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯದಿಂದ ಅವು ಇನ್ನೂ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಮುಸ್ತಾಫಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗಜಲ್‌ಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಗಜಲ್‌ಗಳಿಂದಲೇ ಇವರು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳು ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಗಳು ಕೂಡ ಓದುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ. ಇವರು ಉರ್ದು ಮತ್ತು ಫಾರ್ಸಿ ಶಾಯಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮೂರು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದ ವಿಚಾರ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿದೆ. ಮುಸ್ತಾಫಿ ಮತ್ತು ಇನ್ಯಾರ ಮಧ್ಯೆ ಆಗಾಗ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ

ವಾಗ್ವಿವಾದಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದುವು ಹೀಗಾಗಿ ಆಗ ನಗರದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಇವರದೇ ಚರ್ಚೆಯ ವಿಷಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕವಿ ಜುರಾತ್ ಇವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗಜಲ್‌ಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಕುರುಡರಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆ ಇದೆ. ಜುರಾತ್ ಇವರು ತಮ್ಮ ಗಜಲ್‌ಗಳನ್ನು ಓದುವ ಶೈಲಿ ತುಂಬ ಸೊಗಸಾಗಿತ್ತು. ಆಗಾಗ ಪ್ರೀತಿ ಪ್ರೇಮದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಕೆಳಮಟ್ಟದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದು ಮಾತ್ರ ಅವರದೊಂದು ದುರ್ಗುಣವಾಗಿತ್ತು. ಇನ್ಯಾ ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದ ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗಿದ್ದರು. ಬಹುಭಾಷಾ ಪ್ರವೀಣರಾಗಿದ್ದರು. ಆಸ್ಥಾನದ ವಾತಾವರಣ ಇವರನ್ನು ಕೆಡಿಸಿತು. ಶಾಯಿಯನ್ನು ರಚಿಸುವಲ್ಲಿ ನವ್ಯ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು, ಆದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ದುರುಪಯೋಗಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ಕಸೀದೆ, ಮಸ್ನೂವಿಯಾಂ, ಹಜುಯೇಂ ಮತ್ತು ಗಜಲ್‌ಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಉರ್ದುಭಾಷೆಯ ವಿಶೇಷತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಪುಸ್ತಕ “ದರ್ಯಾಯೇ ಲತಾಫತ್” ಬರೆದಿದ್ದು ಅದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವುದು ಇವರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಅರಿವನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ, ಉರ್ದು ನಸರ್‌ನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ಯಾರವರ ಅಂತಿಮ ಕಾಲವು ದುಃಖದಾಯಕವಾಗಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ, ಆಸ್ಥಾನದ ಕೋಟಲೆಗಳು ಹಾಗೂ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಂದ ಮತಿಹೀನರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರ ಒಬ್ಬ ಸ್ನೇಹಿತನ ಹೆಸರು ಸಾದತ್ ಯಾರ್ ಖಾನ್ ರಂಗೀನ್. ಈತನು ಇನ್ಯಾರ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಕಾರದ ಶಾಯಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ “ರೀಖತಿ” ಎಂದರು. ಈ ಶಾಯಿಯ ವಿಶೇಷತೆ ಏನೆಂದರೆ, ಇದರಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಶೇರ್ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಹಾಗೂ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಭಾಷೆಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಲ್ಲಿ ಇವೆಲ್ಲ ಓದಲು ಯೋಗ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ, ಆಗಾಗ ಇದರಲ್ಲಿ ಕೆಟ್ಟ ಹಾಗೂ ಅಶ್ಲೀಲ ಮಾತುಗಳು ಕೂಡ ಬಂದುಬಿಡುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಇವುಗಳನ್ನು ಇಷ್ಟಪಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಆ ಕಾಲದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೀರ್‌ಹಸನ್‌ರಿಗೆ ಅತೀ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಅವರು ಮೀರ್ ಜಾ ಹಕ್‌ರ ಮಗನಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಗಜಲ್‌ಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ಹಾಗೂ ಶಾಯಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಚರಿತ್ರೆಯಿಂದ ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಶಾಯಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕುತೂಹಲಕಾರಿ ವಿಷಯಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಇವರು ಬರೆದ ಮಸ್ನೂವಿಗಳಿಂದ ಇವರಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಲಭಿಸಿದೆ. ಇವರು ಬರೆದ ಮಸ್ನೂವಿ “ಸಹರಲ್ ಬಯಾನ” ದಲ್ಲಿ ರಾಜಕುಮಾರ ಬೆನ್‌ಜೀರ್ ಮತ್ತು ರಾಜಕುಮಾರಿ ಬದರ್ ಮುನೀರ್ ಇವರ ಕಥೆ ಹೇಳಲಾಗಿದ್ದು ಇದು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಕತೆಯು ತುಂಬ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಿದ್ದು ಆಗಿನ ಕಾಲದ ರೀತಿ-ನೀತಿ, ಇರುವಿಕೆ, ವಿದ್ಯೆ, ಕಲೆ ಮತ್ತು ಜೀವನ ಶೈಲಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬಹಳಷ್ಟು ವಿಚಾರಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮನದ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಮನೋಜ್ಞ

* ರೀಖತಿ-ಹೆಂಗಳೆಯರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅವರದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಕವನ.

ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಅದ್ಭುತವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ, ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ವಸಂತಋತು ಮಾಯವಾಗಿ ಅವಧದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಸಂಪತ್ತು ಸಂಗ್ರಹವಾಯಿತು. ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವಧ ಪ್ರಾಂತದ ಬಾಗಿಲು ಮತ್ತು ಗೋಡೆಗಳಿಂದ ಶೇರ್‌ಗಳ ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿಬರತೊಡಗಿತು. ದರಬಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಯರ್‌ಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ದೊರೆಯತೊಡಗಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಪೋರ್ತುಗಲದ ಜೊತೆಗೆ ಮಾನಮರ್ಯಾದೆಗಳೂ ದೊರೆಯತೊಡಗಿದುವು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರತೊಡಗಿದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಲಖನೌ ಶಹರದ ಶಾಯರಿಯ ಶೈಲಿಯೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ಮಾದರಿಯದಾಯಿತು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇದನ್ನು “ಲಖನೌ ಸ್ಕೂಲ್” ಅಥವಾ “ದಬಿಸ್ತಾನ್-ಲಖನೌ ಕೀ ಶಾಯರಿ” ಎನ್ನುವರು. ಈವರೆಗೂ ವಿವರಿಸಲಾದ ಶಾಯರ್‌ಗಳು ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದಲೇ ಬಂದಿದ್ದರಿಂದ ಇವರ ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಶೈಲಿ ಹಾಗೂ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದಿಲ್ಲಿಯದೇ ಛಾಪು ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಕ್ರಮೇಣ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಈ ಬದಲಾವಣೆ ದಿನಗಳೆದಂತೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಣಿಸಿತು. ಇದರ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

೨. ನಜೀರ್ ಅಕ್ಬರ್ ಆಬಾದಿ

ಒಂದು ಹೂದೋಟದಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಹೂಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸುಗಂಧ ಮತ್ತು ಚೆಲುವು ಇದ್ದರೂ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಹೂವುಗಳು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಆ ಹೂದೋಟದ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವಂತೆ ಉರ್ದು ಶಾಯರಿಯ ಹೂದೋಟದಲ್ಲಿಯೂ ಬಗೆಬಗೆಯ ಹೂವುಗಳು ಅರಳಿ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಪರಿಮಳವನ್ನು ಸೂಸುತ್ತಿವೆ. ಅಂತಹ ಹೂವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ನಜೀರ್ ಅಕ್ಬರ್ ಆಬಾದಿಯವರು, ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಅಪ್ರತಿಮರಾಗಿದ್ದರು. ನಜೀರ್ ಇವರ ಮೊದಲ ಹೆಸರು ವಲಿ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಎಂದಾಗಿತ್ತು. ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ನಜೀರ್ ತಮ್ಮ ಜೀವಮಾನವನ್ನೆಲ್ಲ ಆಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ಕಳೆದರು. ಈಗ ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಅಕ್ಬರ್ ಆಬಾದ್ ಎಂತಲೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ನಜೀರ್ ತಮ್ಮನ್ನು ಆಗ್ರಾದವರೇ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರು ಹಾಗೂ ಅದರದೇ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳುವುದು ಇವರ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಲಾಲಾ ಬಿಲಾಸ್‌ರಾಯ್ ಕುಟುಂಬದ ಬಹಳಷ್ಟು ಮಕ್ಕಳು ಇವರಿಂದ ಫಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಹದಿನೇಳು ರೂಪಾಯಿಯ ವರಮಾನವನ್ನು ಇವರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಜೊತೆಗೆ ಒಂದು ಹೊತ್ತಿನ ಊಟವನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ದಿನ ಬಿಲಾಸ್‌ರಾಯ್ ಇವರ ಒಬ್ಬ ಮಗ ತಂದೆಯ ಅಂಗಡಿಯಿಂದ ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿ ತಂದನು. ನಜೀರ್ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತು ನೋಡುತ್ತಾರೆ, ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಇಲಿ ಇದೆ. ಕೂಡಲೇ ಅವರು “ಇಲಿಗಳ ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿ” ಎಂಬ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ಕವನ ರಚಿಸಿ ಹಾಡಿದರು. ನಜೀರ್ ಆಗಿನ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಅಭಿರುಚಿಗೆ ತಕ್ಕಂತಹ ಬಹಳಷ್ಟು ಗಜಲ್‌ಗಳನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿನಿತ್ಯದ ಆಗುಹೋಗುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಯೋಗಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅಥವಾ ಸ್ವಂತ ಅನುಭವಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ನಜೀರ್‌ರ ಕಾವ್ಯಚಮತ್ಕಾರವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಕ್ಕಳ ಜೀವನ, ಆಟ-ಪಾಠಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಯುವಕರ ಚೆಲ್ಲಾಟದ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ವೃದ್ಧರ ಚಿಂತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ನಜೀರರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಟ್ಟು, ಬೇಳೆ, ರೊಟ್ಟಿ, ಬಡತನ, ದುಡ್ಡು, ಕೌಡಿ, ಎಳ್ಳಿನ ಉಂಡೆ, ಖಾಲಿಪಾತ್ರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದಿನಬಳಕೆಯ ಸಾಮಾನುಗಳು ಇವರ ಶಾಯರಿಯ ವಸ್ತುಗಳಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡಿವೆ. ಹೋಳಿ, ದೀಪಾವಳಿ, ಈದ್, ಶಬ್ಬೆ-ಬರಾತ್, ಮೊಹರ್ರಮ್, ವಸಂತಋತುವಿನ ಜಾತ್ರಗಳ ಬಗೆಗೂ ಕವನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಳೆ-ಚಳಿ, ಬೇಸಿಗೆ, ಎಲೆಯ ಮೇಲಿನ ನೀರಿನ ಬಿಂದುಗಳು, ಬಿರುಗಾಳಿ, ಕಾರ್ಗತ್ತಲು, ಬೆಳಗು ಮತ್ತು ಸಂಜೆ ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಷಯಕ್ಕೂ ಇವರು ಕಾವ್ಯದ ಉಡುಪು ತೊಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮುಸಲ್ಮಾನ್

ಧಾರ್ಮಿಕ ಮುಖಂಡರನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಗುರುನಾನಕ್, ಮಹಾದೇವ್, ಕೃಷ್ಣ ಕನ್ಯಾಯ್ಯ ಇವರ ಬಗೆಗೂ ಬಹಳಷ್ಟು ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಪಾರಿವಾಳ, ಕರಡಿ, ಅಳಿಲು, ಹಕ್ಕಿ ಇವು ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ವಸ್ತುಗಳೆಂದು ಅವರು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಜೀವನ-ಮರಣ, ಮನುಷ್ಯನ ಸುಖ ಮತ್ತು ದುಃಖ, ಜಗತ್ತಿನ ಏರು ಪೇರುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಚ್ಚಮಟ್ಟದ ಕವನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಕವನಗಳನ್ನು ಓದಿದಾಗ, ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯಮಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವೀಕ್ಷಿಸಿ ಅದರಿಂದ ಸಂತಸಪಡುತ್ತಾನೆಯೇ ಎಂದು ಅಚ್ಚರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕವಿ ನಜೀರರು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಜೀವನದ ಬಗೆಗೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು ಹಾಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರೊಡನೆ ಬೆರೆತು ಅವರ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಅವರ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ನಜೀರ ಕ್ರಿ.ಶ. 1740ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ್ದರು ಎಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಯರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆಗ್ರಾ ಕೂಡ ಶಾಯರಿಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ, ಆಗ್ರಾ ನಗರದ ಮೇಲೆ ದರ್ಬಾರದ ಪ್ರಭಾವವು ಹೆಚ್ಚಾದುದರಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನಜೀವನ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯ ಕಡೆ ಯಾರೂ ಗಮನ ಹರಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಕವಿ ನಜೀರರು ಶಾಯರಿಯ ಗಗನದಿಂದ ಇಳಿದು ಭೂಮಿಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಇವರಿಗೆ ಸೌಂದರ್ಯ ಕಂಡಿತು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಕಡೆ ಇವರ ಗಮನ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಸೆಳೆಯಿತು ಎಂದರೆ, ರಾಜರ, ಶ್ರೀಮಂತರ ಮತ್ತು ದರ್ಬಾರುಗಳ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಕೂಡ ನೋಡದಾದರು. ಆ ಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಬಾದಿನಿಂದ ಕರೆ ಬಂದಿತು; ಭರತ್‌ಪೂರದ ರಾಜ ಹಣಕಳುಹಿಸಿ ಕರೆಯಿಸಿದನು. ಅವಧ್ ದರಬಾರವು ನಜೀರರನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುವ ಇಚ್ಛೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿತು. ನಜೀರರು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಬಹುಶಃ ಅವರಿಗೆ ತಾಜ್‌ಮಹಲ್‌ನಿಂದ ದೂರವಿರುವ ಇಚ್ಛೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲವೇ ಅವರು ಬೇರೆ ಕಡೆ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಬರುವುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿರಬಹುದು. ಅದೇನೇ ಇರಲಿ, ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಘಟನೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ; ಭರತ್‌ಪೂರದ ರಾಜನು ಕವಿ ನಜೀರರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಲು ಐದು ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಧೈರಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದರಂತೆ. ಅಂದು ನಜೀರರು ಆ ಹಣವನ್ನೇನೋ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟರು. ಆದರೆ, ಕಳ್ಳರ ಭಯದಿಂದ ರಾತ್ರಿಯಿಡೀ ಮಲಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎದ್ದೊಡನೆ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿ, ರಾಜರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಅಭಿವಾದನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ಬರಲಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದರಂತೆ. ಆಗ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯು “ನಿನ್ನೆ ತಾನೇ ಬರಲು ಸಿದ್ಧರಿದ್ದಿರಿ, ಇಂದೇನಾಯಿತು” ಎಂದು ಕಾರಣ ಕೇಳಿದಾಗ ಈ ಐದು ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ನನ್ನ ಜೀವಕ್ಕೆ ರಾತ್ರಿಯಿಡೀ ತೊಂದರೆ ಮಾಡಿತು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ದರ್ಬಾರದಿಂದ ಬರುವ ಹಣ ನನಗೆ ಯಾವ ಸಂತೋಷ ನೀಡಬಲ್ಲದು; ನಾನು “ಈ ತೊಡಕಿನಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಲಾರೆ” ಎಂದುತ್ತರಿಸಿದರು.

ಹೀಗಿದ್ದರು ನಜೀರ್ ಅಕ್ಬರ್ ಆಬಾದಿ! ಇವರು ತೊಂಬತ್ತು ವರ್ಷದ ತುಂಬು ಜೀವನ ನಡೆಸಿದರು. ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಶ್ವವಾಯು ರೋಗಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಿ, ಕ್ರಿ.ಶ. 1830ರಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದರು. ಮಗ ಖಲೀಫಾ, ಗುಲ್ಷಾರ್ ಅಲಿ ಅಸೀರ್ ಇವರ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿದ್ದನು, ಇವರಂತೆಯೇ ಶಾಯರಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ನಜೀರ್‌ರವರಿಗೆ ಕೆಲವು ಶಿಷ್ಯರಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕುತುಬುದ್ದೀನ್ ಬಾತೀನ್ ಎಂಬುವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧರು. ನಜೀರ್‌ರ ಬದುಕು ಶುದ್ಧ ಮತ್ತು ಪವಿತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಜನರು ಅವರನ್ನು ವಲಿ (ಶರಣ)ಯೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಇವರ ನಿಧನಾ ನಂತರ ಇವರ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಮಗ ಗುಲ್ಷಾರ್ ಅಲಿ ಇವರಿಗೆ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಆಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ನಜೀರ್‌ರ ಸಮಾಧಿ ಇದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕಾಲ ಉರುಸ್ (ಜಾತ್ರೆ) ಏರ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಇತರ ಶಾಯರ್‌ಗಳ ಶೈಲಿಗಿಂತ ನಜೀರ್‌ರ ಶೈಲಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಕೆಳಮಟ್ಟದ ಶಾಯರಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು, ಮೊದಮೊದಲು ಇವರಿಗೆ ಮರ್ಯಾದೆ ಸಿಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರಮೇಣ, ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಬದಲಿಸಿ ಸಹೃದಯರು ಗೌರವ ನೀಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ ಇವರ ಹೆಸರು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಶಾಯರ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಗಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದೆ. ನಜೀರರು ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಂದಿ, ಪಂಜಾಬಿ, ಪೂರ್ವದ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಆಗಾಗ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಸಹ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ಮತ್ತು ಕೆಟ್ಟ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬರೆದುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಯಾವ ರೀತಿ ಅಂತಹ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೋ ಅವು ಹೆಚ್ಚು ಜನರ ಅರಿವಿಗೆ ನಿಲಕುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಕವಿ ನಜೀರ್‌ರವರ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೀಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಬರೆಯಲು ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಅವರು ದಿಲ್ಲಿಯ ಶೈಲಿಯನ್ನಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಲಖನೌದ ಶೈಲಿಯನ್ನಾಗಲೀ ಅವಲಂಬಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಪ್ರಪಂಚವೇ ಬೇರೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ವಿಚಾರಗಳು ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದುವು. ಅವರ ಶಾಯರಿಯ ಶೈಲಿಯ ಮಟ್ಟ ಬೇರೆಯಾಗಿತ್ತು. ಕವಿ ನಜೀರ್‌ರ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ, ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯ ಬದುಕು, ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳು, ನಡುವಳಿಕೆಗಳು, ಅಭಿರುಚಿ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ. ನಜೀರ್‌ರವರ ಕವನ ಸಂಕಲನ ಉರ್ದು ಹಾಗೂ ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಲ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಇಂದಿಗೂ ಅವರನ್ನು ಉರ್ದುಭಾಷೆಯ ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

೮. ಲಖನೌ ಶಾಯರಿ ಮಾರ್ಗ

ಆಗ ಮೊಘಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ದುರ್ಬಲವಾದ ಕಾಲ. ಅಲ್ಲಿಯ ವಾತಾವರಣವು ದಿನಂಪ್ರತಿ ಹದಗೆಡತೊಡಗಿತ್ತು. ಹೆಚ್ಚಾನ್ವೆಚ್ಚು ಶಾಯರ್‌ಗಳು ಅವಧ್ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಸಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ದಿಲ್ಲಿಯಂತೆಯೇ ಲಖನೌ ಕೂಡ ಉರ್ದು ಶೇರ್-ಶಾಯರಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೇಂದ್ರವಾಯಿತು. ದಿನಗಳು ಕಳೆದಂತೆ ಕ್ರಮೇಣ ಲಖನೌ ಶಾಯರಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಿಶೇಷತೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡುವು. ಹೀಗಾಗಿ ಲಖನೌ ಕಾವ್ಯಶೈಲಿಯು ದಿಲ್ಲಿಯ ಕಾವ್ಯಶೈಲಿಗಿಂತಲೂ ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಾಣತೊಡಗಿತು. ಈ ಬದಲಾವಣೆಯು ಭಾಷೆ, ಹೇಳುವ ರೀತಿ, ಕಲೆ, ವಿಚಾರ ಮತ್ತು ಭಾವನೆಗಳ ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಲಿತ್ತು. ಭಾಷೆಯು ಉರ್ದು ಆಗಿದ್ದರೂ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳು, ಕೆಲವು ನಾಣ್ಯಡಿಗಳು, ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳ ಮೈತ್ರಿಯು ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯೊಡನೆ ಮರಗುಗೊಂಡಿತ್ತಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಹೇಳುವ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ರೀತಿಯ ಬದಲಾವಣೆಯು ದಿಲ್ಲಿಯ ಶಾಯರ್‌ಗಳ ಶಾಯರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಲಖನೌದಲ್ಲಿ ಇದರ ಬಳಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗತೊಡಗಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಶೇರ್‌ಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಶಬ್ದ ಚಮತ್ಕಾರ ಮತ್ತು ನಾಣ್ಯಡಿಗಳಾಗಿಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಎನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಭಾಷೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಭಾವನೆ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನ ಕಡಮೆಯಾಯಿತು. ಸಾಧಾರಣವಾದ, ಅಸಭ್ಯರೀತಿಯ, ಆಡಂಬರದ ಮತ್ತು ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಕಲೆಗೆ ಶಾಯರಿ ಎಂದು ತಿಳಿಯತೊಡಗಿದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಉರ್ದು ಶಾಯರಿಯ ಸ್ವಾದವು ಕಡಮೆಯಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಕಂಡು ಬಂದ ಬದಲಾವಣೆಯು ಕೃತಕ ಹೂವುಗಳ ಅಂದದಂತೆ ನೋಡಲು ಮಾತ್ರ ಸುಂದರವಾಗಿ ಕಾಣತೊಡಗಿತು. ಈ ಮಾತು ಎಲ್ಲ ಶಾಯರ್‌ಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಶೈಲಿಯಂತೂ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಅತಿಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

ಲಖನೌ ಶಾಯರಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯದ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನ ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು ಗಜಲ್, ಎರಡನೆಯದು ಮರ್ಸಿಯಾ ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯದು ಮಸ್ನವಿ. ಗಜಲ್ ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಹೆಸರು ಶೇಖ್ ಇಮಾಮ್ ಬಕ್ಷ್ ನಾಸಿಖ್ ಮತ್ತು ಖ್ವಾಜಾ ಹೈದರ್ ಅಲಿ ಆತಿಶ್ ಇವರದಾಗಿದೆ. ಇವರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಔಸತ್ ಅಲಿ ರಷ್ಕಿ, ಮುನೀರ್ ಶಿಕ್ವಾ ಆಬಾದಿ, ವಜೀರ್, ರಂದ್, ಬಹರ್,

ಜಿಯಾ, ಖಲೀಲ್, ಪಂಡಿತ್ ದಯಾಶಂಕರ್ ನಸೀಮ ಇವರೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಕೀರ್ತಿಭಾಜನ ಮಾಡಿದರು. ಮರ್ಸಿಯಾ ರಚಿಸುವವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರು ಮೀರ್ ಖಲೀಕ್, ಮೀರ್ ಜಮೀರ್, ಮಿರ್ಜಾ ಸಲಾಮತ್ ಅಲಿ ದಬೀರ್ ಮತ್ತು ಮೀರ್ ಬಬರ್ ಅಲಿ ಅನೀಸ್. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮಿರ್ಜಾ ದಬೀರ್ ಮತ್ತು ಮೀರ್ ಅನೀಸ್ ಹಾಗೂ ಇವರ ಮನೆತನದವರು ತಮ್ಮ ಮರ್ಸಿಯೆಗಳಿಂದ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾತೆಯ ಮಡಿಲನ್ನು ಕವಿತೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಲಖನೌ ನವಾಬರು ಮತ್ತು ರಾಜರು ಶಿಯಾ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೊಹರಂ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಅತೀವ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಮರ್ಸಿಯೆಗಳು ಏಳೆಯಾಗಲು ಕಾಲಾವಕಾಶ ದೊರೆಯಿತು. ಅಂತೆಯೇ ಲಖನೌದಲ್ಲಿ ಹೋಳಿ, ವಸಂತ್ ಮತ್ತು ದೀಪಾವಳಿ ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು; ಜಾತ್ರೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುವು ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಡೆಗೆಣಿಸಲಾಗದು. ಇಂತಹ ಜಾತ್ರೆ, ಹಬ್ಬ-ಹರಿದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದು ಮತ್ತು ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅವಧ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯವು ಮೊಘಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. ಅನೇಕ ಪೀಳಿಗೆಗಳವರೆಗೆ, ಎಂದರೆ ಅಸೀಫುದ್ದೌಲಾ ಇವರ ಅನಂತರ ಸಹೋದರ ಸಾದತ್ ಅಲಿ ಖಾನ್ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಆಸೀನರಾಗುವವರೆಗೆ, ಇಲ್ಲಿಯ ನವಾಬರನ್ನು ಮೊಘಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಮಂತ್ರಿಗಳೆಂದೇ ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇವರ ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಂಬಂಧ ನೆಪ ಮಾತ್ರಕ್ಕಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರನ್ನು ರಾಜರೆಂದು ಕೂಡ ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮರಾಠರು, ಜಾಟರು, ಸಿಖ್ಖರು, ರೋಹಿಲರು ಇವರೆಲ್ಲ ಬಲಶಾಲಿಯಾಗತೊಡಗಿದರು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬಲಶಾಲಿಯಾದ ಸ್ಥಾನವು ಆಂಗ್ಲರ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಗೆ ದೊರೆಯಿತು. ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಯ ಭವಿಷ್ಯದ ತೀರ್ಮಾನ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ಲಾಸಿ ಕಾಳಗದ ಅನಂತರ ಆಂಗ್ಲರು ಬಂಗಾಳ ಮತ್ತು ಬಿಹಾರವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು; ಮದ್ರಾಸ್ ಮತ್ತಿತರ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಇವರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದುವು. ಮೈಸೂರಿನ ರಾಜರು, ನಿಜಾಮರು ಮತ್ತು ಮರಾಠರು ಇವರೆಲ್ಲ ಆಂಗ್ಲರ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿದ್ದರು. ದಿಲ್ಲಿಯ ರಾಜರು ಇವರ ಕರುಣೆ ಮತ್ತು ಅನುಕಂಪದಲ್ಲಿ ಜೀವನಯಾಪನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವಧನಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಯವರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅಸೀಫುದ್ದೌಲಾ ಮತ್ತು ಆತನ ರಾಣಿಯನ್ನು ಪೀಡಿಸಿ ಲಕ್ಷಾಂತರ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾದತ್ ಅಲಿಖಾನ್‌ನಿಂದ ಅವಧ ರಾಜ್ಯದ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು ಹಾಗೂ ಗಾಜಿಯುದ್ದೀನ್ ಹೈದರ್‌ನಿಂದ ರಕ್ಷಣೆಗಂದು ಸೈನ್ಯದ ಖರ್ಚಿಗಾಗಿ ಅತಿದೊಡ್ಡ ಮೊತ್ತದ ಹಣವನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಹಣಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಇವರಿಗೆ ರಾಜನೆಂಬ ಬಿರುದು ನೀಡಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅವಧ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಜರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಆದರೆ ರಾಜರ ಆಳ್ವಿಕೆಯೂ ಮೊಘಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಷ್ಟೇ ದುರ್ಬಲವಾಗಿತ್ತು. ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲವೂ

ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು ಹಾಗೂ ಈ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ಲಖನೌ ಶಾಯರಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣನೆ, ಭಾವಾಭಿವ್ಯಕ್ತತೆಯ ಅರಿವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಶೇಖ್ ಇಮಾಮ್ ಬಕ್ಷ ನಾಸಿಖ್ ಆ ಕಾಲದ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಶಾಯರ್ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇವರ ಬಾಲ್ಯಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಖಚಿತ ಮಾಹಿತಿ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವರನ್ನು ಶೇಖ್ ಖುದಾಭಕ್ತ್ ಸಾಕಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡಿಸಿದ್ದರು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ನಾಸಿಖ್ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಲಖನೌದ ಬಹಳಷ್ಟು ಉಮ್ರಾ (ಕವಿ)ಗಳಿದ್ದರು. ಆಗ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ ಆಗಾಮೀರ್ ಇವರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಯ ಸ್ಥಳವು ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಖ್ಯಾತ ಪತ್ರಕರ್ತ ಫಕೀರ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಖಾನ್ ಗೋಮಾ ಇವರು ಕೂಡ ನಾಸಿಖ್ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿರುಚಿ ಇರುವವರೆಲ್ಲ ಇವರನ್ನು ಸುತ್ತುವರೆದಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಾಜಿಯುದ್ದೀನ್ ಹೈದರ್ ರಾಜ ಇದರಿಂದ ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡನು. ಹೀಗಾಗಿ ಕವಿ ನಾಸಿಖ್ ಬಹಳ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಕಾನಪುರ ಮತ್ತು ಅಲಹಾಬಾದ್‌ನಲ್ಲಿರಬೇಕಾಯಿತು. ನಾಸಿಖ್ ರ ಬಣ್ಣ ಕಷ್ಟ ಇದ್ದು ಇವರು ಪಹಿಲ್ವಾನರಾಗಿದ್ದರು. ಜನರು ಇವರ ರೂಪವನ್ನು ಅಣಕಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ಸಮಕಾಲೀನ ಕವಿ ಖಾಜಾ ಆಶಿಶ್‌ರೊಡನೆ ನಾಸಿಖ್ ಟೀಕೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ನಾಸಿಕ್ ಗಜಲ್‌ಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಮಸ್ನವಿಯನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಥಳಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಕವನ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಶಾಯರಿಗಳಲ್ಲಿ ಇತರರ ಪ್ರಭಾವವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆಡಂಬರವಿದೆ, ಪದಜೋಡಣೆ ಮತ್ತು ಶಾಯರಿಯ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ಕ್ರಿ.ಶ. 1837 ರಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದರು.

ನಾಸಿಖ್ ಅವರಂತೆಯೇ ಖ್ವಾಜಾ ಹೈದರ್ ಅಲಿ ಆಶಿಶ್‌ರೂ ಗಜಲ್‌ಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಫೈಜಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ತಂದೆಯ ಅಕಾಲಿಕ ಮರಣದಿಂದ ಆಶಿಶ್‌ರಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸಿಪಾಯಿಯಂತೆ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಲಖನೌದಲ್ಲಿ ಶೇರ್ ಮತ್ತು ಶಾಯರಿಯ ಪ್ರಭಾವ ನೋಡಿ ಮುಸ್ತಫಿ ಇವರ ಶಿಷ್ಯರಾದರು. ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಪಡೆದು ಇವರೇ ಗುರುಗಳಾಗಿಬಿಟ್ಟರು. ಇವರ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ನಸೀಮ್, ರುದ್ ಮತ್ತು ಖಲೀಲ್ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿ ಆತಿಷ್ಠಾ ಬಡತನದ ಬವಣೆಗೆ ತುತ್ತಾಗಿದ್ದರು. ಬಡವರಾಗಿದ್ದರೂ ಸ್ವಾವಲಂಬಿ ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರ ಮನೋಭಾವದವರಾಗಿದ್ದರು. ಯಾರ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತಮಗೆ ದೊರೆತದ್ದನ್ನು ಬಡವರಲ್ಲಿ ಹಂಚುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ಒಳ್ಳೆಯ ಸ್ವಭಾವದವರಾಗಿದ್ದು, ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಗೆ ಅಂತರಾಳದಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ಭಾವನೆಗಳು ಅತೀ ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಆಶಿಶ್ ಗಜಲ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಭಾವನೆಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ಲಹರಿ ಹಾಗೂ ರೋಮಾಂಚಕಾರಿ ಅನುಭವ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇವರನ್ನು ಉಚ್ಚಮಟ್ಟದ ಶಾಯರ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರೆಂದು

ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಗಜಲ್‌ಗಳ ಸಂಕಲನಗಳು ಪ್ರಕಟಿತವಾಗಿವೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. 1847ರಲ್ಲಿ ಆತಿಷ್ಠಾ ನು ನಿಧನರಾದರು.

ನಾಸಿಖ್ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ರಶ್ ಮತ್ತು ವಜೀರ ಪ್ರಮುಖರು. ರಶ್, ಶಾಯರಿಯ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಿ ಗುರುವಿನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿದರು. ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದು ರಾಜರಿಂದ ಪುರಸ್ಕಾರ ಪಡೆದರು. ಬಹಳಷ್ಟು ಗಜಲ್‌ಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆತಿಷ್ಠಾರವರ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದವರು ಪಂಡಿತ್ ದಯಾಶಂಕರ ನಸೀಮ್. ಇವರು ಕಾಶ್ಮೀರಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರ ಮಸ್ನವಿ “ಗುಲ್ಷಾರ್-ಎ-ನಸೀಮ್” ಇವರನ್ನು ಕಾವ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಮರರನ್ನಾಗಿಸಿದೆ. ಈ ಮಸ್ನವಿಯಲ್ಲಿ “ಗುಲೇಬಕಾವಲಿ”ಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕತೆಯನ್ನು ಸೊಗಸಾದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವರು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಶಾಯರಿ ಕಲೆಯ ಎಲ್ಲ ಸ್ವರೂಪಗಳು ಅಡಗಿವೆ. ಈ ಕಾವ್ಯದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯಿಂದ ಲಖನೌ ಕಾವ್ಯಶೈಲಿಯು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯಾಗಿದೆ.

ಮರ್ಸಿಯಾ ಎಂದರೆ ಶರಣರು ಅಥವಾ ರಾಜರು ಸತ್ತ ಮೇಲೆ ಅವರ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾಗುವ ಶೋಕಗೀತೆಗಳು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮರ್ಸಿಯಾಗಳ ರಚನೆ ಹಾಗೂ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕಂಡು ಬಂದಿತು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಶಾಯರ್‌ಗಳು ಸಹ ಮರ್ಸಿಯಾಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ದಿಲ್ಲಿಯ ಕವಿಗಳು ಮೊದಮೊದಲು ಮರ್ಸಿಯಾ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಗಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಮರ್ಸಿಯಾ ಕಾವ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದವರು ಮಿರ್ಜಾ ಸೌದಾ. ಇವರು ವಿಭಿನ್ನ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮರ್ಸಿಯಾಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಮರ್ಸಿಯಾಗಳಲ್ಲಿ ಇಮಾಮ್ ಹುಸೇನ್ ಮತ್ತು *ಕರ್‌ಬಲಾ ಘಟನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕವಿ ಮಿರ್ಜಾಸೌದಾ ಇವರು ಹಲವಾರು ಮರ್ಸಿಯಾಗಳ ಒಂದು ಕವನ ಸಂಕಲನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮೀರ್ ತಕೀ ಮೀರ್ ಹಾಗೂ ಮೀರ್ ಹಸನ್ ಇವರು ಕೂಡ ಮರ್ಸಿಯಾ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇವರಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ನಾಲ್ವರು ಉರ್ದು ಕವಿಗಳು ಮರ್ಸಿಯಾ ರಚಿಸುವವರಿದ್ದರು. ಮಿಯಾಂ ದಿಲ್ಲಿರ್, ಫಸೀಹ, ಮೀರ್ ಖಲೀಕ್ ಮತ್ತು ಮೀರ್ ಜಮೀರ್. ಇವರಲ್ಲಿ ಕವಿ ಮೀರ್ ಖಲೀಕ್‌ರು ಮೀರ ಹಸನ್ ಪುತ್ರ. ಇವರ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪೀಳಿಗೆಗಳಿಂದ ಮರ್ಸಿಯೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇವರ ವಂಶಸ್ಥ ಮೀರ್ ಅನೀಸ್‌ರನ್ನು ಮರ್ಸಿಯಾ ಕವನಗಳ ರಚನೆಯ ಉಚ್ಚದರ್ಜೆಯ ಶಾಯರ್ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮೀರ್ ಜಮೀರ್, ಮರ್ಸಿಯಾದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿ, ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದವರು. ಇವರನ್ನು ಮರ್ಸಿಯಾ ಪ್ರಭೇದದ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಗುರು ಎಂದು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಇವರಿಗೆ ಖಲೀಕ್‌ರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

* ಕರ್‌ಬಲಾ- ಹಜರತ್ ಇಮಾಮ್ ಹುಸೇನರು ಹುತಾತ್ಮರಾದ ಸ್ಥಳ, ನೀರು ಸಿಗದ ಸ್ಥಳ

ಮೀರ್ ಅನೀಸ್ ತಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಹಾಗೂ ಮೀರ್ ಜಮೀರ್ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದರು. ಇವರಿಗೆ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಭಾವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿತವಿತ್ತು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬಗೆಯ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಸರಳ ಮತ್ತು ಸುಂದರ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಸಾವಿರಾರು ಮರ್ಸಿಯೆಗಳು ನಿಸರ್ಗ ಸೌಂದರ್ಯದ ವರ್ಣನೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒಳನೋಟಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ಭಾವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಉರ್ದು ಶಾಯರಿಯನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿತು. ಇವರ ಮರ್ಸಿಯೆಗಳ ಮುದ್ರಿತ ಸಂಕಲನಗಳು ಅಸಂಖ್ಯಾತ. ಕ್ರಿ.ಶ. 1874ರಲ್ಲಿ ಮೀರ್ ಅನೀಸರು ನಿಧನಹೊಂದಿದರು.

ಮಿರ್ಜಾ ಸಲಾಮತ್ ಅಲಿ ದಬೀರ್ ಇವರು ಮೀರ್ ಜಮೀರ್ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತರಾದ ದಬೀರ್ ಶಾಯರಿ ಶೈಲಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ನಾಸಿಖ್ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದವು. ಮಿರ್ಜಾ ದಬೀರ್ ಮರ್ಸಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಪದಗಳ ಜೋಡಣೆ ಹಾಗೂ ಭಾಷಾ ಶೈಲಿಗಳು ಉತ್ತಮವಾಗಿದ್ದು ನುಡಿಮುತ್ತುಗಳ ಮಳೆ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸುರಿದಂತಿದೆ. ಆದರೆ ಕಾವ್ಯಶೈಲಿಯು ಕಲೆಯಾಗಿ ಅಷ್ಟೊಂದು ಸಫಲತೆ ಪಡೆದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಮೀರ್ ಅನೀಸ್ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಅನೇಕ ಮರ್ಸಿಯಾಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೀರ್ ಅನೀಸರು ನಿಧನರಾದ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಅನಂತರ ಮೀರ್ ದಬೀರರು ನಿಧನರಾದರು.

ಮೀರ್ ಅನೀಸರ ಇಬ್ಬರು ಸೋದರರಾದ ಮೊವನ್ನಿಸ್ ಮತ್ತು ಅನ್ಸ ಹಾಗೂ ಪುತ್ರ ಮೀರ್ ನಫೀಸ್ ಅವರೂ ಮರ್ಸಿಯಾ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಮನೆತನದವರು ಈಗಲೂ ಮರ್ಸಿಯೆ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ಮಿರ್ಜಾ ದಬೀರ್ ಮಗನಾದ ಮಿರ್ಜಾ ಅಜಾಜ್ ಕೂಡ ಗೌರವದ ಗಗನಕ್ಕೇರಿದರು. ಇವರ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಮರ್ಸಿಯಾ ರಚನೆಯು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ.

ಲಖನೌ ಪಟ್ಟಣವು ಉರ್ದು ಕವಿಗಳ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಸೇವೆ ಮಾಡಿ, “ಶಾಯರಿಯ ಲಖನೌ ಸ್ಕೂಲ” ಎಂಬುದು “ಲಖನೌ ಶೈಲಿ” ಎಂಬ ಅಭಿದಾನ ಪಡೆದು, ದಿಲ್ಲಿಯ ಶೈಲಿಗೆ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿತು. ಭಾಷಾ ಶೈಲಿ, ಪದಗಳ ಜೋಡಣೆ, ನಾಣ್ಯಡಿಗಳ ಬಳಕೆಯಿಂದ ಲಖನೌ ಶಾಯರಿಯು ಶ್ರೀಮಂತವಾಗಿದೆ. ದುರದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ದಿಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಲಖನೌ ಶಾಯರಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಅವುಗಳ ಶೈಲಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಕಲಹಗಳು ಆರಂಭವಾದುವು, ಮನಸ್ತಾಪಗಳು ಉದ್ಭವಿಸಿದವು.

೯. ಗದ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆ

ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಗತಿಯ ಅನಂತರ ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಯಿತು. ಪ್ರಪಂಚದ ಹಲವಾರು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮೊದಲು ಪದ್ಯ, ಅನಂತರ ಗದ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಕಾವ್ಯಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಮೊದಲು ಗದ್ಯದ ಆರಂಭವಾಗುವುದೇ? ಇಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥವಲ್ಲ; ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ, ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಗದ್ಯ ಭಾಷೆಗೆ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಗಮನ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯು ಹರಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸೈಯದ್ ಬಂದಾನವಾಜ ಗೇಸುದರಾಜ ಇವರ ಹೆಸರು ಸಾಹಿತ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಇವರು ‘ಮೆರಾಜುಲ್ಲಾಶಿಕೀನ್’ ಪ್ರಬಂಧ ಎನ್ನುವ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಪುಟ್ಟ ಪತ್ರಿಕೆಯು ಉರ್ದು ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಥಮ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಮಾದರಿ. ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಭಾಷೆ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯವು ಆಳವಾಗಿದ್ದು ಭಾಷೆ ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಕೆಲವು ಸೂಫಿ-ಸಂತರ ಹೆಸರುಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಶಮಸುಲ್ ಇಶಾಕ್ ಮತ್ತು ಬಹಾನುದ್ದೀನ್ ಜಾನಮಾರ್ ಪದ್ಯ ಮತ್ತು ಗದ್ಯ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಫಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಶೇಖ ಅಯುನುದ್ದೀನ್ ಗಂಜಲ್ ಇಲ್ಮಿ ಇವರು ಕೆಲವು ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಸೈಯದ್ ಗೇಸುದರಾಜ ಇವರಿಗಿಂತ ಮೊದಲೇ ಹೊರಡಿಸಿದರೆಂಬ ಹೇಳಿಕೆ ಇದೆ, ಆದರೆ ಅವು ದೊರೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಸೈಯದ್ ಮುಖದೂಮ್ ಅಶ್ರಫ್ ಕಛುಛೂಯಿ ಇವರು ಒಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರೆಂದು ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ; ಆದರೆ ಆಧಾರಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇದು ಸತ್ಯವಿದ್ದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಮತ್ತು ಹದಿನೈದನೆಯ ಶತಮಾನದ ಸೂಫಿ ಸಂತರು ತಮ್ಮ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಆಗಾಗ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಏಕೆಂದರೆ ಫಾರ್ಸಿ ಅಥವಾ ಅರಬ್ಬಿ ಭಾಷೆಗಳು ಎಲ್ಲ ಜನರಿಗೂ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಯಾ ದೇಶದ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿತ್ತು.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪರಂಪರೆಯು ಆರಂಭವಾದ ಸಮಯದ ಕೆಲವು ಗದ್ಯ ಸಂಕಲನಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಅವು ಶ್ರೇಷ್ಠ ದರ್ಜೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗದು. ಆದರೆ ದಕ್ಷಿಣ ಪ್ರಾಂತದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಾಯರ್ ಮುಲ್ಲಾ ವಜಿ ಇವರು ಗದ್ಯಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ “ಸಬ್‌ರಸ್” ಬರೆದು ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉತ್ತಮ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಸಾದರಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇದರ ಭಾಷೆಯು ಸರಳ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧವಾಗಿದ್ದು ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ವಿಷಯಗಳಿವೆ. ಇದನ್ನು ಬರೆದ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. 1635 ಆಗಿದೆ. ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಉಚ್ಚಮಟ್ಟದ, ಸಂತರ ಜೀವನ ಶೈಲಿಯ ಕಥಾನಿರೂಪಣೆಯೂ ಇದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳ ಹಾಗೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ಸಂಕಲನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವೇಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸೈಯ್ಯದ್ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಖಾದರಿ ಇವರು “ತೊತಿನಾಮಾ” ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಉತ್ತಮವಾದ ಕತೆಗಳಿವೆ.

ನಾವು ದಕ್ಷಿಣದಿಂದ ಉತ್ತರ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ನಮಗೆ ದೊರೆಯುವ ಪ್ರಥಮ ಹೆಸರು ಫಜಲಿಯವರದು. ಇವರು ಫಾರ್ಸಿಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಜಲಿಸ್ ಅಥವಾ ಕರ್ಬಲ್ ಕಥಾ ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದು ಇದರಲ್ಲಿ ಇಸ್ಲಾಮೀ ಧರ್ಮದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈಗ ಅದು ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕ ಓದುವುದರಿಂದ ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಜೀವನ ಶೈಲಿ ಮತ್ತು ಆಡು ಭಾಷೆಯ ಸೊಗಡಿನ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಾದ ನಲವತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳ ಅನಂತರ, ಕ್ರಿ.ಶ. 1775ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವವಾದ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಅಭಿರುಚಿಯ “ನೌ ತರಜಿ ಮರ್ಸುಆ” ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆಯಲಾಯಿತು. ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಮೀರ್ ಹುಸೇನ್ ಅತಾತಹಸೀನ್‌ರು ಬರೆದಿದ್ದು ಇದನ್ನು ಫಾರ್ಸಿಭಾಷೆಯಿಂದ ಅನುವಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ದರವೇಶಿಗಳ ಕತೆಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸೊಗಸಾದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ತಹಸೀನ್ ಅಟಾವಾದವರಾಗಿದ್ದು ಉದ್ಯೋಗ ನಿಮಿತ್ತ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಹೋದರು, ಬಹುಶಃ ಫೈಜಾಬಾದಿನಲ್ಲಿಯೂ ಬಹಳ ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆದಿರಬಹುದು.

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ “ಕುರಾನ್ ಶರೀಫ್”ದ ಎರಡು ಅನುವಾದಗಳಾದುವು. ಇದರಿಂದ ಫಾರ್ಸಿಭಾಷೆಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯು ಪಡೆದು, ಜನರು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ತಾಳಿದ್ದಾರೆಂಬುದು ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯು ಸರಳವಾಗಿದ್ದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಉರ್ದು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅನುಮಾನವೇ ಇಲ್ಲ. ಅವು ಹಾಳಾಗಿರಬಹುದು ಇಲ್ಲವೇ ಇನ್ನೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲರ ಪ್ರಭಾವ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹರಡಿತು. ಆಂಗ್ಲರು ಮುಂಬೈ, ಮದ್ರಾಸ್, ಬಂಗಾಳ ಮತ್ತು ಬಿಹಾರವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಅವಧ್ ಮೇಲೆಯೂ ಅವರ ಪ್ರಭಾವವಿತ್ತು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಆಂಗ್ಲರು ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕಲಿತರೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವದೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಯೋಚಿಸಿ, ಕಲ್ಕತ್ತಾದ ಫೋರ್ಡ್ ವಿಲಿಯಂನಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. 1800ರಲ್ಲಿ ಕಾಲೇಜನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಈ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ, ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಬರುವ ಆಂಗ್ಲರಿಗೆ

ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದ ಕೆಲವು ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಉರ್ದುಭಾಷೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವವಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ, ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯು ದೇಶದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ಮತ್ತು ಅರ್ಥವಾಗುವ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆಂಗ್ಲರು ಇದಕ್ಕೆ “ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನಿ” ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು ಹಾಗೂ ಇದನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಭಾಷೆ ಎಂದೂ ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಫೋರ್ಡ್ ವಿಲಿಯಂ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾದ ಡಾ. ಜಾನ್ ಗುಲ್‌ಕ್ರಾಸ್ ಇವರು ಉರ್ದುಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಉರ್ದುಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಆ ಭಾಷೆಯ ವ್ಯಾಕರಣ ಹಾಗೂ ನಿಘಂಟುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು ಅತೀ ಅವಶ್ಯಕ. ಆದ್ದರಿಂದ ವ್ಯಾಕರಣ ಮತ್ತು ನಿಘಂಟುಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದ ಕಡೆಗೆ ಗಮನ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಉರ್ದುಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ನೀಡಲು ಪುಸ್ತಕಗಳ ಕೊರತೆಯಿತ್ತು. ಆದರೆ ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಿರುವ ಮಾಹಿತಿ ಲಭ್ಯವಿತ್ತಾದರೂ ಗದ್ಯಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಕಡಮೆ ಇದ್ದುವು. ಫೋರ್ಡ್‌ವಿಲಿಯಂ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾದ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಭಾಷೆ ಸರಳ ಮತ್ತು ಸುಲಭವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಆಡು ಮಾತಿನ ರೀತಿ ಹಾಗೂ ನಾಣ್ಣುಡಿಗಳ ಒಡನಾಟದ ವಾಕ್ಯಗಳ ರಚನೆ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನ ಕೊಡಲಾಗಿತ್ತು. ಕಥೆ ಮತ್ತು ಘಟನೆಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿದ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದುವು. ಕೆಲವು ಚರಿತ್ರೆಯ ಪುಸ್ತಕಗಳೂ ಇದ್ದುವು. ಫಾರ್ಸಿ ಅಥವಾ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ಆಧಾರಿತ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಈ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಗೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇವು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾಗಿದ್ದುವು. ದುರ್ಭಾಗ್ಯವಶಾತ್ ಇವು ಆಗ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ, ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದು ಐವತ್ತಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಲ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿವೆ.

ಹೀಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಮೀರ್ ಅಮ್ಮನ್‌ರವರ “ಬಾಗ-ವ-ಬಹಾರ್” ಪ್ರಮುಖ ಪುಸ್ತಕವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ನಾಲ್ಕು ದರ್ಜೆ (ಸಂತರ)ಗಳ ಕಥೆಯನ್ನು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ಆಡುಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ನಾಣ್ಣುಡಿಗಳನ್ನು ಅತಿ ಸುಂದರವಾದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಪೋಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಹಾತಿಮ್‌ತಾಯೀ ಕಥೆಯನ್ನು “ಆರಾಯಿಷ್ ಮಹಫಿಲ್” ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹೈದರ್ ಬಕ್ಷ ಹೈದರಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಹೈದರಿಯವರು ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಶೇರ್ ಅಲಿ ಅಫಸೋಸ್ ಸಹ “ಆರಾಯಿಷ್ ಮಹಫಿಲ್” ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ಪುಸ್ತಕ ಬರೆದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಭೂಗೋಳದ ಬಗ್ಗೆ ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಿಹಾಲ್ ಚಂದ್ರ ಲಾಹೋರಿ ಇವರು “ಗುಲೇಬಕಾವಲಿ” ಕತೆಯನ್ನು ಗದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ, ಅದರ ಹೆಸರು “ಮಜಹಬ್ ಇಷ್ಕ್”. ಕಾಜಿಮ್ ಅಲಿ ಜವಾನ್ ಇವರು “ಶಕುಂತಲಾ” ನಾಟಕದ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದರು; “ಸಿಂಘಾಸನ್ ಬಚ್ಚಿಸಿ” ಕತೆಯನ್ನು ಉರ್ದುವಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದರು. ಮಜಹರ್ ಅಲಿವಲಾ ಇವರು “ಬೇತಾಳ ಪಚ್ಚಿಸಿ” ಬರೆದರು.

ಇವರಲ್ಲದೆ ಅಕ್ರಾಮ್ ಅಲಿ, ಬಹಾದ್ದೂರ ಅಲಿ ಹುಸೇನಿ, ಖಲೀಲ ಅಲಿ ಆಝ್, ಬೀನಿ ನಾರಾಯಣ ಜಹಾಂ, ಮಿರ್ಜಾಅಲಿ ಲುತ್ಫ್ ಇವರು ಬರೆದ ಪುಸ್ತಕಗಳೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುವು. ಫೋರ್ಬ್ ವಿಲಿಯಂ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಲಲ್ಲೂ ಲಾಲಜಿ ಎಂಬ ಗುಜರಾತಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ಇದ್ದರು. ಇವರು ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದರು. ಇವರ ಹಿಂದಿ, ಉರ್ದುವಿನಂತೆಯೇ ಇತ್ತು. ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇನೆಂದರೆ, ಫಾರ್ಸಿ ಮತ್ತು ಅರೇಬಿಕ್ ಶಬ್ದಗಳ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ “ನಯೀ ಹಿಂದಿ” (ಹೊಸ ಹಿಂದಿ) ಅಥವಾ “ಅದಬೀ ಹಿಂದಿ” (ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಹಿಂದಿ) ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಸಮಯದಿಂದ ಹಿಂದಿ ಮತ್ತು ಉರ್ದುಭಾಷಾ ಪ್ರೇಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಹ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಇದು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಆಗಿನಿಂದಲೇ ಹಿಂದಿ ಮತ್ತು ಉರ್ದು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳೆಂಬ ಭೇದವು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಫೋರ್ಬ್‌ವಿಲಿಯಂ ಕಾಲೇಜಿನಾಚೆಗೂ ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇನ್ನೂ ಅಲ್ಲಾ ಖಾನ್ ಇನ್ನಾರವರು “ರಾಣಿ ಕೇತಕಿ ಮತ್ತು ಕುಂವರ್ ಉದಯಭಾನ್” ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಉರ್ದುವಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಫಾರ್ಸಿ ಮತ್ತು ಅರಬ್ಬೀ ಪದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಲ್ಲ. ಇನ್ನಾರು “ಸಲ್ಫೆ ಗುಹರ್” ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕ ಬರೆದರು. ಇವರ ಫಾರ್ಸಿ ಪುಸ್ತಕ “ದರ್ಯಾಯೆ ಲತಾಫತ್”ನಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಲವಾರು ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಸಾದರಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮಹತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾದ ಪುಸ್ತಕವೆಂದರೆ, ಮಿರ್ಜಾರಜಬ್ ಅಲಿ ಮತ್ತು ಅಲಿ ಬೇಗ ಸರ್ವರ್‌ರವರು ಲಖನೌ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ “ಫಸಾನಾಯೆ ಅಜಾಯಿಬ್”. ಈ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಅತಿ ಸುಂದರವಾದ ಗದ್ಯ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. 1824ರಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ಜಾದೂ, ಭೂತ, ಅಪ್ಸರೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಹಿನ್ನೆಲೆಗಳಿರುವ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಅವಧದ ಜಮೀನುದಾರರ ಬದುಕಿನ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1835ರಲ್ಲಿ ಫಾರ್ಸಿಭಾಷೆಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಉರ್ದುಭಾಷೆಯನ್ನು ಸರಕಾರಿ ಭಾಷೆ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಲಾಯಿತು. ಬಹಳಷ್ಟು ಮುದ್ರಣಾಲಯಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದುವು ಮತ್ತು ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗತೊಡಗಿದುವು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಮತಪ್ರಚಾರಕರು ಇಂಜೀಲ್ ಗ್ರಂಥದ (ಬೈಬಲ್) ಅನುವಾದ ಮತ್ತು ಇತರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಉರ್ದುಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು, ಮತ್ತು ಉರ್ದು ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಾಗಿ ಸಾವಿರಾರು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ವಿಜ್ಞಾನ, ಇತಿಹಾಸ, ಭೂಗೋಳ, ಗಣಿತ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳ ಅನುವಾದಿತ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಮುದ್ರಿತವಾದುವು. ಅವಧದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಜ್ಞಾನದ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಅನುವಾದಗೊಂಡವು. ದಖ್ಖನದ ಹೈದರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯದತ್ತ ಗಮನ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಉರ್ದು ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾಣತೊಡಗಿತು.

ಆ ಕಾಲದ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ವಿಷಯವೇನೆಂದರೆ, ಮಿರ್ಜಾಗಾಲಿಬ್ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪತ್ರ ಬರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಸೊಗಸಾದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಗಾಲಿಬ್‌ರ ಈ ಪತ್ರಗಳು ಆ ಕಾಲದವರೆಗೂ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ರತ್ನಗಳಷ್ಟು ಮೌಲಿಕವಾಗಿವೆ. ಈ ಪತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಸೌಮ್ಯತೆ, ಸರಳತೆ ಮತ್ತು ಮಧುರ ಭಾಷಾಶೈಲಿಗೆ ಸಾಟಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಪತ್ರಗಳಿಂದ ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಬದುಕು, ಮಿರ್ಜಾಗಾಲಿಬ್ ಮತ್ತು ಅವರ ಮಿತ್ರರ ಬಗ್ಗೆ ಬಹಳಷ್ಟು ವಿಷಯಗಳ ಅರಿವೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಉರ್ದು ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯುವ ಪ್ರಮುಖರಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತರ್ ರಾಮಚಂದ್ರ, ಇಮಾಮ್‌ಬಕ್ಷ್ ಸಹಬಾಯಿ, ಗುಲಾಮ್ ಇಮಾಮ್ ಶಹೀದ್, ಗುಲಾಮ್‌ಗೌಸ್ ಬೇಖಬರ್ ಇವರ ಹೆಸರು ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕೆದಕುತ್ತ ಹೋದಂತೆ, ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತರುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಒದಗಿಬಂದಿತ್ತು ಎಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬದಲಾದಂತೆ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯು ಜೀವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1857ರಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಹಾನ್ ಕ್ರಾಂತಿ ಆದ ಅನಂತರ ಉರ್ದು ಗದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯದ ನಿಜವಾದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ನಾಂದಿಯಾಯಿತು.

೧೦. ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಮತ್ತೊಂದು ವಸಂತ

ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲು ದಖ್ಖನ ಭಾಗವನ್ನು ಕುರಿತು, ಆ ಮೇಲೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಭಾಗವನ್ನು ಕುರಿತು ಅನಂತರ ಲಖನೌ ಶೈಲಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇದರರ್ಥ, ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯವು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾದಾಗ ದಖ್ಖನವು ಮೌನವಾಗಿತ್ತೆಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಅದೇ ರೀತಿ ಲಖನೌದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚಾದಾಗ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ನಿಂತುಹೋದವು ಎಂತಲ್ಲ! ಆದರೆ ಕಾಲ ಬದಲಾದಂತೆ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಒಂದು ಸ್ಥಳದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನಾಂತರವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಸರಪಳಿಯು ಎಲ್ಲಿಯೂ ತುಂಡಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇತ್ತ ಲಖನೌದಲ್ಲಿ ಆತಿಶೌ ಮತ್ತು ನಾಸಿಖ್ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯ ಉನ್ನತಿಯ ಶಿಖರವೇರತೊಡಗಿದಂತೆ ಅತ್ತ ದಿಲ್ಲಿಯ ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳ ಕೀರ್ತಿ ಚಾಚ್ಚಲಮಾನವಾಗತೊಡಗಿತು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜರ ಅಥವಾ ಶ್ರೀಮಂತರ ದರ್ಬಾರ್‌ಗಳು ಎಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವೋ ಅಲ್ಲಿ ಶಾಯರಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ದಿಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಲಖನೌ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲದೆ ಫರಖ್‌ಆಬಾದ್, ಟಾಂಡಾ, ರಾಮ್‌ಪುರ್, ಅಜೀಮ್‌ಆಬಾದ್ (ಪಾಟ್ನಾ) ಹೈದರಾಬಾದ್‌ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಮಾಸಿಕ ಸಂಭಾವನೆ ಹಾಗೂ ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನದಂತಹ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಮತ್ತು ರಾಮ್‌ಪುರಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಶಾಯರ್‌ಗಳು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ, ದಿಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಲಖನೌಗಳಿಗೆ ದೊರೆತ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮಹತ್ವವು ಉಳಿದ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ. ಕವಿ ಸೌದಾ ಮತ್ತು ಮೀರ್‌ರವರು ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅನಂತರ, ಕೆಲವು ಕಾಲ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವವು ಕಡಮೆಯಾಯಿತು. ಸಾಹಿತ್ಯ ದೀಪ್ತಿಯ ಪ್ರಕಾಶವು ಮಂದವಾಯಿತು. ಅತ್ತ ಲಖನೌದಲ್ಲಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹಾಕಿದವು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾಂದೋಲನಕ್ಕಿಂತ 25-30 ವರ್ಷಗಳ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ 'ಕಾವ್ಯ ವಸಂತ' ಚಿಗುರತೊಡಗಿತು. ಶಾಹ್ ನಸೀರ್‌ರವರು ನಾಸಿಖ್ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಶಾಯರಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಅವರು ಹಲವಾರು ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಇವರು ಮೂಲತಃ ದಿಲ್ಲಿಯವರಾಗಿದ್ದರೂ, ಲಖನೌದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹೈದರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿದರು. ಜೈಕ್ ಇವರ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಶಾಹ್ ನಸೀರ್‌ರು ಉರ್ದುಭಾಷೆಯ ಕ್ಷಿಪ್ರವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೃತಿಮ ಶೈಲಿಯ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ

ಇವರ ಸಾಹಿತ್ಯವು ನಾಸಿರ್ ಸಾಹಿತ್ಯದಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಅದೇ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಕವಿಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಶೇಖ್ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಜೈಕ್, ಹಕೀಮ್ ಮೋಮಿನ್ ಖಾನ್ ಮೋಮಿನ್, ಮಿರ್ಜಾ ಅಸದುಲ್ಲಾಖಾನ್ ಫಾಲಿಬ್, ಬಹಾದ್ದೂರ ಶಾಹ ಝಫರ್, ನವಾಬ್ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಮುಸ್ತಫಾ ಖಾನ್, ಶೇಖ್ತಾ, ಇವರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದು ತಮಗೆ ತಾವೇ ಗುರುವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಮೊಫಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ದೀಪವು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ನಂದಿಹೋಗುವ ಸಂಧಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮತ್ತು ಹಿರಿಯ ಶಾಯರ್‌ಗಳು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದುದು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಸುದೈವವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಮೊಫಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅವಸಾನದ ಕಾಲವು ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯವಾಗಿದ್ದು ಈ ಕವಿಗಳ ಬರವಣಿಗೆಯಿಂದಲೇ! ಅಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ವಾತಾವರಣ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿತ್ತೆಂದರೆ ಮೊಫಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅವನತಿಯನ್ನು ತಡೆಯುವ ಶಕ್ತಿ ಯಾರಲ್ಲೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಶಾಯರ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿ ಜೈಕ್‌ರಿಗೆ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಮನ್ನಣೆ ದೊರೆಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಕಾರಣಗಳಿದ್ದವು. ಜೈಕ್‌ರು ಬಹಾದ್ದೂರ ಶಾಹ ಝಫರ್‌ರಿಗೆ ಗುರುವಾಗಿದ್ದುದೊಂದು, ಅವರಿಗೆ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ನಾಣ್ಯಗಳ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯವಿದ್ದುದು ಮತ್ತೊಂದು-ಇವುಗಳಿಂದಾಗಿ ಅವರ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಗಿಯಾದ ಹಿಡಿತವಿತ್ತು. ಅವರ ವಿಚಾರಗಳ ಹರಿವು ಸರಳವಾಗಿತ್ತು, ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿತ್ತು. ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸನ್ನಡತೆಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಜೈಕ್‌ರ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆಳವಿರಲಿಲ್ಲ. ಇವರು ಕಾವ್ಯಕೃಷಿ ಮಾಡಿದುದು ಕೇವಲ ಕಸೀದಾ (ಅರಸರನ್ನು ಹೊಗಳಿ ಬರೆಯುವ ಕವನ ಶೈಲಿ) ಮತ್ತು ಗಜಲ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ. ಇವರ ಗಜಲ್‌ಗಳಿಗಿಂತ ಕಸೀದೆಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವ ದೊರಕಿದೆ. ಕಾವ್ಯದ ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಸೌದಾರನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಇತರರು ಜೈಕ್‌ರ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಯಾಗಲು ಅರ್ಹರಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಜೈಕ್‌ರನ್ನು ಗಾಲಿಬ್‌ರ ಸ್ಪರ್ಧಿ ಎಂತಲೂ ಕೆಲವು ಜನ ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಸತ್ಯವಾದ ಸಂಗತಿಯೇನೆಂದರೆ, ಗಾಲಿಬ್‌ರ ಕಾವ್ಯದ ರಸರಂಗು, ಸೊಗಸಾದ ಶೈಲಿ, ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ನಿರೂಪಣೆ ಹಾಗೂ ಭಾವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ಜೈಕ್‌ರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಲವಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ಜೈಕ್‌ರ ಕಾವ್ಯ-ಶಕ್ತಿಯ ಹಿರಿತನದ ಬಗ್ಗೆ ಯಾರಿಗೂ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಇವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದರು.

ಕವಿ ಮೋಮಿನ್ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವೈದ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಅನುಕೂಲಸ್ಥ ಮನೆತನದವರು. ಹೀಗಾಗಿ ರಾಜರು ಅಥವಾ ಶ್ರೀಮಂತರು ಕೊಡುವ ಸಂಭಾವನೆಗಳ ಹಂಗಿನಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ಚದುರಂಗದಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಪಳಗಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಜೀವನವು ರಂಗುರಂಗಿನದಾಗಿತ್ತು. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಇವರ ಪ್ರಶಂಸೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮೋಮಿನ್‌ರ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಸೀದೆಗಳು ಇವೆ. ಪ್ರಣಯ

ಭಾವದ ಅನೇಕ ಗಜಲ್‌ಗಳಿವೆ, ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಪ್ರಣಯ ಸೂಸುವ ಮಸ್ಕಿಗಳಿವೆ. ಹವ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಫಾರ್ಸಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಬರಹಗಳೂ ಇವೆ. ಆದರೆ ಇವರ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆಯು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದುದು ಮಾತ್ರ ಅವರು ಬರೆದ ಗಜಲುಗಳಲ್ಲಿರುವ ವರ್ಣರಂಜಿತ ಶೈಲಿಯು ಉಂಟು ಮಾಡುವ ರಸಾನುಭಾವದಲ್ಲಿ, ತಮ್ಮ ಗಜಲ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಸನ್ನಡತೆ, ಸನ್ಮಾರ್ಗ. ನೀತಿ ಹಾಗೂ ತತ್ವಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತುಂಬದೆ, ಪ್ರೀತಿ-ಪ್ರೇಮ, ಒಲವು-ಚಿಲವುಗಳ ಸ್ವಾನುಭವಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ತುಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರೀತಿ-ಪ್ರೇಮದ ಭಾವಗಳನ್ನು ರಂಗು-ರಂಗಾಗಿ, ವಿವಿಧ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದುದರಿಂದ ಓದುಗರಿಗೆ ಈ ಗಜಲ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಅತೀವ ಆಸಕ್ತಿಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಸಲ ಸರಳ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕಗ್ಗಂಟಿನಂತೆ ಹೊಸೆದು, ಓದುಗರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದಂತೆ ಗೊಂದಲಕ್ಕೀಡು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅವರ ಗಜಲ್‌ಗಳು ಭಾವಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಅಭಿರುಚಿಯು ತಿರುವುಗಳಿವೆ. ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ “ಗಜಲ್ ಗೋ” (ಗಜಲ್ ಹೇಳುವವರು) ಎಂಬ ಅಭಿದಾನ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಎರಡು ವರ್ಷ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಮೋಮಿನ್ ನಿಧನರಾದರು.

ಮಿರ್ಜಾ ಗಾಲಿಬ್ ಆಗ್ರಾದ ಉತ್ತಮ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ತಂದೆ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರು. ಇವರ ಅಜ್ಜ ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಿದ್ದರು. ಗಾಲಿಬ್‌ರ ಬಾಲ್ಯವು ಸುಖಕರವಾಗಿತ್ತು. ಬೇಗನೆ ಮದುವೆಯೂ ಆಯಿತು. ಅನಂತರ ಮಿರ್ಜಾಗಾಲಿಬ್ ಆಗ್ರಾ ಬಿಟ್ಟು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆದಾಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನ ಜಹಗೀರಿನಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನವು ನಿಂತುಹೋಗಿತ್ತು. ಮನೆಯ ವೆಚ್ಚ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು, ಆದಾಯ ಕಡಮೆಯಾಗಿತ್ತು, ಅದರಿಂದ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಸ್ತರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಕಲಕತ್ತಾದಲ್ಲಿದ್ದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನದ ದಾವೆಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಹೋದರು. ಹಾಸ್ಯಮನೋಭಾವದ ಮಿರ್ಜಾ ಸದಾ ಉಲ್ಲಸಿತ ಸುಸ್ವಭಾವಿ. ಇತರರಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ನೀಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಇವರ ಗೆಳೆಯರ ಬಳಿಗೆ ದೊಡ್ಡದು. ಇವರನ್ನು ಕಾಣಲು ಬರುವ ಪರಿಚಿತರ ಸಂಖ್ಯೆ ಅಪಾರ. ಮಹಾರಾಜರಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಜೆಗಳವರೆಗಿನ ಮಿತ್ರರಿದ್ದು, ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಅವರು ಆಸಕ್ತಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಳವಿದೆ. ಮಿರ್ಜಾ ಗಾಲಿಬ್ ಅವರು ಫಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಫಾರ್ಸಿಯಲ್ಲಿ ಅವರೊಬ್ಬ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸರೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಮಿರ್ಜಾರಿಗೂ ತಮ್ಮ ಫಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆಯ ವಿದ್ವತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಅತೀವ ಅಭಿಮಾನವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇಂದು ಗಾಲಿಬ್‌ರನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಅವರ ಉರ್ದು ಗಜಲ್ ಮತ್ತು ಪತ್ರಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ. ಕವಿ ಜೈಕಾರ ನಿಧನದ ಅನಂತರ ಗಾಲಿಬ್‌ರು ಬಾದಶಾಹನ ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಅನಂತರ ರಾಮ್‌ಪುರದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸಂಭಾವನೆಯು ದೊರೆಯಿತು, ಅವರ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಅಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸುಧಾರಿಸಿತು. ಆದರೆ ಆರೋಗ್ಯ ವ್ಯಸ್ತವಾಯಿತು. ಇದೇ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. 1869 ರಲ್ಲಿ

ಅವರು ನಿಧನರಾದರು.

ಮಿರ್ಜಾ ಗಾಲಿಬ್ ಬಹಳಷ್ಟು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ, ಫಾರ್ಸಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ, ಉರ್ದುವಿನಲ್ಲಿ ಕಡಮೆ. ಉರ್ದು ಗಜಲ್‌ಗಳ ಸಂಕಲನ ಮತ್ತು ಪತ್ರಗಳ ಎರಡು ಸಂಗ್ರಹಗಳಾದ *“ಉರ್ದುಯೇ ಮೊಅಲ್ಲಾ” ಮತ್ತು “ಊದೆ ಹಿಂದಿ” ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ. ಗಾಲಿಬ್‌ರ ಮರಣದ ಅನಂತರ ಅವರು ಬರೆದ ಪ್ರಕಟಿಸದೆ ಇದ್ದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗ್ರಹವು ದೊರೆಯಿತು. ಅದನ್ನು ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಂಗ್ರಹದಿಂದ ಕಡೆಗೆ ತೆಗೆದು ಹಾಕಿದ್ದರು. ಅದರಂತೆ ಹುಡುಕಾಟದಲ್ಲಿ ಅವರ ಹಲವಾರು ಪತ್ರಗಳು ದೊರೆತವು. ಅವು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿವೆ. ಗಾಲಿಬ್‌ರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯ ಲೇಖನಗಳು ಹಾಗೂ ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಈ ನಿಟ್ಟಿನ ಕಾರ್ಯ ಇನ್ನೂ ನಡೆದಿದೆ. ದಿನದಿಂದ ದಿನಕ್ಕೆ ಅವರ ಕೀರ್ತಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ಒಂದೆಡೆ ಗಾಲಿಬ್‌ರ ಶಾಯರಿಯು ಜನರ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ತಟ್ಟುತ್ತದೆ, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಅವರ ಪತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಅವರ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಗಾಲಿಬ್‌ರು ಫಾರ್ಸಿ ಮಿಶ್ರಿತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಗಜಲ್‌ಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು, ಅನಂತರ ಸರಳವಾದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯತೊಡಗಿದರು. ಈ ಸರಳ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಉನ್ನತ ವಿಚಾರಗಳು ಮತ್ತು ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನ ಹೃದಯವನ್ನು ತಟ್ಟುವ ಶಕ್ತಿ ಇದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಗಾಲಿಬ್‌ರು ಇಂದಿಗೂ ಘನತೆ ಗೌರವಗಳಿಂದ ಪ್ರಸ್ತುತರಾಗಿರುವುದು.

ಭಫರ್‌ರವರು ಮೊಫಲ್ ಮನೆತನದ ಕೊನೆಯ ರಾಜರಾಗಿದ್ದು, ಇವರು ತಮ್ಮ ನಾಲ್ಕು ಕವನ ಸಂಕಲನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗಜಲ್‌ಗಳಿವೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭಫರ್‌ರನ್ನು ದೇಶದೊಳಿ ಎಂದು ಬಂಧಿಸಿ ರಂಗೂನಿನ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ಅಂತಿಮ ಕ್ಷಣಗಳನ್ನೆಣಿಸಿದರು. ಭಫರ್‌ರು ರಾಜಕುಮಾರರಾಗಿದ್ದ ಎಳವೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಶಾಯರಿ ರಚಿಸಿದ್ದರು. ಕವಿಜೈಕಾರಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಗೆ ಅವರು ಸಲಹೆ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಜೈಕಾರ ಜಫಾರಿಗಾಗಿಯೇ ಗಜಲ್ ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇದು ತಪ್ಪಿರಲಾರದು, ಏಕೆಂದರೆ ಭಫರ್‌ರು ಕೂಡ ಶಾಯರರಾಗಿದ್ದು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮ ಕಥೆಯನ್ನು ಗಜಲ್‌ಗಳ ಪಂಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ಭಾಷೆಯು ಸರಳ ಮತ್ತು ನಿರ್ಮಲವಾಗಿದ್ದು ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು.

ಕವಿ ಶೇಫ್ತಾ ಇವರು ಮೀರಠದ ಒಂದು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶ್ರೀಮಂತರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿದ್ದು ‘ಅವರ ವಿದ್ಯೆಯೇ’ ಅವರ ‘ನೆಚ್ಚಿನ ಸ್ನೇಹಿತೆ’ನಾಗಿತ್ತು.

*ಉರ್ದುಯೇ ಮೊಅಲ್ಲಾ- ಕೆಂಪು ಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಅಧಿಕೃತವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾದ ಶುದ್ಧ ಉರ್ದು ಭಾಷೆ

ಅವರು ಫಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಲಿಬಾರಿಂದ, ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಮೋಮಿನ್‌ರಿಂದ ಸಲಹೆ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಾಲಿಬಾರ ಅವರಿಗೆ ಗೌರವ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನಂತರ ಮೌಲಾನಾ ಹಾಲಿ ಇವರೊಡನೆ ವಾಸಿಸತೊಡಗಿದರು. ಶೇಫ್ತಾ ತಮ್ಮ ಅನಿಸಿಕೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಂತರಂಗದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ಮುಚ್ಚು-ಮರೆ ಇಲ್ಲದೇ ಸುಂದರವಾದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇತರರು ಬಿಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಬರೆದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಅವರು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಕಾಲದ ಕವಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ಬಿಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಬರೆದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು 'ಗುಲ್‌ನಾಬೇಖಾರ್' ಎಂಬ ಚರಿತ್ರೆಯ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಅರಿಯಬಹುದು. ಶೇಫ್ತಾ, ಫಾರ್ಸಿ ಮತ್ತು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ಸಂಕಲನಗಳು ಮುದ್ರಿತವಾಗಿವೆ.

ಈ ಹಿರಿಯ ಸಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲದೆ, ಚೌಕ್, ಮೋಮಿನ್ ಮತ್ತು ಗಾಲಿಬಾರ ಶಿಷ್ಯರು ಅಪಾರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಅವರೆಲ್ಲ ಉರ್ದು ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಆ ಭಾಷಾಸಾಹಿತ್ಯದ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯನ್ನು ದಶದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಳಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಮಜರೂಹ್, ಸಾಲಿಕ್, ಜಕಿ, ನಯ್ಯರ್, ಆರಿಫ್, ಅನ್ವರ್ ಜಹೀರ್ ಮತ್ತು ರಾಖಿಮ್ ಮೊದಲಾದವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧರು. ಇತರ ಹಿರಿಯ ಶಾಯರ್ ಮತ್ತು ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ತಿ ಸದರುದ್ದೀನ್ ಆರಜದಾ, ಹಕೀಮ್ ಅಹಸನಲ್ಲಾ ಖಾನ್ ಬಯಾನ್, ಅಹಸಾನ್, ಮೀರ್ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಅಲಿ ತಿಶ್ತಾ, ಮಾರೂಫ್ ಮೊದಲಾದವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಸಂಕ್ಷೇಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ, ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆಯು ಒಂದು ಮಹತ್ತರವಾದ ತಿರುವಿನಲ್ಲಿತ್ತು, ಕಾಲದ ಸ್ವರೂಪ ಬದಲಾಗುವದರಲ್ಲಿತ್ತು, ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಹ ತನ್ನ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಆ ಕಾಲದೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಸಮೀಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ಪಷ್ಟ ಸ್ವರೂಪ ತಾಳತೊಡಗಿತು.

೧೧. ನವ್ಯ ಪಥದತ್ತ.....

ಕಾಲವು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತದೆ, ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಹೊರತಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸತ್ಯ ಸಂಗತಿ. ಏಕೆಂದರೆ, ಬದಲಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತವೆ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೊಸ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜನರು ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅವರ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಿಂದುಸ್ಥಾನವು ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಒಂದೇ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅರಸರು ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು, ಆಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಲೋಚನೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು; ಅರಸರ ಅಭೀಷ್ಟದಂತೆ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಜೆಗಳು ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಬೇಸಾಯದಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ರೀತಿಗಳು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಶಿಕ್ಷಣದ ಪದ್ಧತಿ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅಧ್ಯುತವಾದ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಲೀ ಇಲ್ಲವೇ ಕ್ರಾಂತಿಯಾಗಲೀ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಮನೆತನದ ರಾಜನು ದುರ್ಬಲನಾದರೆ, ಅವರಿಗಿಂತ ಸಬಲರಾದ ಮನೆತನವು ಅವರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಇದರಿಂದ ಯಾವ ಪರಿಣಾಮವೂ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅರಸರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಮತ್ತು ಜಮೀನುದಾರಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಂತದವರೆಗೆ ಪ್ರಗತಿ ಉಂಟಾಯಿತು. ಅನಂತರ ವಿನಾಶವೂ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಅದೇ ರೀತಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಏರಿಳಿತಗಳು ಆಗುತ್ತಲಿತ್ತು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ವಿಚಾರಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಬದಲಾವಣೆ ಮತ್ತು ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ನವೀನ ಮಾರ್ಗಗಳು ಕಾಣತೊಡಗಿದವು.

ಹದಿನಾರನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅನಂತರ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಪೋರ್ಚುಗೀಜರು, ಬ್ರಿಟಿಷರು, ಡಚ್ಚರು ಮತ್ತು ಫ್ರಾನ್ಸ ದೇಶದವರು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆಂದು ಆಗಮಿಸಿದುದು ನಮಗೆ ತಿಳಿದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಮೊತ್ತ ಮೊದಲು ಅವರು ವ್ಯಾಪಾರದ ಜಾಲವನ್ನು ಹರಡಿದರು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ. ಸ್ವರೂಪದ ಪ್ರಚಾರವನ್ನು ಆರಂಭ ಮಾಡಿದರು. ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರದ ಕೇಂದ್ರಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಇಡುತ್ತಿದ್ದು, ಭಾರತೀಯರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇವರ ವ್ಯಾಪಾರ ಹೆಜ್ಜೆದೊಡನೆ, ಭಾರತದ ಸಂಪತ್ತು ಹೊರಗೆ ಹೋಗಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಇತಿಶ್ರೀ ಹೇಳಬೇಕಾಯಿತು. ಗ್ರಾಮಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಣಾಮವಾಯಿತು. ಬೇಸಾಯ ಹಾಳಾಯಿತು. ಭಾರತದ ಕಚ್ಚಾವಸ್ತುಗಳಿಂದ

ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಹಾಗೂ ಉದ್ಯಮಗಳು ನಡೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದುವು. ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಭಾರತ ದೇಶವನ್ನು ಬಡತನ ಆವರಿಸಿತು. ಮೊಘಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ದುರ್ಬಲವಾಯಿತು. ಅದರ ಬಹಳಷ್ಟು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಆಡಳಿತಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದುವು. ಆ ಆಡಳಿತಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಜಗಳವಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಪರಿಣಾಮವೇನಾಯಿತೆಂದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮತ್ತು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶದವರು ಇಲ್ಲಿಯ ನವಾಬರ ಮತ್ತು ರಾಜರ ಸ್ನೇಹಿತರಾಗಿ, ಅವರವರಲ್ಲಿ ಒಳ ಜಗಳಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೊದಲು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶದವರು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಅನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮಾತ್ರ ಮುಂಚೂಣಿಗೆ ಬಂದರು. ಅವರು ಮುಂಬೈ, ಮದ್ರಾಸ್ ಮತ್ತು ಬಂಗಾಳ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಆಮೇಲೆ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಹಾಗೂ ಪ್ರಬಲ ಶಕ್ತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಘರ್ಷಣೆಗಳಾಗತೊಡಗಿದುವು. ಇವರ ಪ್ರಭಾವ ಅದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿತೆಂದರೆ ಮೊಘಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಅವರ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾಯಿತು. ಅವಧದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸೇನಾಪಡೆಗಳು ಬೀಡುಬಿಟ್ಟವು.

ಹೀಗಿತ್ತು ಆಗಿನ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ. ಇನ್ನಿತರ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಾದ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಗಹನವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುವಂತಿದೆ. ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮವು ಪುರೋಗಾಮಿಯಾಗತೊಡಗಿತು. ಹಿಂದು-ಮುಸಲ್ಮಾನ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಬರತೊಡಗಿತು. ಹೊಸ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿಯು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹರಡಿತು. ಜನರಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅರಿವು ಮೂಡಿತು. ರೈಲುಮಾರ್ಗಗಳಾಗಿ ರೈಲುಗಳು ಚಲಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದುವು. ತಂತಿ ಮತ್ತು ಅಂಚೆ ಕಚೇರಿಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದುವು. ಹೊರಜಗತ್ತಿನ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿವು ಮೂಡಿತು. ಈ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಪರಿಣಾಮವು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲಾಯಿತು. ಜನರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಹಳೆಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು; ಇಲ್ಲವೇ ಹೊರದೇಶದಿಂದ ಬಂದ ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕಲಿತುಕೊಂಡರು. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕೊಡುಕೊಳ್ಳುವುದು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ, ಇದರಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚರಿಯೇನಿಲ್ಲ. ಅನ್ಯ ದೇಶಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಿಚಯವಾದ ಜನರು ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಇಂತಹ ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಅಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಸ್ಥಾನಗಳು ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ನಿಂತುಹೋಗಿದ್ದವು. ತತ್ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕೇವಲ ಅರಸರ, ಶ್ರೀಮಂತರ, ಜಹಗೀರುದಾರರನ್ನು ಓಲೈಸುವುದಕ್ಕಲ್ಲದೆ ಇತರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಗಾಗಿಯೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯಾಗತೊಡಗಿತು. ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗತೊಡಗಿದುವು. ಈ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಿಂದಾಗಿ ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಮೃದ್ಧವಾಗತೊಡಗಿತು. ಮುದ್ರಣಾಲಯಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದುವು. ಪುಸ್ತಕಗಳು ಮುದ್ರಿತವಾಗಿ ಜನರಿಗೆ ತಲುಪಲು ಅನುಕೂಲತೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾದುವು.

ಇಂತಹ ಬದಲಾವಣೆ ಭಾರತ ದೇಶದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿತ್ತು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇದು ಕೇವಲ ಉರ್ದುಭಾಷೆಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಭಾರತದ ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೂ ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರ ಕಾಣತೊಡಗಿತು. ಜಾತಿ, ಮತ, ಪಂಥಗಳ ಮೇಲೆಯೂ

ಇದರ ಪ್ರಭಾವವಾಯಿತು. ಹಿಂದುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಾರಾಮ್ ಮೋಹನ್‌ರಾಯ್ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಳುವಳಿ ಹಾಗೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರಲ್ಲಿ ಸರ್ ಸಯ್ಯದ್‌ರವರ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನಗಳು. ಇವೆಲ್ಲ ಧಿಡೀರಂದು ಒಂದೇ ಸಲಕ್ಕೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ, ಕ್ರಮೇಣವಾಗಿ ಆದ ಬದಲಾವಣೆಗಳು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1857ರ ಆ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಚಳುವಳಿ ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕಾಯಿತು. ಅದನ್ನೇ ಕೆಲವರು “ದಂಗೆ” ಎಂತಲೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ದಂಗೆ ಎದ್ದರು, ದುರ್ದೈವವಶಾತ್ ಸೋತುಹೋದರು. ಆದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಚೋಷಿಯು ಎಂದಿಗೂ ನಂದದಂತೆ ಪ್ರಜ್ವಲಿತವಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಸಮಯದಿಂದ ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ. 1857ರಿಂದ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಆರಂಭ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಹಾಗೂ ಅನಂತರದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಥವಾ ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ.

ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಚಾರ ಬರುತ್ತಲೇ, ಮೌಲಾನಾ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಹುಸೇನ್ ಆಜಾದ್, ಮೌಲಾನಾ ಅಲ್ತಾಫ್ ಹುಸೇನ್ ಹಾಲಿ, ಸರ್ ಸಯ್ಯದ್ ಅಹ್ಮದ್ ಖಾನ್, ಮೌಲಾನಾ ನಜೀರ್ ಅಹಮದ್, ಮೌಲಾನಾ ಶಿಬ್ಲಿ, ಮೌಲ್ವಿ ಅಲ್ಲಾ ಇವರ ಹೆಸರುಗಳು ನಮ್ಮ ನೆನಪಿನ ಸುರುಳಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಸಮಯದ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಅರಿತು ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ‘ಮುಗುದಾಣಿ’ವನ್ನು ಗಾಳಿ ಬೀಸುವ ದಿಕ್ಕಿನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿಸಿದರು. ಇದರರ್ಥ ಹಳೆಯ ಶೈಲಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರಂಗು ಮಾಸಿಹೋಯಿತು ಎಂತಲ್ಲ! ಆಗಲೂ ಸಾವಿರಾರು ಸಾಹಿತಿಗಳು, ಕವಿಗಳು ಚಿಕ್ಕ ಪುಟ್ಟ ದರ್ಬಾರುಗಳೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕವಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪ್ರಾಚೀನ ಶೈಲಿಯ ಶಾಯರಿಗಳನ್ನು ನಕಲು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಸೀರ್ ಲಖ್ವಿ, ಅಮೀರ್ ಮಿನಾಯಿ, ದಾಗ್ ದಹ್ಲವಿ ಮತ್ತು ಜಲಾಲ ಲಖ್ವಿ ಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಪ್ರಾಚೀನ ಶೈಲಿಯ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಶಾಯರ್‌ಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಉರ್ದುಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಇವರು ಮಾಡಿರುವ ಸೇವೆ ಅಪೂರ್ವವಾದದ್ದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಭಾಷೆಯ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠತೆ ಮತ್ತು ಶಾಯರಿಯ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದರು. ಬದಲಾದ ಕಾಲದ ವಿಚಾರ ಮತ್ತು ಅದರ ಪ್ರಭಾವ, ಇವರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮದ ಥಳಕು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕವಿಗಳು ರಾಮ್‌ಪೂರ ಮತ್ತು ಹೈದರಾಬಾದಿನ ದರ್ಬಾರಿಗೆ ಸೀಮಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಸಾವಿರಾರು ಶಿಷ್ಯರೊಡನೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸರಸ್ವತಿಯ ಮತ್ತು ಭಾಷಾ ಸರಸ್ವತಿಯ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದರು.

ಅಮೀರ್ ಮಿನಾಯಿಯವರ ಅನೇಕ ಸಂಕಲನಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಉರ್ದು ನಿಘಂಟಿನ ಎರಡು ಸಂಪುಟಗಳು ಮುದ್ರಿತವಾದವು. ದಾಗ್ ಅನೇಕ ಸಂಕಲನಗಳು ಅಚ್ಚಾದುವು, ಜಲಾಲರು ಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲದೆ ನಿಘಂಟುಗಳು(ಲುಗತ್) ಮತ್ತು ಭಾಷಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸೂತ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೂಡ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅಸೀರ್ ಅನೇಕ ಸಂಗ್ರಹಗಳು

ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ರಂಗು ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿಯೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿತು. ಅಮೀರ್ ಮತ್ತು ದಾಗರ್ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ರಿಯಾಜ್, ಜಲೀಲ್, ನೂಹ್, ಸಾಯಿಲ್, ಬೇಖುದ್, ಮಜ್ಬೂರ್ ಮೊದಲಾದವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದವರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಎಣಿಕೆ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಶೇರ್ ಮತ್ತು ಗಜಲ್ ಹಾಡುವವರು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಶಾಯರ್‌ಗಳ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಿಂದ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆಧುನಿಕ ಶೈಲಿಯು ಮಹತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯದ ರಂಗಿನ ರಂಗು ಬದಲಾದಂತೆ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ನವ್ಯ ಶೈಲಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯವು ದಾಖಲೆಯಾಯಿತು. ಪ್ರಬಂಧ, ಕಾದಂಬರಿ, ಚರಿತ್ರೆ, ಆತ್ಮಕಥನ ಇತ್ಯಾದಿ ಗದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಆರಂಭವು ಆ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ಆಯಿತು. ಸರ್ ಸೈಯದ್, ಹಾಲಿ, ಆಜಾದ್, ಜಕಾಲುಲ್ಲಾ, ನಜೀರ್ ಅಹ್ಮದ್, ಶಿಬ್ಲಿ, ಅಕ್ಬರ್, ಸರ್‌ಶಾರ್, ಶರರ್ ಇವರ ಲೇಖನಿಯಿಂದ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕವು ಸಂಪೂರ್ಣ ಬದಲಾದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ, ವಿಶಾಲವಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರಕ್ಕೆ ಅಮೂಲ್ಯವಾದದ್ದಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾಲವನ್ನು “ಸರ್ ಸಯ್ಯದ್ ಕಾಲ” ಎಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ, ಸರ್ ಸಯ್ಯದ್‌ರವರು ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಸೇವೆಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ದೊರಕಿದೆ. ಸರ್ ಸೈಯದ್‌ರವರ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಖ್ಯಾತಿಗಳಿಸಿದ ಸೈಯದ್ ಅಹ್ಮದ್‌ಖಾನರು ದಿಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರು. ಈ ಸ್ವ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿದ್ದವರು, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಏಳಿಗೆಗಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವರು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1857ರ ಚಳುವಳಿ ಆದಾಗ ಜಾಗೃತರಾಗಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಏಳಿಗೆ, ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣದತ್ತ ಲಕ್ಷ್ಯವಹಿಸಿದರು, ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದರು ಮತ್ತು ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಭಾರತೀಯರ, ಅದರಲ್ಲೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಹಕ್ಕುಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಅವರ ಇನ್ನಿತರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಕಾರಗಳಂತೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ ರೋಚಕ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದು, ಆ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸಹ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅಭ್ಯಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾದ ಪತ್ರಿಕೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಸರ್ ಸಯ್ಯದ್‌ರವರು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯ ವಿಷಯಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರಾಂತಿ ತಂದುವು. ಸರ್ ಸಯ್ಯದ್‌ರವರು ತಮ್ಮ ಸರಳ, ಉಚ್ಚಮಟ್ಟದ ಹಾಗೂ ಜೀವಂತ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದರು. ಅವರು ವರ್ಣರಂಜಿತವಾದ, ಸುಂದರವಾದ ಶೈಲಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳು ಅರ್ಥವಾದರೆ ಸಾಕು ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ತೋರಿಕೆಯ, ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವುದು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅವರ ವಿಚಾರಗಳು ಅವರ ಗುರಿಯಂತೆ ಧೃಡವಾಗಿದ್ದವು.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1897ರಲ್ಲಿ ಸರ್ ಸಯ್ಯದ್‌ರು ಕಾಲವಶರಾದರು.

ಖ್ವಾಜಾ ಅಲ್ತಾಫ್ ಹುಸೇನ್ ಹಾಲಿ ಇವರನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಯುಗದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಥಾಪಕ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ಪಾನಿಪತ್‌ನವರಾಗಿದ್ದರು. ಅರಬ್ಬಿ ಮತ್ತು ಫಾರ್ಸಿಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ದಿಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಲಾಹೋರಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮಂಡಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಿರ್ಜಾ ಗಾಲಿಬ್, ನವಾಬ್ ಮುಸ್ತಫಾ ಖಾನ್ ಶೇಫಾ, ಮೌಲಾನಾ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಹುಸೇನ್ ಆಜಾದ್, ಸರ್ ಸೈಯದ್‌ರಂತಹ ಹಿರಿಯ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಂದ, ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದರು. ಚಳುವಳಿ ಮುಗಿದಿತ್ತು, ಹಳೆಯ ಶೈಲಿಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿಯ ಅವಸಾನವಾಗಿತ್ತು. ಆಧುನಿಕ ಶೈಲಿಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಮದಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಪ್ರಗತಿಪಥದತ್ತ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದರು, ಕಾಲ ಬದಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಜನರಿನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಹಳೆಯ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಜೋತುಬಿದ್ದಿದ್ದರು. ಕಾಲದ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕಬೇಕೆಂದು ಹಾಲಿ ಹೇಳಿದರು. ಕಾಲದೊಡನೆ ಬದಲಾಗುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೆಲವು ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಗದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಅವರ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಹಯಾತೆ ಸಾದಿ, ಯಾದಗಾರೆ ಗಾಲಿಬ್, ಮುಖದ್ದಮಾ ಶೇರ್-ವ-ಶಾಯರಿ, ಹಯಾತೆ ಜಾವಿದ್, ದಿವಾನೆ ಹಾಲಿ, ಮಸದ್ದಸ್ ಮದ್ದ-ವ-ಜಜರ್, ಅಲ್ ಇಸ್ಲಾಮ್ ಮಜಮುಆ, ನಜಮೆ ಹಾಲಿ ಇತ್ಯಾದಿ. ತೆರೆದ ಮನದವರಾದ ಹಾಲಿ, ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಸರಳತೆಯಿಂದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ವಿಚಾರಗಳು ಜನರ ಹೃದಯಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಹಾಲಿಯವರು ಅನೇಕ ಸರಕಾರಿ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಇದೇ ಕಾರಣದಿಂದ, ಅವರು ಲಾಹೋರಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಮೌಲಾನಾ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಹುಸೇನ್ ಆಜಾದ್‌ರು, ಆಧುನಿಕ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಕವನ ಬರೆಯಲು ಸಲಹೆ ಮಾಡಿದರು ಹಾಗೂ ಹಾಲಿ, ತಮ್ಮ ಕೆಲವು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆದರು. ಹಾಲಿಯವರ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರವು ಮತ್ತಷ್ಟು ಶ್ರೀಮಂತವಾಯಿತು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1914ರಲ್ಲಿ ಅವರ ಜೀವನದ ಪಯಣ ಮುಕ್ತಾಯವಾಯಿತು.

ಮೌಲಾನಾ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಹುಸೇನ್ ಆಜಾದ್ ಅವರು ದೆಹಲಿಯವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ತಂದೆ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಬಾಬರ್, ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರು. ಆಜಾದ್‌ರು ಫಾರ್ಸಿ ಮತ್ತು ಅರಬ್ಬಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದರು. ಶಾಯರಿಯಲ್ಲಿ ಚೌಕರ್ ಶಿಷ್ಯರಾದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದ ಅನಂತರ ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಲಖನೌ ಮತ್ತು ಪಂಜಾಬ್‌ನಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಅಲೆದಾಡಿದರು. ಲಾಹೋರನಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಕಳೆದರು. ಅಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚಮಟ್ಟದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. ಆಜಾದ್‌ರನ್ನು ಕೂಡ “ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಶಿಲ್ಪಿ” ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶೈಲಿಯು ಸುಂದರವಾಗಿದ್ದು ಉತ್ತಮ ಅಭಿರುಚಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಅವರ ಬರವಣಿಗೆಯ ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ, ಅವರು

ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಬರೆಯಲಿ, ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗಾಗಿ ಬರೆಯಲಿ ಅವರ ಶೈಲಿಯು ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿದ್ದು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪುಸ್ತಕಗಳು-ಆಬೆ ಹಯಾತ್, ದರ್ಬಾರ್ ಅಕ್ಬರಿ, ಸಖಿನಾನ್ ಫಾರಸ್, ನಯರಂಗ ಖಿಯಾಲ್ ಮತ್ತು ಖಿಸಸೆ ಹಿಂದ್. ಆಜಾದ್‌ರು ಇರಾನಿನ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿದರು, ಅಲ್ಲಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಇವರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು. ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದ ಏರಿಳಿತಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿ ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳಕೊಟ್ಟವರಲ್ಲಿ ಆಜಾದರು ಕೂಡ ಒಬ್ಬರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ದುರದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ಆಜಾದ್‌ರ ಕೊನೆಯ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳು ಬುದ್ಧಿಮಾಂದ್ಯದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದುವು. ಅವರ ಜೀವನ ಜ್ಯೋತಿಯು 1910ರಲ್ಲಿ ನಂದಿ ಹೋಯಿತು.

ಸಾಹಿತಿ ಜಕಾವುಲ್ಲಾರು ನೂರಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪುರಾತನ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿತವಾಗಿವೆ. ಜಕಾವುಲ್ಲಾರು ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿದ್ದು, ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಸಮಕಾಲೀನರಾದ ಹಾಲಿ, ಆಜಾದ್ ಮತ್ತು ನಜೀರ್ ಅಹಮದ್‌ರಿಗೆ ಲಭಿಸಿದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಜಕಾವುಲ್ಲಾರಿಗೆ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ.

ಅನ್ವೇಷಣೆಯ ಹೊಸ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕಲು ಯಾರ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಉಪನ್ಯಾಸಗಳು ಹಾಗೂ ವಿಚಾರಗಳು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದವೋ ಅಂತಹ ಸಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಡಾ. ನಜೀರ್ ಅಹಮದ್ ಇವರ ಸ್ಥಾನ ಅತೀ ಉಚ್ಚಮಟ್ಟದ್ದಾಗಿದೆ. ಅವರು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿತರು. ಆದರೆ ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಂದೆ ಬಂದರು. ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಮುಂದೆ ಪದೋನ್ನತಿಯಿಂದ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಆದರು. ಅನಂತರ ಹೈದರಾಬಾದಿನ ನಿಜಾಮರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉನ್ನತ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಎಲ್‌ಎಲ್.ಡಿ. ಪದವಿ ಪಡೆದರು. ಆಂಗ್ಲ ಸರಕಾರವು ಇವರಿಗೆ “ಶಮಷುಲ್ ಉಲ್ಮಾ” (ವಿದ್ವಾಂಸರ ಸೂರ್ಯ) ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಅಭಿದಾನ ಮಾಡಿ ಪುರಸ್ಕರಿಸಿತು. ಆದರೆ ಅವರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಸೇವೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಅವರ ಹೆಸರು ಅಮರವಾಗಿದೆ. ಡಾ. ನಜೀರ್‌ರು ಕುರಾನ್ ಶರೀಫದ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದರು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಕುರಿತು ಪುಸ್ತಕ ಬರೆದರು. ಅನೇಕ ಕಾನೂನು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದರು. ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಚಂದ್‌ಪಂದ್, ಮುಂತಖಿಲ್ ಹಕಾಯತ್, ಮರಾತಲ್ ಉರುಸ್, ಬನಾತಲ್ ನಅಶ್ ಬರೆದರು. ಅನೇಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನೂ ಬರೆದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತೊಬತಲ್ ನಸ್ಸುಹ್ ಮತ್ತು ಇಬ್ಬಲ್‌ವಖ್ತಿ ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪಡೆದಿವೆ. ಅವರ ಭಾಷೆಯು ಸುಂದರವಾಗಿದ್ದು ಉಲ್ಬಾಸಭರಿತವಾಗಿದೆ. ಡಾ. ನಜೀರ್‌ರು ದಿಲ್ಲಿಯ ಆಡುಭಾಷೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೊಗಸಾಗಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದತ್ತ ಮತ್ತು

ನವ್ಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯತ್ತ ಜನರ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಸೆಳೆದರು. ಅವರು ಕವಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸಮರ್ಥ ಕವಿಯೆಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿ.ಶ. 1912ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಕಾಲವಾದರು.

ಮೌಲಾನಾ ಶಿಬ್ಲಿ ಅಜೀಮ್‌ಗಡದವರಾಗಿದ್ದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1857ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಅಜೀಮ್‌ಗಡದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಿದರು. ಅರಬ್ಬೀ ಮತ್ತು ಫಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅತೀವ ಆಸಕ್ತಿ ಇತ್ತು. ಕಾನೂನಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದರೂ ಸಾಹಿತಿಗಳಾಗುವ ಅಭಿಲಾಷೆಯಿಂದ ವಕೀಲಿ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅಲಿಗಡ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿನ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಲಖನೌದಲ್ಲಿ ನದ್ವಾ ಅಜಮ್‌ಗಡ್‌ನಲ್ಲಿ ದಾರುಲ್ ಮುಸನ್ನಫೀಸ್ ಮತ್ತು ಶಿಬ್ಲಿ ಕಾಲೇಜುಗಳು ಇವರ ಜ್ಞಾಪಕಾರ್ಥ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿವೆ. ಶಿಬ್ಲಿಯವರು ಮುಸ್ಲಿಂ ದೇಶಗಳ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1914ರಲ್ಲಿ ಕಾಲವಶರಾದರು. ಮೌಲಾನಾ ಶಿಬ್ಲಿ ಅವರು ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಗದ್ಯ ಎರಡರಲ್ಲೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚಿಸಿದ್ದರು. ಫಾರ್ಸಿ ಮತ್ತು ಉರ್ದುವಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಮಟ್ಟದ ಶಾಯರಿ ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಅವರ ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದಲೇ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಅಗ್ರಪಂಕ್ತಿಯು ದೊರಕಿದೆ. ಹೆಸರಿನಬೇಕಾದ ಅವರ ಪ್ರಮುಖ ಪುಸ್ತಕಗಳೆಂದರೆ, ಸೀರತುನ್ನಬಿ, ಶೇರುಲ್ ನಜಮ್, ಅಲ್ಫಾರೂಖ್, ಅಲ್ಮಾಮೂನ್, ಮವಾಜನಾ ಅನೀಸ್-ವ-ದಬೀರ, ಇಲ್ಯುಲ್ ಕಲಾಮ್. ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಅವರ ಪತ್ರಗುಚ್ಚಗಳು, ಚಿಕ್ಕ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಪುನಃ ಪುನಃ ಮುದ್ರಣಗೊಂಡಿವೆ. ಅವರ ಬರವಣಿಗೆಯು ಮಧುರವಾಗಿದ್ದು ಜೀವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತ, ಆ ಬರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಿಯ ಭಾವವು ಹೃದಯದಾಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುವಷ್ಟು ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು.

ಅಕ್ಬರ್ ಅಲ್ತಾಬಾದಿಯವರ ವಿಷಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸದಿದ್ದರೆ ಈ ಯುಗದ ಕಥೆಯು ಅಪೂರ್ಣವಾಗುವುದು, ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ, ಅವರ ಶಾಯರಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ವಾಚೀನ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಚೀನ, ಹೊಸ ಮತ್ತು ಹಳೆಯ, ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮದ ಘರ್ಷಣೆಗಳನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವ ರೀತಿಯಿಂದ, ಕಾಲದ ವೇಗವನ್ನು ಹಾಗೂ ಅದರಿಂದಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನೂ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸುಲಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಕ್ಬರ್ ಅಲ್ತಾಬಾದಿ ಇವರ ಮೂಲ ಹೆಸರು ಸೈಯ್ಯದ್ ಅಕ್ಬರ್ ಹುಸೇನ್ ಆಗಿತ್ತು. ಸಾಧಾರಣ ಹುದ್ದೆಯಿಂದ ಪದೋನ್ನತಿ ಪಡೆದು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾದರು. ವೆಹೀದ್ ಅಲಾಹಾಬಾದಿ ಅವರು ಇವರ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಕೆಲವು ದಿನ ಅನುಸರಿಸಿ ಹಾಸ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯರಾದರು. ಈ ಅಕ್ಬರ್‌ರಿಗೆ ಹಾಸ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದಲೇ ಮನ್ನಣೆ ದೊರಕಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. 1921ರಲ್ಲಿ ಅಕ್ಬರ್ ಅಲ್ತಾಬಾದಿ ವಿಧಿವಶರಾದರು. ಅಕ್ಬರ್, ಸರಕಾರಿ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ವಾಗ್ವಾದ ಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದ್ದರಿಂದ, ತಮ್ಮ

ಅನಿಸಿಕೆಗಳಿಗೆ ಹಾಸ್ಯ ಮತ್ತು ವ್ಯಂಗ್ಯದ ಲೇಪನ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಮನವನ್ನು ಹಗುರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಸಮಯದ ಬದಲಾವಣೆಯಿಂದ ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಆಧುನಿಕ ವಿಚಾರಗಳು ಜನರನ್ನು ಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದ ದೂರಮಾಡಿವೆ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಅವರು ಸಮಯದ ಗತಿಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ತಮ್ಮ ವ್ಯಂಗ್ಯೋಕ್ತಿಗಳಿಂದ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಪ್ರಮಾದಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸುಳುಹುಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನೇರ ಮತ್ತು ಸರಳ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಆಳವಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸಂಜ್ಞಾಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಅವರ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಇತರ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಂದ ಅನುಸರಿಸಲು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾದ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು.

ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿ ಬರೆಯುವ ಅನೇಕ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತಿಗಳೂ ಇದ್ದರು. ಆದರೆ ಇನ್ನೂ ಇಬ್ಬರು ಪ್ರಮುಖ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ- ಪಂಡಿತ್ ರತನ್‌ನಾಥ ಸರ್ಕಾರ್ ಮತ್ತು ಮೌಲಾನಾ ಅಬ್ದುಲ್ ಹಲೀಮ್‌ಶರರ್. ಇವರಿಬ್ಬರು ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯಸೌಧದ ಧೃಡವಾದ ಸ್ತಂಭಗಳಂತಿದ್ದಾರೆ. ರತನ್‌ನಾಥ ಸರ್ಕಾರ್, ಲಖನೌದ ಕಾಶ್ಮೀರಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಇಲ್ಲಿಯ ಭಾಷೆ, ಬದುಕು, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಆಳವಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇದ್ದದ್ದನ್ನು ಅವರ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಂದ ಅರಿಯಬಹುದು; ಅನೇಕ ಸ್ವಾರಸ್ಯವುಳ್ಳ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಫಸಾನಾಯೆ ಆಜಾದ್ (ನಾಲ್ಕು ಸಂಪುಟಗಳು), ಜಾಮೆ ಸರ್ಕಾರ್, ಸೈರ್ ಕುಹಸಾರ್, ಖುದಾಯಿ, ಫೌಜ್ವಾರ್ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಅವರ ಭಾಷೆ ಜನರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಮತ್ತು ಸರಿಯಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅರುಹುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಯಾವ ವಿಷಯಗಳು ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವೋ ಆ ವಿಷಯಗಳು ವಿವಿಧ ಪಂಗಡ, ಮತ, ಜನರ ನಡೆನುಡಿ ಮತ್ತು ಅವರ ಬದುಕಿನ ರಸಿಕತೆಗಳ ವಿವರಗಳೇ ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವರು ತಮ್ಮ ಬಿಚ್ಚು ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಆ ಸ್ವಾರಸ್ಯವು ಅಲ್ಲಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಸರ್ಕಾರ್‌ರನ್ನು ಉರ್ದುವಿನ ಉತ್ತಮ ಲೇಖಕರಲ್ಲೊಬ್ಬರು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಬದುಕಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ಕುಡಿತದಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. 1900ರಲ್ಲಿ ಇಹಲೋಕವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದರು.

ಮೌಲಾನಾ ಅಬ್ದುಲ್ ಹಲೀಮ್ ಶರರ್ ಕೂಡ ಲಖನೌ ಸಂಜಾತರು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದರು. ಎಳವೆಯಿಂದಲೇ ಬರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಬಾಲ್ಯದ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ಕಲ್ಕತ್ತಾದ ಮೆಟಿಯಾಬುರ್ಜದಲ್ಲಿರುವ ವಾಜಿದ್ ಅಲಿ ಶಾಹ ಇವರ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದರು. ಈ ಸಂಗತಿಯು ಅವರ ಅನೇಕ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ. ಕೆಲವು ದಿನ ಅವರು ಹೈದರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲೆಸಿದ್ದರು. ಯುರೋಪಿನ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿದರು. ಅನಂತರ ಉಳಿದ ದಿನಗಳನ್ನು ಪುಸ್ತಕ ಬರೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಕಳೆದರು. ಶರರ್‌ರ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ

ಅತೀ ಹೆಚ್ಚು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ವಿಪುಲ. ಫಿರೋಸ್ ಬರೀಂ, ಮನ್ಸೂರ್ ಮೋಹನಾ, ಅಯಾಮ್ ಅರಬ್, ಜವಾಲೆ ಬಗದಾದ ಮತ್ತು ಮುಕದ್ದಸ್ ನಾಜನೀಸ್ ಮೊದಲಾದವು ಇವರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಚರಿತ್ರೆ, ಆತ್ಮಕಥೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಾಗರಿಕತೆ ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ವಿಷಯಗಳ ಹರಹುಗಳಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಬರೆದ ಸಂಕಲನಗಳು ಮುದ್ರಿತವಾಗಿವೆ. ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ವಿಷಯಗಳಿವೆ. ಅವರಿಗಿನ್ನೂ ವಯಸ್ಸಿರುವಾಗಲೇ ಕ್ರಿ.ಶ. 1926ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಕಾಲನ ಕರೆಗೆ ಓಗೊಟ್ಟರು. ಶರರ್ ಅವರ ಭಾಷೆಯು ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿ ಮತ್ತು ವರ್ಣರಂಜಿತವಾಗಿತ್ತು. ಕಥನಕಲೆಗೆ ಅವರ ಈ ಭಾಷೆಯು ಸಮರ್ಥ ಹಾಗೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರ ವಿವಿಧ ಜ್ಞಾನಗಳ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಮನಸ್ಸು ತಟ್ಟುವಂತಹ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ನವಮಸ್ತಂತರ ಆರಂಭವಾದೊಡನೆ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತಿಗಳು ದೊರೆತರು; ಅವರು ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯವೃಕ್ಷದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿ ಬೆಳಗಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಪೂರ್ವದೇಶಗಳಿಂದ ಆಮದಾದ ಹೊಸ ವಿದ್ಯೆ, ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಈ ಸಾಹಿತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಕಾರಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಇದರಿಂದ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವು ಬದಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಡಿಲನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದ ತುಳುಕುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಶೈಲಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಹೊಸ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಸ್ಫುರಿಸಿತಲ್ಲದೆ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತರ ಪ್ರಕಾರಗಳಾದ ನಾಟಕ, ವಿಮರ್ಶೆ, ಆತ್ಮಕಥೆ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಗೂ ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿಯ ಲಾಭವು ದೊರೆಯಿತು. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಲದಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ, ಉತ್ಸಾಹ, ಪ್ರೇಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಚೇಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಸಬಹುದೆಂದು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿತ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉದ್ದೇಶ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಕುಂದುಂಟಾಗದಂತೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಬರುವ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಸಮಯದ ವೇಗವನ್ನೂ ಅದರಿಂದಾಗುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಂಡು ರಾಷ್ಟ್ರಭಕ್ತಿಯ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪಯಣವನ್ನು ಮುಂದೆ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ಹಿಂದೆ ನಡೆದುಬಂದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ಉತ್ತಮವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರೆಯುವವರೂ ಆಗ ಕೆಲವರು ಇದ್ದರು.

೧೨. ಒಂದಿಷ್ಟು ಹೊಸತು, ಒಂದಿಷ್ಟು ಹಳತು

ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದ ಜೀವನವು ಬದಲಾಗುವ ಯಾವ ನಕಾಶೆಯನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿತ್ತೋ, ಆ ಚಿತ್ರಣದಿಂದ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಆಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಹೊಸತನ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡರೆ, ಕೆಲವು ಕಡೆ ಹಳೆಯ ಬೇರುಗಳು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಬೇರೂರಿದಂತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲೋ ಒಂದೆಡೆ ಎರಡನ್ನೂ ಜೋಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ, ಅಗತ್ಯ ಜೀವನವು ಒಂದು ಸರಳ ರೇಖೆಯಂತಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಚಾರಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಕೀರ್ಣವಾಗಿಬಿಡುತ್ತವೆ. ಈಗ ಸಾದರಪಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸತು ಮತ್ತು ಹಳತು ಎರಡರ ಭಾಯಿಯನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಕೆಲವರು ಜೀವನವನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮುಂದಿದ್ದಾರೆ, ಕೆಲವರು ಹಳೆಯ ದಾರಿಯಲ್ಲೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ, ಆದರೆ ಇವರ ಹೇಳುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸತನವಿದೆ.

ಸರ್ ಸೈಯದ್, ಹಾಲಿ, ಆಜಾದ್, ಶಿಬ್ಲಿ, ನಜೀರ್ ಅಹಮದ್ ಶರರ್ ಮತ್ತು ಸರ್ ಶಾರ್ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತಿಗಳು, ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಡಿಲನ್ನು ಮುತ್ತು-ರತ್ನಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ತಿರುಗಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಗಜಲ್ ಅತಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿತ್ತು. ಹೊಸ ಯುಗದಲ್ಲಿ, ಹಾಲಿ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ಕವಿಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಗಜಲ್‌ಗಳ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಮೆ ಆಯಿತು. ಜನರು ಕವನಗಳನ್ನು, ಸದ್ವೋಧೆ ಮಾಡುವಂತಹವು ಹಾಗೂ ಸದ್ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹರಡುವಂತಹವುಗಳು ಎಂದು ಭಾವಿಸತೊಡಗಿದರು. ಮುಬಾಲಿಗಾ, ಕಾಫಿಯಾ ಪಯಮಾಯಿ, ಇಂತಹ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಚಾರಗಳು ಕಡಮೆಯಾದುವು. ಸರಳವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದು ರೂಢಿಯಾಯಿತು. ಮೊದಲು ಗಜಲ್ ಒಂದು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶೈಲಿಯ ಕಾವ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಜನರು ಅದನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅದು ಜೀವಂತವಾಗಲು ನವೀನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ತೊಡುಗೆಯನ್ನು ತೊಟ್ಟು ಜನರು ಅದರತ್ತ ಲಕ್ಷ ಹರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಶಾದ್, ಹಸರತ್, ಸಫಿ, ಸೀಮಾಬ್, ಅಸ್ಗರ್, ಫಾನೀ, ಅಜೀಜ, ಸಾಕಿಬ್, ಜಿಗರ್, ಅಸರ್ ಮತ್ತು ಎಗಾನಿ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಗಜಲ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಜೀವ ತುಂಬಿದರು. ಗಜಲಿನ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಇದರಲ್ಲಿ

ಹೊಸ ಬಗೆಯಲ್ಲಿಯ ಉತ್ತಮವಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತುಂಬಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಮನದ ನೈಜ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಶ್ರುತಪಡಿಸುತ್ತ ಜೀವನದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾಗಿ ಬಿಡಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ತತ್ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಆಧುನಿಕ ವಿಚಾರವುಳ್ಳವರು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹೃದಯದ ಬಡಿತವನ್ನು ಅಲಿಸತೊಡಗಿದರು. ಗಜಲ್‌ನ ಮಾಸಿದ ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ಹೊಸರಂಗಿನ ಮೆರಗು ಮೂಡಿತು. ಆ ಕಾಲದ ಸೈಯದ್ ಅಲಿ ಶಾದ್‌ರು, ಅಜೀಮಾಬಾದ್ (ಪಾಟ್ನಾ) ದವರಾಗಿದ್ದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1928ರಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದರು. ಪದ್ಯ ಮತ್ತು ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಕೃಷಿ ಮಾಡಿದವರು ಅವರು. ಆದರೆ ಅವರ ಕೀರ್ತಿ ಹರಡಿದ್ದು ಅವರ ಗಜಲ್‌ಗಳಿಂದ. ಅವರ ಮಹತ್ವದ ಗಜಲುಗಳ ಸಂಗ್ರಹ “ಮೈಖಾನಾಯೆ ಅಲ್ದಾಮ್” ಹೆಸರಿನಿಂದ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನಿತರ ಸಂಕಲನಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ಬರೆದ ಅನೇಕ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿವೆ.

ಹಸ್ತತ್ ಮೊಹಾನಿಯವರ ಮೊದಲ ಹೆಸರು ಫಜಲುಲ್ ಹಸನ್ ಆಗಿತ್ತು. ಇವರು ರಾಜಕೀಯ ಪುಸ್ತಕಗಳಿದ್ದು, ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಳಾಗಿದ್ದರು. ಪದ್ಯ ಮತ್ತು ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಕೃಷಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಗಜಲ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸಿಹಿ ಮತ್ತು ಮಾಧುರ್ಯವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಯ ನಾಲಗೆಯ ಮೇಲೆ ನಲಿದಾಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಇವರ ಕವನ ಸಂಗ್ರಹ “ಕುಲಿಯಾತೆ ಹಸರತ್” ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. 1952ರಲ್ಲಿ ಹಸರತ್‌ರು ಮೃತ್ಯುವಶರಾದರು.

ಲಖನೌವಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಾಯರ್ ಸೈಯದ್ ಅಲಿ ನಕಿ ಸಫಿ ಇವರು ಕಸೀದಾ, ಮಸ್ನವಿ, ಮರ್ಸಿಯಾ, ಗಜಲ್, ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೀಗೆ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಕವನಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತೆ ಖಿಯಾಮರ ರುಬಾಯಿಗಳ ಅನುವಾದವನ್ನು ಉರ್ದುವಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಆ ಪುಸ್ತಕವು ಮುದ್ರಿತವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕವನಗಳ ಅನೇಕ ಸಂಗ್ರಹಗಳು ಮುದ್ರಿತವಾದುವು. ಗಜಲ್‌ಗಳ ಒಂದೇ ಒಂದು ಸಂಕಲನವು ಇವರ ನಿಧನಾನಂತರ ಮುದ್ರಿತವಾಯಿತು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1951ರಲ್ಲಿ ಈ ನಷ್ಟ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಅವರು ತೊರೆದರು.

ಅಶೀಕ್ ಹುಸೇನ್ ಸೀಮಾಬ್, ಆಗ್ರಾದವರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಉತ್ತಮ ಶಿಕ್ಷಕರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಕವನ ಮತ್ತು ಗಜಲ್‌ಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅತೀವ ಆಸಕ್ತಿ ಇದ್ದು, ಬಹಳಷ್ಟು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಅಚ್ಚಾದ ಕೃತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಅಪಾರ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಲೀಮೆ ಅಜಮ್, ಕಾರ ಅಮರೋಜ್, ಸದ್ರತ್ ಮುಂತಹಾ ಮೊದಲಾದುವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. 1951ರಲ್ಲಿ ಕರಾಚಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥರಾದರು.

ಅಸ್ಗರ್ ಹುಸೇನ್ ಅಸ್ಗರ್ ಗೋಂಡ್ವಿ ಸೂಫಿ ಸಂತ ಕವಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಬರೆದದ್ದು ಕಡಮೆ. ಆದರೆ ಬರೆದದ್ದೆಲ್ಲ ಮಹತ್ವವಾದದ್ದು ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ಅವರು ಬರೆದ ಎರಡು ಸಂಕಲನಗಳಾದ ‘ನಿಶಾತ್‌ರೂಹ್’ ಮತ್ತು ‘ಸರ್‌ವರೇ ಜಿಂದಗಿ’ ಅಚ್ಚಾಗಿವೆ. ಕ್ರಿ.ಶ.

1936ರಲ್ಲಿ ಅಸ್ಸರ್ ನಿಧನರಾದರು.

ಶೌಕತ್ ಅಲಿ ಫಾನಿ ಬದ್ ಅಯೂನಿ, ಉರ್ದುವಿನ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಗಜಲ್ ರಚಿಸುವವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು. ದುಃಖ ಮತ್ತು ಶೋಕದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬಹಳ ರೋಚಕವಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಆಯಸ್ಸಿನ ಕೊನೆಯ ಭಾಗವನ್ನು ಹೈದರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಕಳೆದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1942ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಮೃತ್ಯುವಶರಾದರು. ಇವರ ಕವನಗಳ ಸಂಗ್ರಹವು “ಕುಲ್ಲಿಯಾತೆ ಫಾನಿ” ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಮಿರ್ಜಾ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಹಾದಿ ಅಜೀಜ್ ಲಖನವಿಯವರು ಉರ್ದುವಿನ ಮುಖ್ಯ ಶಾಯರ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರು. ಲಖನೌದ ಕಾವ್ಯದ ರಂಗಿನಲ್ಲಿ ಆದ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಆ ಪ್ರತಿನಿಧಿತ್ವವನ್ನು ಅಜೀಜರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಅವರ ಗಜಲ್ ಮತ್ತು ಕಸೀದೆ ರಚನೆಗಳಿಂದ ಅವರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಖ್ಯಾತಿ ದೊರಕಿತು. ಕಸೀದೆಗಳ ಸಂಕಲನ “ಸಹೀಫಾವಲಾ” ಮತ್ತು ಗಜಲ್‌ಗಳ ಸಂಕಲನ “ಗುಲ್‌ಕದಾ” ಮತ್ತು “ಅಂಜುಮ್ ಕದಾ” ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿವೆ. ಕವಿ ಜಾಕಿರ್ ಹುಸೇನ್ ಸಾಕಿಬ್ ಕಜಲ್ ಬಾಶ್‌ರ ಶಾಯರಿಯ ಮೇಲೆ ಮೀರ್ ಮತ್ತು ಗಾಲಿಬ್‌ರ ಪ್ರಭಾವ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅವರ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿ ದಿವಾನ್-ಎ-ಸಾಕಿಬ್ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಅಲಿ ಸಿಕಂದರ್ ಜಿಗರ್ ಇವರು ಮುರಾದಾಬಾದಿನವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಭಾವನಾತ್ಮಕ, ಸುಂದರ ಮತ್ತು ಮಧುರ ಶೇರ್ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಮೂರು ಸಂಕಲನಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ “ಶೋಲಾಯೆ ತೂರ್” ಮತ್ತು “ಆತಿಶೆಗುಲ್” ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ನವಾಬ್ ಜಫರ್ ಖಾನ್ ಅಸರ್ ಲಖನವಿ, ಉರ್ದುವಿನ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ಶಾಯರ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರು. ಬಹಳಷ್ಟು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಗದ್ಯಗಳನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಗಜಲ್ ರಚಿಸಿ ಹಾಡುವುದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಕೀರ್ತಿ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಗಜಲ್‌ಗಳ ಸಂಗ್ರಹ “ಬಹಾರಾ” ಮತ್ತು “ನೌಬಹಾರಾ” ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಅನುವಾದಿತ ಕವನಗಳ ಸಂಗ್ರಹ “ರಂಗ ಬಸತ್” ಮತ್ತು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಅನುವಾದವು “ನಗಮ್-ಎ-ಜಾವಿದ್” ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿವೆ. ಕವಿಗಳಾದ ಮಿರ್ಜಾ ವಾಜಿದ್ ಹುಸೇನ್ ಯಾಸ್, ವಿಗಾನಾ, ಅಸ್ಸನ್ ಪಾಟ್ನಾದವರಾಗಿದ್ದರು. ಬಹಳ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಹೈದರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳನ್ನು ಲಖನೌದದಲ್ಲಿ ಕಳೆದರು. ಇವರ ಗಜಲ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವಷ್ಟು ರೋಚಕತೆ, ಲವಲವಿಕೆ ಇತರ ಕವಿಗಳ ಗಜಲ್ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ರುಬಾಯಿಯನ್ನು ಸಹ ತುಂಬಾ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಗಜಲ್‌ಗಳ ಸಂಗ್ರಹ “ಆಯಾತೆ ವಜದಾನಿ” ಮತ್ತು “ಗಂಜೀನಾ” ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. 1956ರಲ್ಲಿ ಅವರು ನಿಧನರಾದರು. ಇವರಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಶಾಯರ್‌ಗಳಿದ್ದು ಅವರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಕವನ ರಚಿಸುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಹಾಲಿ, ಆಜಾದ್, ಶಿಬ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಕ್ಬರ್‌ರಿಂದ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದುದು ಒಬ್ಬ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಕವಿ ಇಕ್ಬಾಲ್‌ರಿಗೆ ಜನ್ಮ ನೀಡಿತು. ಕವಿ ಇಕ್ಬಾಲ್‌ರು

ತಮ್ಮ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಬದುಕಿನ ಸೌಂದರ್ಯ, ಸಂಕಟ, ನೀತಿ, ತತ್ವ ಇವುಗಳನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆರೆಸಿದ್ದರೆಂದರೆ ಅವು ಜನರನ್ನು ಸಮ್ಮೋಹನಗೊಳಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಭವ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಶೌರ್ಯದ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಫಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕವನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ನಾಲ್ಕು ಸಂಗ್ರಹಗಳು, ಬಾಂಗ್ ದರಾ, ಬಾಲ್-ಎ-ಜಿಬ್ರಾಯಿಲ್, ಜರ್ಬ್-ಎ-ಕಲೀಮ ಮತ್ತು ಅರ್ಮಗಾನ್-ಎ-ಹಿಜಾಜ್ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಅವರು ಕೇವಲ ಕವಿಯಲ್ಲದೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮಿಯೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1938ರಲ್ಲಿ ಪಂಚಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಲೀನವಾದರು. ಪಂಡಿತ್ ಬ್ರಿಜ್ ನಾರಾಯಣ ಚಕ್ರಸ್ಥ ಸಹ ಇದೇ ಯುಗದ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಭಾರತ ದೇಶದ ಜನರ ಜೀವನ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪಂಡಿತರು ಕ್ರಿ.ಶ. 1926ರಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥರಾದರು. ಅದೇ ವರ್ಷ ಇವರ ಕವನ ಸಂಕಲನ “ಸುಬಹ್-ಎ-ವತ್ನ್” ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಅವರ ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಕೂಡ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದ್ದು, ಗ್ರಂಥಗಳರೂಪದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿವೆ. ದುರ್ಗಾ ಸಹಾಯ ಸರ್ವರ್ ಇವರು ಆಧುನಿಕ ಉರ್ದು ಶಾಯರಿಯನ್ನು ನಿಸರ್ಗ ಸೌಂದರ್ಯದ ಚಿತ್ರಣ ಮತ್ತು ಭಾವನೆಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಮೃದ್ಧಗೊಳಿಸಿದರು. ಇವರ ಕವನ ಸಂಗ್ರಹಗಳು ಮುದ್ರಿತವಾಗಿವೆ. ಇವರಲ್ಲದೆ ಸಲೀಮ್ ಪಾನಿಪತಿ, ಅಜಮತ್ ಅಲ್ಲಾ ಖಾನ್, ಖುಷಿ ಮಹಮ್ಮದ್ ನಾಜಿರ್, ನಾದಿರ್ ಕಾ ಕೌರವಿ ಹೆಸರಿಸಬೇಕಾದ ಉರ್ದು ಕವಿಗಳು.

ನಜೀರ್ ಅಹಮದ್ ಮತ್ತು ಸರ್‌ಶಾರ್ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ಕಾದಂಬರಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಆರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಕಾದಂಬರಿ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಹ ಪ್ರಗತಿಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದು ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಹೆಸರು ಮಿರ್ಜಾ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಹಾದಿ ರುಸ್ಸಾ ಇವರದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅತ್ಯಂತ ಸೊಗಸಾದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ “ಉಮ್ರಾ-ಓ-ಜಾನೆ ಅದಾ” ಮತ್ತು “ಶರೀಫ್ ಜ್ಯಾದಾ” ಎಂಬ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಖಾಜಾ ಹಸನ್ ನಿಜಾಮಿಯವರು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕತೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಎಷ್ಟು ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆಂದರೆ, ಅವರ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಕತೆಗಳು ನೈಜವೆಂದೂ, ನಿಜವಾದ ಕತೆಗಳು ಕಾಲ್ಪನಿಕವೆಂದೂ ಭಾಸವಾಗುತ್ತವೆ. ದಿಲ್ಲಿಯ ಚಳುವಳಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. 1958ರಲ್ಲಿ ಇಳಿಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮಿಯವರು ನಿಧನರಾದರು. ರಾಸಿದುಲ್ ಖೈರಿಯವರು ನಜೀರ್ ಅಹಮದ್‌ರ ಕಾವ್ಯದ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ರಂಗನ್ನು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟರು. ಮಹಿಳೆಯರ, ಮಕ್ಕಳ ಮತ್ತು ಬದುಕಿನ ವಿವಿಧ ಮಗ್ಗಲುಗಳಲ್ಲಿಯ ದುಃಖಕರ ಘಟನೆಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿ ಕಾದಂಬರಿ ಮತ್ತು ಕತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಅವರನ್ನು “ಮುಸವ್ವಿರ ಗಮ್” (ದುಃಖದ ಚಿತ್ರಕಾರ) ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನವನ್ನು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳತ್ತ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಜನರಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆಯತ್ತ ಒಲುವು ಮೂಡಿತು. ಮೌಲಾನಾ ಅಬ್ದುಲ್

ಹಕ್ ಇವರು ಹಾಲಿಯವರ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಯ ಕಡೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಗಮನ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಉರ್ದುಭಾಷೆಯ ಹಳೆಯ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆದು ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಬಹಳಷ್ಟು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರು, ಆ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಾದರಪಡಿಸಿದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1948ರಲ್ಲಿ ಕರಾಚಿಗೆ ತೆರಳಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಾಗಿ ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1961ರಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದರು. ಮೌಲಾನಾ ಸುಲೇಮಾನ್ ನದ್ವಿ ಇವರು ಮೌಲಾನಾ ಶಿಬ್ಬಿಯ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿ. ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸ, ಮತ ಪ್ರಚಾರಕ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಧಾರ್ಮಿಕ ಮುಖಂಡರೂ ಹಾಗೂ ಸುಸಂಸ್ಕೃತರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಉರ್ದುವಿನ ಮಡಿಲನ್ನು ತುಂಬಿ ತುಳುಕಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈಗ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಎಂದರೆ 1980ಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಕರಾಚಿಯಲ್ಲಿ ಇವರ ನಿಧನವಾಯಿತು. ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಖಿಯಾಮ್ ಮತ್ತು ನಖೀಶ್ ಸುಲೇಮಾನಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆ. ಈ ಯುಗದ ಮುಖ್ಯ ಬರಹಗಾರರಲ್ಲಿ ಮೌಲಾನಾ ಅಬ್ದುಲ್ ಮಾಜಿದ್ ದರಿಯಾಬಾದಿ ಸಹ ಇದ್ದಾರೆ. ಅವರೂ ಸಹ ಧಾರ್ಮಿಕ, ತಾತ್ವಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಗದ್ಯಬರವಣಿಗೆಯು ಮನೋಜ್ಞವಾದದ್ದು. ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಅನೇಕ ಸಂಗ್ರಹಗಳು ಮತ್ತು ಪುಸ್ತಕಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಈ ಕಾಲದ ಬರಹಗಾರರಲ್ಲಿ ನಿಯಾಜ್ ಫತಹಪೂರಿ ಇವರ ಸ್ಥಾನವು ಉನ್ನತಮಟ್ಟದಲ್ಲಿದೆ. ಅವರ ಫಾರ್ಸಿ ಬಳಕೆಯು ಕಠಿಣವಾಗಿದ್ದರೂ ಸುಂದರ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಅಭಿರುಚಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಗದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅವರ ಶೈಲಿಯ ಮೇಲೆ ಮೌಲಾನಾ ಅಬ್ದುಲ್ ಕಲಮ್ ಆಜಾದ್ ಗದ್ಯಶೈಲಿಯ ಛಾಯೆ ಕಾಣುವುದು. ಆದರೆ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಶೈಲಿಯನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡರು, ಅದರ ಮಾರ್ಗವತೆ ಇನ್ನಿತರ ಸಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಧಾರ್ಮಿಕ, ತಾತ್ವಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲದೆ ಕಾದಂಬರಿ, ಕಥೆ ಮತ್ತು ನಾಟಕಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಅವರು ಇತರ ಲೇಖಕರ ಲಕ್ಷ ಸೆಳೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಸಂಕಲನಗಳು ಬಹಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಪ್ರತಿ ಸಂಕಲನವೂ ಅವರ ವರ್ಣರಂಜಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶೈಲಿಯಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕಿದೆ. ನಿಯಾಜರು ಕ್ರಿ.ಶ. 1966ರಲ್ಲಿ ಕರಾಚಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗವಾಸಿಗಳಾದರು. ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಮಹಮೂದ್ ಶಿರಾನಿ ಈ ಕಾಲದ ಖ್ಯಾತ ಲೇಖಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೆರುಗು ಕಡಮೆ ಇದ್ದು, ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಚರಿತ್ರೆ ಬರೆಯುವಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಂಶೋಧನೆ ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಎಂದರೆ 1980ರ ಮೊದಲು ಅವರ ನಿಧನವಾಯಿತು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಸೈಯ್ಯದ್ ಮಸೂದ್ ಹಸನ್ ರಜ್ಜಿಯವರದು ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಹೆಸರು.

ಉರ್ದು ಶಾಯರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದ ತಪ್ಪು ತಿಳುವಳಿಕೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸರಳ ಮತ್ತು ಸೊಗಸಾದ ಲೇಖನಗಳಿಂದ ಉತ್ತರ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಅನೇಕ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಪುಸ್ತಕ “ಉರ್ದು ಡ್ರಾಮಾ ಔರ್ ಸ್ಟೇಜ್” ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತಿ ನಸಿರುದ್ದೀನ್ ಹಾಶ್ಮಿ ಅವರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹಲವಾರು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಎಂದರೆ 1980 ರ ಮೊದಲು ನಿಧನರಾದರು.

ಈ ಮಹನೀಯರಲ್ಲದೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಕಾಜಿ ಅಬ್ದುಲ್ ವದೂದ್, ಡಾಕ್ಟರ್ ಅಬ್ದುಲ್ಲಾ, ಅರ್ಶಿರಾಮ್‌ಪುರಿ, ಡಾಕ್ಟರ್ ನಜೀರ್ ಅಹಮದ್, ಮಾಲಿಕ್‌ರಾಮ್ ಇವರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಕಡೆಗಣಿಸಲಾಗದು. ಇದೇ ರೀತಿ ಮೌಲಾನಾ ಅಬ್ದುಲ್‌ಖಾರಿ, ಶಾಹ ಮೈನುದ್ದೀನ್ ನದ್ವಿ, ರಿಯಾಸತ್ ಅಲಿನದ್ವಿ, ಮೌಲಾನಾ ಅಬ್ದುಲ್ ಸಲಾಮ್ ನದ್ವಿ, ಸಬಾಹುದ್ದೀನ್, ಅಬ್ದುಲ್ ರಹಮಾನ್, ನಜೀಬ್ ಅಶ್ರಫ್ ನದ್ವಿ ಅವರ ಬರವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸವು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಷ್ಟು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಹಾಲಿ ಮತ್ತು ಅಜಾದ್ ಕಾಲದಿಂದ ಇಂದಿನ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಯಾವ ಯಾವ ಬರಹಗಾರರ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಾಗಿದೆಯೋ ಅವರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಲೇಖಕರು ಪೌರ್ವಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದವರು. ಆದರೆ ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದಿಂದ ಬಂದ ಎಲ್ಲ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವುಗಳಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದರು. ಆದರೆ ಈಗ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉದ್ದೇಶವು ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧಿಕ ವಿಚಾರಗಳ ಗೊಂದಲಕ್ಕೆಡೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಯೋಚಿಸಿ, ಜನರಿಗೆ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸಾದರಪಡಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆ ವಿಷಯ ಮುಂದಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬರುವುದು.

೧೨. ಹೊಸ ಕಾಲ-ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನವು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಗುಲಾಮ ದೇಶವಾದ ಅನಂತರ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವದೇಶ ಪ್ರೇಮ ಜಾಗೃತವಾಯಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅಭಿಲಾಷೆ ವಿಧವಿಧವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗತೊಡಗಿತು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1885ರಲ್ಲಿ ಇಂಡಿಯನ್ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಡಳಿತದ ವಿರುದ್ಧ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಬರೆಯತೊಡಗಿದವು. ಪ್ರಪಂಚದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಭಾವನೆ ಉಕ್ಕುತ್ತಿತ್ತು. ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನೀಯರು ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಉಚ್ಛ್ರಾಯ ಸ್ಥಿತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಕನಸು ಕಾಣತೊಡಗಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಿಗಾಗಿ ಕೇವಲ ಕೆಲವು ಜನರನ್ನು ಸಂತುಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದ್ದರೂ, ದೇಶವನ್ನು ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ವಿನಾಶಗೊಳಿಸಿದ್ದರು. ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಚೆನ್ನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಬರಗಾಲ, ರೋಗ-ರುಜಿನಗಳು, ನಿರುದ್ಯೋಗ, ಬಡತನ ಮತ್ತು ಕೆಳಮಟ್ಟದ ಜೀವನಶೈಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ತಾಂಡವವಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ರಾಜಾರಾಮ್ ಮೋಹನ್ ರಾಯ್, ಸರ್ ಸಯ್ಯದ್ ಮೊದಲಾದ ಇನ್ನಿತರ ಸಮಾಜ ಸೇವಕರು, ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸುಧಾರಣೆಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಯಾವ ಲಾಭವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ದುಷ್ಟ ವಿಚಾರಗಳು ಹೆಚ್ಚತೊಡಗಿದವು. ಪ್ರಥಮ ಮಹಾಯುದ್ಧವು 1919ರಲ್ಲಿ ಮುಗಿಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನೀಯರಲ್ಲಿ ದೇಶ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಭಾವನೆಯು ತೀವ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಚಿಕ್ಕ ಪುಟ್ಟ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಅವರು ಹಿಂದೂ-ಮುಸಲ್ಮಾನರಲ್ಲಿ ಜಗಳ ಕಾಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಪಡಿಸಿ ಶಿಕ್ಷೆಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮುಂದಾದರು. ಆದರೆ ಇವೆಲ್ಲ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಜನರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲರಾದರು. ಎಂದರೆ, ಕ್ರಿ.ಶ. 1919ರ ಅನಂತರ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಪ್ರಮಾಣವು ಹೆಚ್ಚತೊಡಗಿತು. ಈ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದ ಮುಖಂಡತ್ವವನ್ನು ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಹೋರಾಟವು ಕೇವಲ ನಗರ ನಿವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಸುಶಿಕ್ಷಿತರಿಗಷ್ಟೇ ಮೀಸಲಾಗದೆ, ಗ್ರಾಮಗಳು ಮತ್ತು ಅವಿದ್ಯಾವಂತ ಜನರನ್ನು ಕೂಡ ತನ್ನ ಕಡೆ ಸೆಳೆಯಿತು. ಆಗ ಭಾರತವು ಗುಲಾಮಗಿರಿ ಮತ್ತು ಬಡತನದ ಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿಸಲು ಸಿದ್ಧವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸಿತು.

ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆಯೂ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು. ಈ ಪ್ರಭಾವವು

ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಮೇಲಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಇತರ ಭಾಷೆಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆಯೂ ಆಗಿ ರಾಜಕೀಯದ ಆ ಕಾಲದ ರಂಗು ಕಾಣತೊಡಗಿತು. ಈ ವಿಚಾರವು ಮೊದಲು ಮೌಲಾನಾ ಶಿಬ್ಲಿ, ಇಕ್ಬಾಲ್, ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಜಫರ್ ಅಲಿಖಾನ್, ಹಸರತ್ ಮೊಹಾನಿ, ಮೌಲಾನಾ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಅಲಿ, ಮೌಲಾನಾ ಅಬ್ದುಲ್ ಕಲಾಮ್ ಆಜಾದ್ ಇವರ ಬರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿತ್ತು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅದು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪಸರಿಸತೊಡಗಿತು. ಈ ದಿವೆಯಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಪ್ರೇಮಚಂದರ ಹೆಸರು ಬರುತ್ತದೆ. ಅವರು ಉರ್ದು ಮತ್ತು ಹಿಂದಿ ಎರಡು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವ ಉಚ್ಛ್ರಮಟ್ಟದ ಕಾದಂಬರಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕತೆಗಾರರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಜೀವನದ ನೈಜ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಬಿಡಿಸುವ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಬಗ್ಗೆ ಕತೆಕಟ್ಟುವ, ಗ್ರಾಮಜೀವನದ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಸಂತೋಷ ಮತ್ತು ಕಠಿಣಕರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಣ ಮಾಡುವ ರಚನೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಜನರು ತಮ್ಮ ಬಳಿತು ಮತ್ತು ಕಡಕುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆತ್ಮವಲೋಕನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವರ ಗಮನವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲಕ ಸೆಳೆದರು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಭ್ರಮೆಯ ಕಲ್ಪನಾ ವಿಲಾಸದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾದ ವಿಷಯಗಳು ಅಧಿಕವಾದವು. ಕೇವಲ ಅನುರೋಧದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಇವರ ಕಥೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಎರಡು ನೂರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಮತ್ತು ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹನ್ನೆರಡಕ್ಕೂ ಅಧಿಕವಾಗಿವೆ. ಇವರ ಕಥಾ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ-ಪ್ರೇಮ ಪಚ್ಚೀಸಿ, ಜಾದ್‌ರಾಹ್, ವಾರದಾತ್ ಮತ್ತು ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ-ಬಾಚಾರ್ ಹುಸ್ಸು, ಚೌಗಾನ್ ಹಸ್ಸಿ, ಮೈದಾನೆ ಅಮಲ್ ಮತ್ತು ಗೋದಾನ ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಅವರ ಭಾಷೆಯು ಸರಳ, ಮಧುರ ಮತ್ತು ಭಾವಪೂರ್ಣವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರೇಮಚಂದರರು ಕ್ರಿ.ಶ.1936ರಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗವಾಸಿಗಳಾದರು.

ಪ್ರೇಮಚಂದರ ಪಥದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಸಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಸಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲಿ, ಅಲಿ ಅಬ್ಬಾಸ್ ಹುಸೇನಿ, ಸುದರ್ಶನ್, ಆಜಮ್ ಕರೇವಿ, ಹಾಮಿದುಲ್ಲಾ ಅಫ್ಫರ್ ಮತ್ತು ಉಪೇಂದ್ರನಾಥ ಅಶ್ಕ ಇವರನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಇವರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶೈಲಿಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕತೆಗಾರ ಹುಸೇನರು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಅನೇಕ ಸಂಗ್ರಹಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದುವು ರಫೀಕ್ ತನ್ವಾಯಿ, ಐ.ಸಿ.ಎಸ್. ಮೇಲಾ ಫೂಮನಿ, ಹಮಾರಾಗಾಂವ್ ಇತ್ಯಾದಿ. ಸಾಹಿತಿ ಹಾಮಿದುಲ್ಲಾ ಅಫ್ಫರ್ ಅವರು ಕತೆ, ಕವನಗಳಲ್ಲದೆ ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕಡೆಗೂ ವಿಶೇಷ ಗಮನ ಹರಿಸಿದರು. ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ ಅಶ್ಕ ಇವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಕಥೆಗಳಿಗಿಂತ ನಾಟಕಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1936ರ ಅನಂತರ ದೇಶದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಬದಲಾವಣೆಯಾಯಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಲವಲವಿಕೆಯು ಕೇವಲ ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾದರೂ ದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕ

ಸಮಸ್ಯೆಯೂ ಇದಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತು. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಚಾರಗಳು ಬೇರೂರಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ “ತರಕ್ಕಿ ಪಸಂದ್ ಮುಸ್ನಾಫೀನ್” ಎಂಬ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಘವು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಈ ಸಂಘವು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿಯ ಪ್ರತಿಫಲನದಂತೆ ಪಾರದರ್ಶಕವಾಗಿ ಬಾಳಲು ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ದೇಶದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಒತ್ತು ನೀಡಿತು. ಸಂಘದ ಇಂತಹ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಂದ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯವು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಬಲಶಾಲಿಯಾಯಿತು. ಸಜ್ಜಾದ್ ಜಹೀರ್ ಅಹಮದ್ ಅಲಿ, ಕಿಷನ್‌ಚಂದರ್, ಸಆದತ್ ಹಸನ್ ಮಂಟು, ಖ್ವಾಜಾ ಅಹಮದ್ ಅಬ್ಬಾಸ್, ಇಸ್ತತ್ ಚುಗ್ತಾಯಿ ಅಖ್ತರ್ ರಾಯ್‌ಪೂರಿ, ಅಖ್ತರ್ ಅನ್ನಾರಿ, ಅಖ್ತರ್ ಔರೇನ್ವಿ, ಹಯಾತುಲ್ಲಾ ಅನ್ನಾರಿ, ರಾಜೇಂದ್ರಸಿಂಗ್ ಬೇದಿ, ಅಜೀಜ್ ಅಹಮದ್, ಗುಲಾಮ್ ಅಬ್ಬಾಸ್, ಹಸನ್ ಅಸ್ಕರಿ, ಅಹಮದ್ ನದೀಮ್ ಕಾಸಿಮೀ ಇವರು ತಮ್ಮ ಕತೆಗಳಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಭಂಡಾರವನ್ನು ತುಂಬಿ ತುಳುಕಿಸಿದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಟಶೈಲಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕಥಾವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿಯ ವೈವಿಧ್ಯತೆಗೆ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಲೆಯ ಸೊಬಗಿಗೆ ಎರಡಕ್ಕೂ ತಮ್ಮ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಬದುಕಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮೂಲೆಯನ್ನು ಹಿರಂಗುಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಮುಜೀಬ್, ಖ್ವಾಜಾ ಮಂಜೂರ್ ಹುಸೇನ್, ಮನ್‌ಸೂರ್ ಅಹಮದ್ ಮತ್ತಿತರ ಬರಹಗಾರರು ಯುರೋಪಿನ ಆಯ್ದ ಉತ್ತಮ ಕಥೆಗಳ ಅನುವಾದದಿಂದ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಅವರು ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದು ಬರೆದ ಬರವಣಿಗೆಯು ಇಲ್ಲಿ ವಾಸವಾದವರ ಹೃದಯದ ಬಡಿತವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಈ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಲೇಖಕರ ಬಗ್ಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ ಬರೆಯುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಕೆಲವು ಲೇಖಕರ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಎರಡು ಡಜನ್‌ವರೆಗೂ ತಲುಪುತ್ತವೆ. ಕೆಲವರು ಬರೆದ ಸಂಗ್ರಹಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಸಜ್ಜಾದ್ ಜಹೀರ್, ಕಿಷನ್‌ಚಂದರ್, ಇಸ್ತತ್ ಚುಗ್ತಾಯಿ, ಅಜೀಜ್ ಅಹಮದ್ ಮತ್ತು ಅಖ್ತರ್ ಔರೇನ್ವಿಯವರು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಸಹ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1947ರ ಅನಂತರ, ಉರ್ದು ಕಥಾಸಾಹಿತ್ಯವು ಅಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕಂಡಿತು. ಹೊಸ ಲೇಖಕರ ಹೆಸರು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದುವು. ಅವರಲ್ಲಿ ಖರತಲ್‌ವಿನ್, ರಾಮಲಾಲ್, ಖತೀಜಾ ಮಸ್ತೂರ್, ಹಾಜರಾ ಮಸ್ತೂರ್, ರಜಿಯಾ ಸಜ್ಜಾದ್ ಜಹೀರ್, ಜೀಲಾನಿಬಾನು, ಇಕ್ಬಾಲ್ ಮುಬೀನ್ ಹಾಗೂ ಶೌಕತ್ ಸಿದ್ದೀಖಿ ಇವರು ತಮ್ಮ ಕತೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1936ಕ್ಕಿಂತ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಪಡೆದ ಕೆಲವು ಕವಿಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. 1936ರ ಅನಂತರ ಬಂದ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಈ ಕವಿಗಳು ಪ್ರಭಾವಿತರಾದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಹಫೀಜ್ ಜಾಲಂಧರಿ, ಫಿರಾಖ್ ಗೋರಖ್‌ಪುರಿ, ಜೋಶ ಮಲೀಹ ಆಬಾದಿ, ಅಖ್ತರ್ ಶೀರಾನಿ, ಜಮೀಲ್ ಮಜ್ಬರಿ, ಸಾಗಿರ್ ನಿಜಾಮಿ, ಆನಂದ ನಾರಾಯಣ ಮುಲ್ಲಾ, ರೋಶ ಸಿದ್ದೀಖಿ

ಇವರೆಲ್ಲರ ಶಾಯರಿಯು ದೀರ್ಘ ಕಾಲದವರೆಗೆ ನೆನಪಿನಲ್ಲುಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಸಮಯವು ತನ್ನ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿರುವುದೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಶೈಲಿಯು ಒಬ್ಬರಿಂದೊಬ್ಬರಿಗೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಕಾವ್ಯದ ಗುರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಭಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆ. ಮನುಷ್ಯನ ಭೂತ, ವರ್ತಮಾನ ಮತ್ತು ಭವಿಷ್ಯತ್ ಕಾಲದ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ವಿಚಾರಗಳು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಈ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಉರ್ದು ಶಾಯರಿಯ ಖಜಾನೆಯನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜೋಶ್ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದು ವೀರರಸವನ್ನು ಚಿಮ್ಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಅಖ್ತರ್ ಶೀರಾನಿಯವರ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಪ್ರಣಯಭರಿತವಾಗಿದ್ದು ಪ್ರೇಮಸುಧೆಯನ್ನು ಸೂಸುತ್ತದೆ. ಹಫೀಜ ಮತ್ತು ಸಾಗಿರ್ ಅವರ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯ ಮಾಧುರ್ಯ ಇದ್ದರೆ ಜೋಷ್, ಜಮೀಲ್ ಮತ್ತು ರೋಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಫಾರ್ಸಿ ಮಿಶ್ರಿತ ಸೊಗಡಿದೆ. ಫರಾಖ್, ಜೋಷ್ ಮತ್ತು ಜಮೀಲ್ ಮಜ್ಬರಿ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಆಳವನ್ನು, ಗಾಂಭೀರ್ಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಖ್ತರ್ ಶೀರಾನಿ ಮತ್ತು ಹಫೀಜ್ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೋಲುವ ವಿಚಾರಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಉರ್ದು ಶಾಯರಿಯು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಅಪೂರ್ವ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಈ ಕವಿಗಳ ಅನಂತರದಲ್ಲಿಯೇ ಹೊಸ ಕವಿಗಳ ಪೀಳಿಗೆಯು ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪೀಳಿಗೆಯು ಜೀವನಜಂಜಾಟಗಳ, ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಗೊಂದಲಗಳ, ದೇಶವನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗೊಳಿಸುವ ಹೋರಾಟದ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿಯ ಶೋಷಣೆಯ ಮತ್ತು ಇಡೀ ಪ್ರಪಂಚದ ಜನರನ್ನು ಸುಖಿಗಳನ್ನಾಗಿಸುವ ಕನಸುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಹಾಡುವಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಕವಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಅಧಿಕವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಯಾದವರು ಫೈಜ್, ಮಿಜಾಜ್, ಆಜಾದ್, ಜಜ್ಜಿ, ಅಹಮದ್ ನದೀಮ್ ಕಾಸಿಮಿ, ಸದಾರ್ ಜಾಫರಿ, ಕೈಫಿ ಆಜಿ, ಮಜರೂಹ್, ಮಖದೂಮ್, ಜಾಂ ನಿಸಾರ್ ಅಖ್ತರ್, ಅಖ್ತರ್ ಅನ್ನಾರಿ, ವಾಮಖ್, ವಜದ ಹೈದ್ರಾಬಾದಿ, ಶಮೀಮ್ ಕರ್ಹಾನಿ, ಸಾಹಿರ್ ಲುಧಿಯಾನವಿ. ಇವರಿಗಿಂತ ಕಿರಿಯರಾದ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ವಹೀದ್ ಅಖ್ತರ್, ವಜೀರ್ ಆಗಾ, ಜಲೀಲುರಹಮಾನ್, ಬಾಖಿರ್ ಮೆಹದಿ, ರಾಹಿ, ಇಬ್ನಿ ಇನ್ಫಾ, ನರೇಶಕುಮಾರ ಶಾದ್, ಅಬ್ದುಲ್ ಮತೀನ್ ಆರಿಫ್ ಇವರನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಈ ಎಲ್ಲ ಕವಿಗಳು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಸಕ್ತ ಪೀಳಿಗೆಯ ಹೃದಯದ ತುಡಿತಗಳನ್ನೂ ಅರಿತು ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾದರಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಿಶೇಷಃ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿವೇಚನೆಯ ಆಳವನ್ನು ಬಗೆದು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಲೆಗೆ ಯಾವ ಧಕ್ಕೆಯನ್ನೂ ತಾರದೆ, ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಜನರ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಮೀಸಲಾಗಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದು ಈ ಕವಿಗಳ ಧ್ಯೇಯವಾಗಿದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯಕಲೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಅಂತಸ್ಸಿನ ಹಳೆಯ ದಾರಿಗಳಿಂದ ಸರಿದು ನವ್ಯ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಅನ್ವೇಷಿಸುವ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಶರರ್,

ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಮೀರರಿ, ಅನಂತರ ಅಜ್ಜತ್ ಅಲ್ಲಾ ಖಾನ್ ಇವರು ಇಂತಹ ಕೆಲವು ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಐರೋಪ್ಯರ ಸ್ವತಂತ್ರ ಮನೋಭಾವದ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ನವ್ಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದರ ಆರಂಭವು ಕ್ರಿ.ಶ. 1930ರಲ್ಲಿ ಆಯಿತು. ಇವರಲ್ಲಿ ತಸದ್ದಖ್ ಹುಸೇನ್ ಖಾಲಿದ್, ನೂನ್-ಮೀಮ್-ರಾಸಿದ್, ಮೀರಾಜಿ, ಅಲ್ತಾಫ್ ಗೋಹರ್, ಮುಖ್ತಾರ್ ಸಿದ್ದೀಖಿ ಮತ್ತು ಸಲಾಮ್ ಮಘಲಿ ಶಹರಿಯವರ ಕೃತಿಗಳು ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹೆಸರುಗಳು. ಇವರ ಕವನಗಳು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಲ್ಲದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಬದುಕಿನ ವಿಚಿತ್ರ ತಿರುವುಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾದ ಇತಿಹಾಸ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಕವಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕಳೆದ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಲವು ವಿಷಯಗಳಿವೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1936ರ ಅನಂತರ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಯ ಪರ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಯ ವಿರೋಧದ ಚರ್ಚೆಗಳು ಬಹಳ ಗಂಭೀರ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನಡೆದುವು. ಕೆಲವು ಜನ, ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂದು ಹೆಸರಿಡುತ್ತ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬಗೆಯ ಕಾವ್ಯ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶೈಲಿಯ ಶಾಯರಿ ಮತ್ತು ಕತೆಗಾರರಿಗೆ ಒಂದೇ ಬೆತ್ತದಿಂದ ಬಾರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಸತ್ಯವೇನೆಂದರೆ, ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಸ್ವಭಾವದ ಜನರಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆ, ಭಾವನೆ ಮತ್ತು ಉದ್ದೇಶಗಳಂತೆ ಕೆಟ್ಟ ಮತ್ತು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರ ಕುರಿತು ಟೀಕೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾರೆ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ಶತ್ರುಗಳೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅಂಶವೇನೆಂದರೆ, ಎಲ್ಲ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಉರ್ದುಭಾಷೆಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಮಟ್ಟದವರಾಗಿಲ್ಲ, ಇಲ್ಲವೇ ಒಂದೇ ವಿಚಾರದವರಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಚಾರಗಳು ಅವರ ಬರವಣಿಗೆಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಅವರ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆಯಂತೂ ಇಲ್ಲ, ಆದರೂ ಇರಲೂಬಹುದೆಂದು ತರ್ಕಿಸಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಬರವಣಿಗೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಗತಿಯ ವೇಗದ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಆಧುನಿಕ ಬರಹಗಾರರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರ ಬರವಣಿಗೆಯು ಸಮಯದ ಏರಿಳಿತವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುತ್ತ ಆ ಸಾಹಿತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಮೇಲೆ ಒತ್ತು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಕಲೆ ಮತ್ತು ಭಾಷೆಯ ವಿಶೇಷತೆಯ ಮೇಲೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವರು ಕೇವಲ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಗಮನಕೊಟ್ಟರು. ಎಂದರೆ, ಹೊಸಯುಗದ ಆರಂಭವಾದ ಅನಂತರ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಕಡೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಹಾಲಿ, ಆಜಾದ್ ಮತ್ತು ಶಿಬ್ಜಿಯವರು ನೆಟ್ಟಿರುವ ಸಿಸಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣು ಹೂವು ಬಂದುವು. ಅನ್ಯದೇಶಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯವಲೋಕನದಿಂದ

ಆಯಾ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಿಗೆ ಒರೆಗಲ್ಲಾಗಿರುವ ತತ್ವಗಳ ಮೂಲಕ ಉರ್ದು ಶೇರ್ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಇವರ ಹೆಸರನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಇವರಲ್ಲದೆ ಡಾಕ್ಟರ್ ಅಬ್ದುಲ್ ರಹಮಾನ್ ಬಿಜ್ಜೂರಿ, ಮೆಹದಿ ಅಫಾದಿ, ಸಜ್ಜಾದ ಅನ್ನಾರಿಯವರು ತಮ್ಮ ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಸಮತುಷ್ಟಾಗಿ ಮಾಡಿ ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಗೆ ದಾರಿಯನ್ನು ಸುಗಮಗೊಳಿಸಿದರು. ಡಾಕ್ಟರ್ ಮಹಿಯುದ್ದೀನ್ ಖಾದರಿ ಜೋರ್, ಅಬ್ದುಲ್ ಖಾದರ್ ಸರ್ವರಿ ಮತ್ತು ಡಾಕ್ಟರ್ ಏಜಾಜ್ ಹುಸೇನ್‌ರು ವಿಮರ್ಶೆಯ ವರ್ತುಲವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಕಾರಣರಾದರು.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಜ್ನು ಫರಾಖ್, ಅಲ್ ಅಹಮದ್ ಸರ್ವರ್, ವಖಾರ್ ಅಜೀಮ್, ಅಖ್ತರ್ ಔರೇನ್ಸಿ, ಡಾಕ್ಟರ್ ಅಬುಲ್‌ಲೈಸ್, ಕಲೀಮುದ್ದೀನ್ ಅಹ್ಮದ್, ಡಾಕ್ಟರ್ ಇಬಾದತ್ ಬರೇಲ್ವಿ, ಮಮತಾಜ ಹುಸೇನ್, ಡಾಕ್ಟರ್ ಮಸೂದ್ ಹುಸೇನ್ ಖಾನ್, ಡಾಕ್ಟರ್ ಮಹಮ್ಮದ್ ಹಸನ್, ಡಾಕ್ಟರ್ ನೂರುಲ್ ಹಸನ್ ಹಾಶ್ಮಿ, ಮಸೀಹುಜ್ಜಮಾಂ, ವಜೀರ್ ಆಗಾ, ಖುಷ್‌ಮಲ್ ಇಸ್ಲಾಮ್, ಖ್ವಾಜಾ ಅಹಮದ್ ಫಾರೂಖಿ, ಶಬೀಅಲ್ ಹಸನ್, ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಅಖೀಲ್, ಖಲೀಲುರ್ರಹಮಾನ್, ಹಸನ್ ಅಸ್ಫರಿ ಮತ್ತು ಮುಜ್ಜಬಾ ಹುಸೇನ್‌ರು ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮದ ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿ ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆಗೆ ಸಾಧಕವಾಗುವ ಒಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದರು. ಈ ಸಾಹಿತಿಗಳು ರೂಪಲಾವಣ್ಯ, ಮನೋಚಿಂತನ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಚಿತ್ರಣ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ನಿಯಮಗಳು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ವಸ್ತು, ರೂಪ, ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ಆಧುನಿಕತೆ, ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಿರುವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಭಾವುಕರಾಗದೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಗೌರವ ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪರಿಶೀಲನೆ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಾಹಿತಿಗಳು ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಕೊಡುವವರಾದರೂ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕೀರ್ತಿ ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಅಳೆಯುವಲ್ಲಿ ಗಹನವಾದ ಮತ್ತು ವಿಶಾಲವಾದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಯ ಪರವೂ ಇದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಯ ವಿರೋಧಿಗಳೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉದ್ದಿಶ್ಯವನ್ನು ತಲುಪುವ ಅಭಿಲಾಷಿಗಳೂ ಇದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕುವವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಅಂಶವೇನೆಂದರೆ, ಅವರು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಲಿ, ಅದು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ನೀಡುವ ಮನೋಭಾವವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಉರ್ದುವಿನಲ್ಲಿ ಹಾಸ್ಯಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯು ಬಹಳ ದಿನಗಳಿಂದಲೂ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ. ಔರಂಗಜೇಬನ ಅನುಯಾಯಿಯಾದ ಜಾಫರ್ ಜೇಟ್ಟಿಯವರ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಈ ಕಾಲದವರೆಗೂ ವಿಭಿನ್ನ ಶೈಲಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ

ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಡಂಬನಾತ್ಮಕ ಟೀಕೆಯು ಈ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ ಹಾಸ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಗೊಳಿಸಿತು. “ಅವಧ್ ಪಂಚ್” ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವವರು ಹೊಸ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಸ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆರಂಭ ಮಾಡಿದರು. ಇದನ್ನು ಬರೆಯುವವರಲ್ಲಿ ಸರ್‌ಶಾರ್, ಅಕ್ಟರ್, ಸಜ್ಜಾದ್ ಹುಸೇನ್, ಸಿತಮ್ ಜರೀಫ್, ಹಿಜ್‌ರಾ ಪ್ರಮುಖರು. ಇತರ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಂತಹ ಬರಹಗಾರರ ಪರಂಪರೆಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಜಫರ್ ಅಲಿ ಖಾನ್, ಮೌಲಾನಾ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಅಲಿ, ಮೌಲ್ವಿ ಮಹಫೂಜ ಅಲಿ, ಚೌಧರಿ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಅಲಿ, ವಿಲಾಯತ್ ಅಲಿ ಬಂಬೂಕ್ ಸಾಲಿಕ್, ಲಕ್‌ಲಕ್ ಸಿಂದಬಾದ್ ಜಹಾಜಿ ಇವರೆಲ್ಲ ಹಾಸ್ಯ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮವನ್ನು ಪ್ರಗತಿಯ ಪಥಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದರು. ಜೊತೆಜೊತೆಗೇ ಹಾಸ್ಯ ಬರವಣಿಗೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯೂ ಆಗುತ್ತಲಿತ್ತು. ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ರಶೀದ್ ಅಹಮದ್ ಸಿದ್ದೀಕಿ, ಪತ್ರಸ್ ಬುಖಾರಿ, ಅಜೀಮ್ ಬೇಗ್ ಚುಗ್ತಾಯಿ, ಶೌಕತ್ ಥಾನ್ವಿ, ಮಿರ್ಜಾ ಫರ್ಹತ್‌ಲ್ಲಾ ಬೇಗ್ ಮುಲ್ಲಾ ರಮೋಜಿ ಮೊದಲಾದವರು ಜೀವನದ ಡಂಬಾಚಾರ ಮತ್ತು ಆಡಂಬರಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಸಾಮಾಜಿಕ ಓರೆಕೋರೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ರಶೀದ್ ಅಹಮದ್ ಸಿದ್ದೀಕಿ ಮತ್ತು ಅಜೀಮ್ ಬೇಗ್ ಚುಗ್ತಾಯಿ ಇವರನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಕೇವಲ ಹಾಸ್ಯ ಮತ್ತು ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ರಶೀದ್ ಅಹಮದ್ ಸಿದ್ದೀಕಿಯವರ ಹಾಸ್ಯದ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ವಿಡಂಬನಾತ್ಮಕ ಟೀಕೆಯೂ ಸೇರಿರುತ್ತದೆ. ಕನ್ವಯ್ಯಾಲಾಲ್ ಕಪೂರ್, ಶಿಫಿಕುರ್ರಹಮಾನ್ ಮತ್ತು ಫುರಕತ್‌ರವರು ಹಾಸ್ಯ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಉನ್ನತಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿದ ಹೊಸ ಬರಹಗಾರರು. ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದು ಸಧ್ಯ ಅಸಾಧ್ಯ.

ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನ ರೀತಿಯ ವಿಭಿನ್ನ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಆಗುತ್ತಲಿದೆ. ಒಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರದ ಮೇಲೆ ಕಡಮೆ, ಮತ್ತೊಂದರ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾರ. ಈಗಲೂ ಉರ್ದುವಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ನಾಟಕಗಳಿಲ್ಲ. ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಾ ಹಶರ್ ಅನಂತರ ಇತ್ತಿಯಾಕ್ ಹುಸೇನ್ ಖುರೇಶಿ, ಇಮ್ಮಿಯಾಜ್ ಅಲಿ ತಾಜ್, ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಮುಜೀಬ್, ಡಾಕ್ಟರ್ ಆಬಿದ್ ಹುಸೇನ್, ಇಶ್ರತ್ ರಹಮಾನಿ, ಕ್ರಿಶನ್ ಚಂದರ್, ಮಂಟು, ಆಶ್ಕಿ ಬೈದಿ, ರಫೀ ಪೀರ್, ಇಸ್ಮತ್ ಚುಗ್ತಾಯಿ, ನಾಸಿರ್ ಶಮ್ಸಿ, ಖ್ವಾಜಾ ಅಹಮದ್ ಅಬ್ಬಾಸ್, ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಹಸನ್ ಇವರು ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಗಮನ ಕೊಟ್ಟವರು. ಆದರೆ ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಯಾವ ಉನ್ನತಿಗೆ ತಲುಪಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತೋ ಅದಿನ್ನೂ ದೂರವಿದೆ.

ತತ್ವಜ್ಞಾನ, ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ವಿದ್ವತ್ಪೂರ್ಣ ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವಿಚಾರಗಳ ಕಡೆ ನಮ್ಮ ಬರಹಗಾರರು ಲಕ್ಷ್ಯ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರ್ ಜಾಕಿರ್ ಹುಸೇನ್, ಆಬಿದ್ ಹುಸೇನ್,

ಗುಲಾಮುಸ್ತೈ ದೀನ್, ನಿಯಾಜ್ ಫತೇಹ್‌ಪೂರಿ, ಅಬ್ದುಲ್ ಮಾಜಿದ ದರಿಯಾಬಾದಿ ಮತ್ತು ಭಫರ್ ಹುಸೇನ್ ಖಾನ್ ಇವರ ಹೆಸರುಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ.

೩೧. ಫಾನೀ ಬದ್ ಅಯಾನಿ

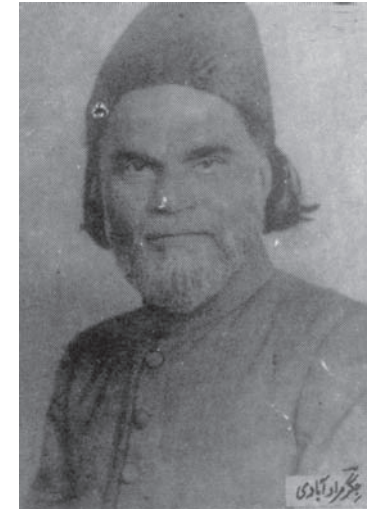
೩೨. ಎಗಾನಾ ಚಂಗೀಜಿ

೩೩. ಅಸ್ಗರ್ ಗೊಂಡ್ವೇ

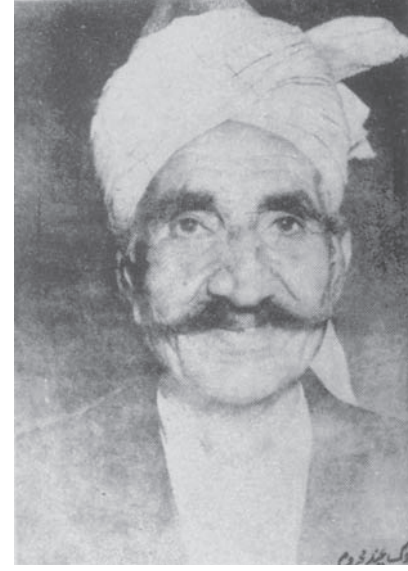
೩೪. ಹಸರತ್ ಮೊಹಾನೀ

೩೫. ಜಿಗರ್ ಮುರಾದಾಬಾದೀ

೨೬. ಸಫೀಲಖ್ವೀ

೨೮. ತಲೂಕ್ ಚಂದ್ ಮಹರೂಮ್

೨೭. ದುರ್ಗಾಸಹಾಯ್ ಸರ್ವರ್

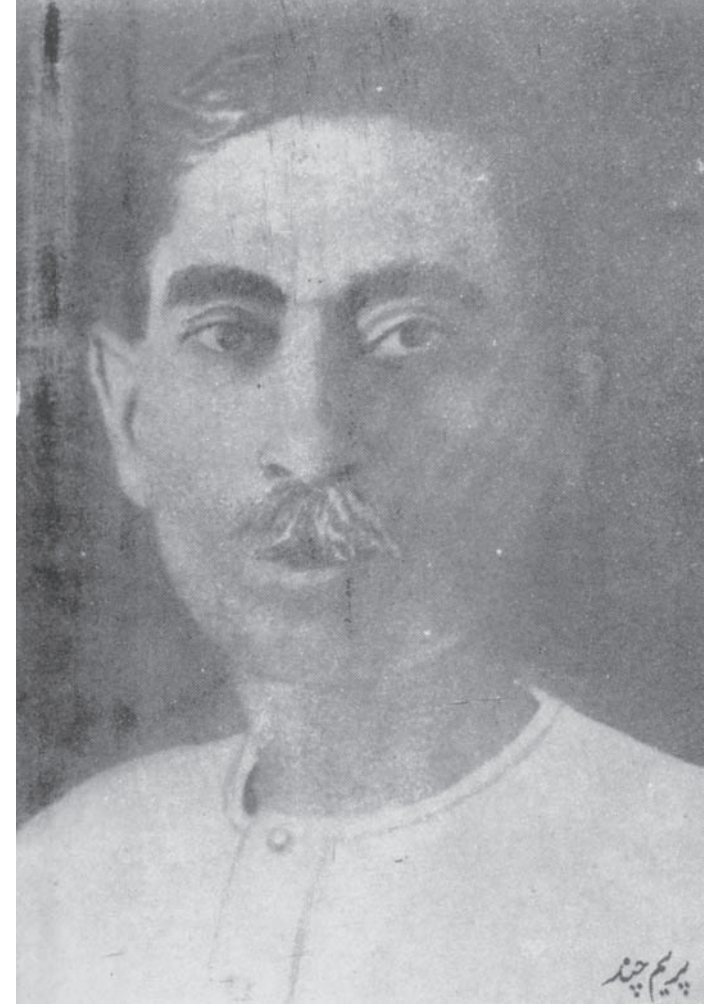

೨೯. ಮುನಜೀ ನವಲ್ ಕಿಶೋರ

೪೦ ಮುನಶಿ ಸಜ್ಜಾದ ಹುಸೇನ್

೪೧ ರಾಮ್ಬಾಬು ಸಕ್ಸೇನಾ

೪೨. ಪ್ರೇಮ ಚಂದ್

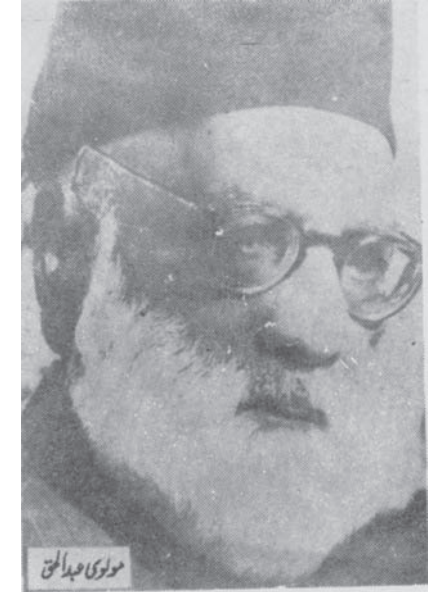

೪೩. ಅಬುಲ್ ಕಲಾಮ್ ಅಜಾದ್

೪೪. ನಿಯಾಜ್ ಫತೇಹಸೂರಿ

೪೫. ಮೌಲ್ವೀ ಅಬ್ದುಲ್ ಹಖಿ

೪೬. ಮಹಮೂದ್ ಶಿರಾನಿ

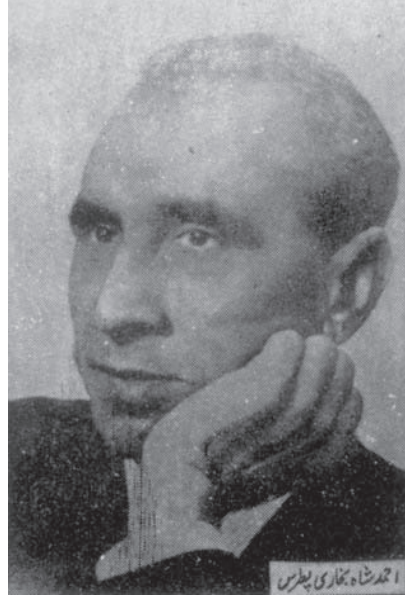
೪೮. ಸಯ್ಯದ್ ಮಸೂದ್ ಹುಸೇನ್
ರಿಜ್ಜ ಅದೀಬ್

೪೭. ಪಂಡಿತ್ ಬ್ರಿಜ್ ಮೋಹನ್
ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಕೈಫಿ

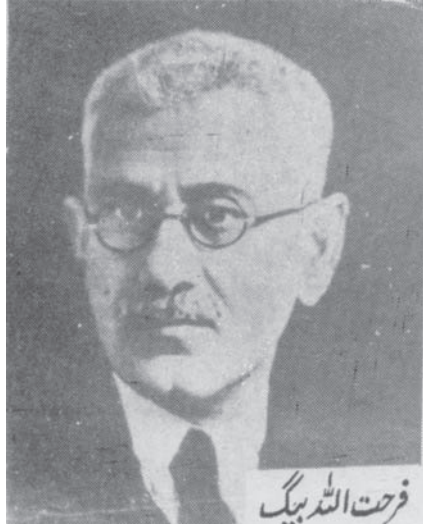

೪೯. ಖ್ವಾಜ್ ಹಸನ್ ನಿಜಾಮೀ

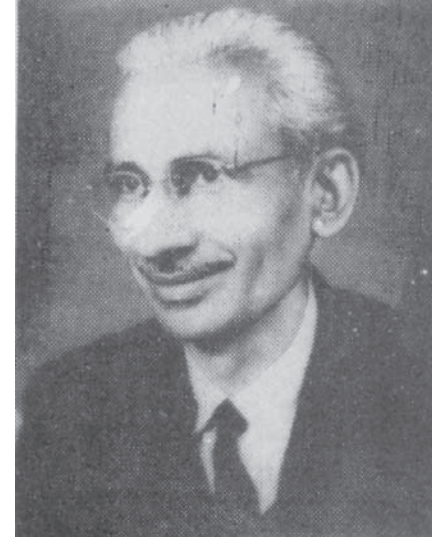
೫೦ ಅಹಮದ್ ಶಾಹ್ ಬುಖಾರಿ ಪತ್ರಿಸ್

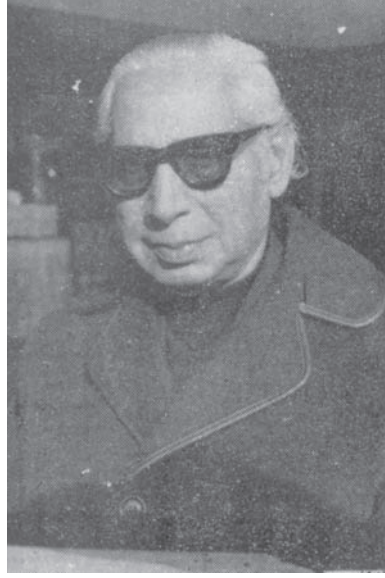
೫೧. ಫರಹತ್ ಉಲ್ಲಾ ಬೇಗ್

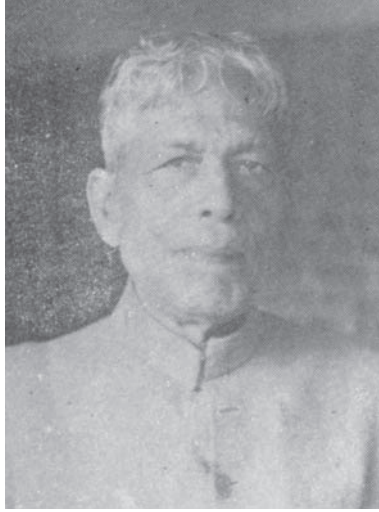
೫೨. ರಶೀದ್ ಅಹಮದ್ ಸಿದ್ದೀಖಿ

೫೩. ಕನ್ವಯುಲಾಲ್ ಕಸೂರ

ಶಿಳಿ. ಸಜ್ಜಾದ್ ಜಹೀರ್

ಶಿಶಿ. ಎಜಾಜ್ ಹುಸೇನ್

ಶಿಟ. ಸಾದತ್ ಹುಸೇನ್ ಮೆಂಟು

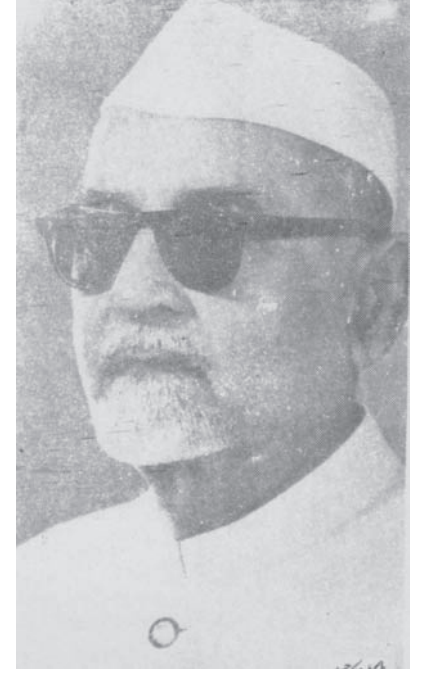
ಶಿ೭. ಕಿಶನ್ ಚಂದರ್

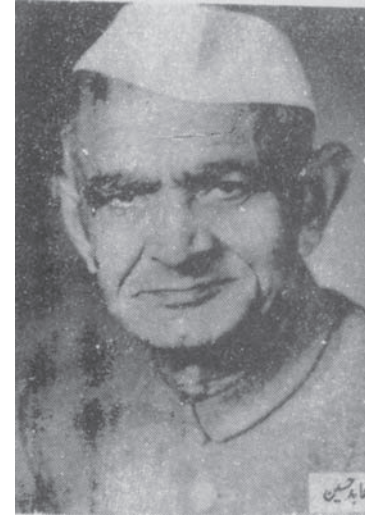
ಶಿರ. ನೂನ್ ಮೀಮ್ ರಶೀದ್

ಶಿರ. ಮೀರಾಜೀ

ಓಂ. ಡಾಕ್ಟರ್ ಹುಸೇನ್

ಓಂ. ಅಬಿದ್ ಹುಸೇನ್

೧೪. ಕೆಲವು ಅಗತ್ಯ ಸಂಕೇತಗಳು

ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾಂಸರ, ಕವಿಗಳ ಮತ್ತು ಅವರ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೇ ಚರ್ಚೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕಥೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಇನ್ನಿತರ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕು. ಅವು ಯಾವುದೆಂದರೆ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನದ ಪದ್ಧತಿ, ಪತ್ರಿಕೆ ಮತ್ತು ವಾರ್ತಾ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಬಳಕೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಘಗಳು, ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಗಳು, ಸಮ್ಮೇಳನಗಳು, ಅನ್ಯ ಭಾಷೆಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ. ಈ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳತ್ತ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಟ್ಟು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಗತಿಯ ವೇಗದ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮತ್ತು ಕವಿಗಳು ಈ ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದಲೇ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರೊಡನೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾರೆ.

ಉರ್ದುಭಾಷೆಯು ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸರಳವಾಗುವಂತೆ ಉರ್ದುವಿನ ಈ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇತ್ತೋ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಪೂರಕವಾದ ಇನ್ನಿತರ ಭಾಷೆಗಳ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೇಳಲಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಉರ್ದುಭಾಷೆಯ ಪರಂಪರೆ ಹರಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಫಾರ್ಸಿ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಲವರು ಅರಬ್ಬಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಓದುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿದ್ವಾಂಸರಾದವರು ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಅರಿತವರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಿಕಂದರ್ ಲೋಧಿ ಮತ್ತು ಮಹರಾಜಾ ಅಕ್ಬರ್ ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಿ ಹುದ್ದೆ ಪಡೆಯಲು ಫಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುವುದು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಬಹಳ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಆಂಗ್ಲರ ಆಳ್ವಿಕೆಯು ಆರಂಭವಾದ ಅನಂತರವೂ ಫಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆಯು ಸರಕಾರಿ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಫಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. 1835ರಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಸರಕಾರಿ ಭಾಷೆ ಎಂದು ಮಾನ್ಯ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ನ್ಯಾಯಾಲಯ, ಮತ್ತಿತರ ಕಚೇರಿಗಳು ಉರ್ದುವಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯತೊಡಗಿತು. ಅನೇಕ ಕಡೆ ಉರ್ದುವನ್ನು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಉಂಟಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ದಿನ ಕಳೆದಿರಲಿಲ್ಲ, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಹಿಂದಿ ಮತ್ತು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಜಗಳವು ಆರಂಭವಾಯಿತು, ಮತ್ತು ಶಾಲೆ, ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿ ಬೋಧನೆಯ

ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಹೈದರಾಬಾದ್ ದಖ್ಖನ್ನಿನ ಉಸ್ತಾನಿಯಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ಉನ್ನತ ವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕಾಗಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿತು. ಆಗ ಉರ್ದುಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರದಾನಕ್ಕಾಗಿ ಉತ್ತಮ ದರ್ಜೆಯ ನೂರಾರು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆಸಲಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ಮುದ್ರಿತವಾದುವು. ಆಗಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವುದೇ ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಇನ್ನು ಉನ್ನತ ವ್ಯಾಸಂಗದಂತೂ ಬೇರೆ ವಿಷಯ! ಆದರೂ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯು ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯನ್ನು ತ್ರಿತಿಮವವರಿಗೆ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಮಾತೃಭಾಷೆ ಎಂದು ಗೌರವಿಸುವವರಿಗೆ ಗಂಭೀರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಎದುರಾಗುತ್ತಿವೆ.

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣಾಲಯಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದುವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊಳೆ ಜೋಡಣೆಯ ಅಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಮುದ್ರಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1836ರ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣಾಲಯಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಅದರೊಡನೆ ಹೆಚ್ಚಿಷ್ಟ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಮುದ್ರಿತವಾದುವು. ಪುಸ್ತಕಗಳ ಮುದ್ರಣ, ಪ್ರಕಾಶನ ಮತ್ತು ಮಾರಾಟ ಇವು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ನೆರವು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ನವಲ್‌ಕಿಶೋರ ಮುದ್ರಣಾಲಯ. ಇದು ಕ್ರಿ.ಶ. 1860 ರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಸಾವಿರಾರು ಉರ್ದು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿದೆ. ಇತರ ಮುದ್ರಣಾಲಯಗಳು ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು ಮತ್ತು ಈಗಲೂ ಪ್ರಕಟಣಾ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇದೆ.

ಉರ್ದುಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮೊತ್ತಮೊದಲ ಪತ್ರಿಕೆ ಯಾವಾಗ ಮುದ್ರಿತವಾಯಿತು, ಇದು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಆದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ. 1836 ರಿಂದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಪರಂಪರೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ದಿಲ್ಲಿ ಅಖ್ಬಾರ, ಸಯ್ಯದುಲ್ ಅಖಬಾರ್ ಮೊದಲಾದವು ಆರಂಭದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು. ಅನಂತರ ಉರ್ದುಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಪ್ರಕಟವಾದುವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದವು ಅವಧ್ ಅಖಬಾರ್, ಅಲ್ ಹಲಾಲ್, ಹಮ್ಮದ್, ಹಮ್ಮದ್, ಮದೀನಾ, ಅಲ್ ಜಮೀತಾ, ಸರ್ ಫಾರಾ, ಜಮೀನ್ದಾರ್, ಇನ್‌ಕಿಲಾಬ್, ಖಿಲಾಫತ್, ಪ್ರತಾಪ್, ತೇಜ, ಮಿಲಾಪ್, ಹಿಂದ್, ಪಯಾಮ, ಅವ್ಲೋಜ್, ಕೌಮಿ ಆವಾಜ, ದಾವತ್, ಸಿಯಾಸತ್ ಇತ್ಯಾದಿ. ಇದೇ ರೀತಿ ಇತರ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಸಹ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಪಾರ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿದುವು. ಹೊಸ ಬರಹಗಾರರು ಇವೇ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಇಳಿದರು, ಚರ್ಚೆಗಳಾದುವು, ಚಳುವಳಿಗಳಾದುವು, ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳಾದುವು ಮತ್ತು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಏನೆಲ್ಲ ಬರೆದರೋ ಅವೆಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಭಾಗಗಳಾಗಿ ಬಿಟ್ಟವು. ಆ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಹೆಸರು ಹೀಗಿವೆ, ಮಖ್ಬಿನ, ನಕಾದ್, ಸಲಾಯೆ ಆಮ್, ಅಲ್ ಅಸರ್, ಅದೀಬ್, ಜಮಾನಾ, ಮಖಾಫ, ಅಲ್ ನಾಜಿರ್, ಉರ್ದು, ಉರ್ದು ಅದಬ್, ಅದಬ್ ಲತೀಫ್, ನಖೋಷ್, ಅದಬೀ ದುನಿಯಾ, ಹುಮಾಯೂನ್, ನವಾಯೆ ವಖ್ಖಿ, ಮಾರಿಫ್, ಅದಬ್,

ನಯಾ ಶಹರಾಹ, ಸಾಖಿ, ಇಫ್ಫಾರ್, ಮುಆಸಿರ್, ಶಾಯರ್, ನಿಗಾರ್, ಸಬಾ, ಆಜಕಲ್, ಸಬ್‌ರಸ್ ಮತ್ತು ನಯಾದಾರ್. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ನಿಂತು ಹೋಗಿವೆ. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿವೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯಕೂಟಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಘಗಳ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ನಡೆದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಹ ಗಣನೀಯವಾಗಿಯೇ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವಂತಹದ್ದಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆಯು ಗುರು-ಶಿಷ್ಯ ಮತ್ತು ಶಿಷ್ಯರ ಗುಂಪಿನಿಂದ ಏರ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಏರ್ಪಾಟಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯವಾಹಿನಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಹೊಸತನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಗೋಷ್ಠಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸಲಹೆ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೊಸಯುಗದ ಆರಂಭವಾದಾಗಿನಿಂದ ಸಂಘ-ಸಂಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಒಕ್ಕೂಟಗಳ ಹೆಸರು ಕೇಳಿಬರುತ್ತಲಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿ ನಾಕ್ಯುಲರ್ ಟ್ರಾನ್ಸಲೇಷನ್ ಸೊಸೈಟಿ, ಸೈಂಟಿಫಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿ, ಅಂಜುಮನ್-ಎ-ಪಂಜಾಬ್, ಜಲಸಾ-ಎ-ತಹಜೀಬ್, ಅಂಜುಮನ್-ಎ-ಮಿಯಾರ್ ಪ್ರಮುಖವಾದವು. ಆ ಸಂಘಗಳ ಸದಸ್ಯರು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಓದಿ ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು, ಮತ್ತು ಆ ವಿಷಯಗಳು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೆಲವು ಸಂಘಗಳು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ ಅಂಜುಮನ್-ಎ-ತರಕ್ವೀ ಉರ್ದು, ಅಂಜುಮನ್ ತರಕ್ವೀ ಪಸಂದ್ ಮುಸನ್ನಫೀನ್, ಹಲಕಾ ಅರ್ಬಾಬ್ ಜೌಕ್, ಇದಾರಾ ಅಧಿಯಾತ್ ಉರ್ದು, ದಾರುಲ್ ಮುಸನ್ನಫೀನ್, ಜಾಮಿಯಾ ಮಿಲಿಯಾ ನದ್ವತ್‌ಲ್ ಮುಸನ್ನಫೀನ್, ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಿ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿ ಮೊದಲಾದವು ಈ ಮಾತಿಗೆ ನಿದರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಗಳು ಮತ್ತು ಕವಿಸಮ್ಮೇಳನಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಬಂದಿವೆ. ಇವು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಅನಂತರ ಇವುಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತೆಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಾಲೆ, ಕಾಲೇಜು ಮತ್ತು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ವಾರ್ಷಿಕ ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಗಳಿಗೆ ದೊರೆತ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ನಗರಗಳಲ್ಲದೆ ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಗಳು ನಡೆಯತೊಡಗಿದವು. ಈ ರೀತಿ ಉರ್ದುಭಾಷೆಯ ಮತ್ತು ಶಾಯರಿಯ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತ ಸಮಾಚಾರಗಳು ದೂರದೂರಕ್ಕೆ ತಲುಪತೊಡಗಿದವು. ಈ ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಗಳಲ್ಲದೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಯಿತು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿತ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಲು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಚರ್ಚೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ಣಯಗಳು ಉರ್ದುಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸದ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳ ಪರಿಣಾಮವು ಬರೆಯುವವರ ವಿಚಾರಗಳ ಮೇಲೆ ಬೀರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಓದುಗರೂ ಕೂಡ ಸಮಯದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಮತ್ತು ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗುವುದೂ ಸಹಜ.

ಭಾರತ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಉರ್ದುಭಾಷೆಯ ಆರಂಭವಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ ಭಾರತದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳ ಪ್ರಭಾವವಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಫಾರ್ಸಿ ಮತ್ತು ಅರಬ್ಬಿಯದು. ಆಗಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಫಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಆದ ಅನುವಾದಗಳೆಲ್ಲ ಫಾರ್ಸಿಭಾಷೆಯಿಂದಲೇ ಆದವು. ಅಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಆಂಗ್ಲಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚಿದೊಡನೆ ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯಿಂದಲೂ ಅನುವಾದವಾಗತೊಡಗಿದವು. ಆಂಗ್ಲಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕವೇ, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಜರ್ಮನಿ, ಚೀನಿ, ರೂಸಿ, ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಮತ್ತಿತರ ಭಾಷೆಗಳ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಅನುವಾದ ಕಾರ್ಯವು ನಡೆಯಿತು. ಈ ಅನುವಾದ ಕೃತಿಗಳು ಕೇವಲ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗಷ್ಟೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕ, ಕಥೆ ಮತ್ತು ಕವನ ಮೊದಲಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನುವಾದ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಯಿತು. ಅನುವಾದಗಳಲ್ಲದೆ, ಐರೋಪ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳುವಳಿ, ಬರೆಯುವ ಶೈಲಿ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಗಳ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕೂಡ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಭಾರತ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಗತಿಯೇನಿರುವುದು. ಉರ್ದು ಸಾಹಿತಿಗಳು ಅವುಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದರು. ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಓದುವವರು ಶರತ್‌ಚಂದ್ರ ಚಟರ್ಜಿ, ಬಂಕಿಮ್‌ಚಂದ್ರ, ಟ್ಯಾಗೋರ್, ನಜರುಲ್ ಇಸ್ಲಾಮ್ ಇವರ ಬಂಗಾಳಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವು ಅನುವಾದಗಳು ಹಿಂದಿ, ಗುಜರಾತಿ, ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಗಳಿಂದಲೂ ಆಗಿವೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಇತಿಹಾಸದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವವರು ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಗಮನ ಇಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಪ್ರತಿ ಹಂತವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಿರಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಪ್ರಪಂಚದ ಯಾವ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅನ್ಯ ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗುವುದು ಮತ್ತು ಅನ್ಯಭಾಷೆಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವುದು ಈ ಎರಡೂ ವಿಷಯಗಳ ಕೊಡುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಅತ್ಯವಶ್ಯದ ಕೆಲಸ. ಈ ಕ್ರಮದಿಂದ ನಷ್ಟ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಪ್ರಮುಖ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲದೆ, ಉರ್ದುವಿನ ಕಥೆಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವವರು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದೇನೆಂದರೆ, ಈ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜೀವನದ ಪ್ರಭಾವವು ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲಾಗಿರುವುದು ಖಂಡಿತ. ಹೀಗಾಗಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯು ಬದುಕಿನ ಒಳ್ಳೆಯ ತಿರುವುಗಳು ಮತ್ತು ಬದುಕಿನ ಉತ್ತಮ ಕಲ್ಪನೆ, ಹಾಗೂ ನೀತಿಯ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ನೀಡಿದೆ. ಉರ್ದುಭಾಷೆಯು ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ದುಡಿದಿದೆ. ಉರ್ದು ಸಾಹಿತಿಗಳು ಮತ್ತು ಕವಿಗಳು ಕಾರಾಗೃಹ ವಾಸದ ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಸದಾ ಭಾರತ ದೇಶದ ಒಳಿತ್ಯೇ ಮತ್ತು ಆದರ್ಶಗಳನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮುಖಾಂತರ ಸಾದರಪಡಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಕಥೆಯ ಮುಕ್ತಾಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ಉಳ್ಳವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಉದ್ಭವಿಸುವುದು, ಅದೇನೆಂದರೆ, ಭವಿಷ್ಯತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾವ ಸ್ಥಾನವಿರುತ್ತದೆ, ದೇಶದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಇದರ ಪಾತ್ರ ಏನಿರಬಹುದು? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಉದ್ಭವಿಸಲು ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ, ಉರ್ದುಭಾಷೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವ ಸ್ವರೂಪವು ಎಷ್ಟು ವಿಕೃತವಾಗಿದೆ ಎಂದರೆ, ಅದರ ಭವಿಷ್ಯವೇ ತೊಂದರೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದಂತಿದೆ. ಕೆಲವರು ಇದನ್ನು ಪರದೇಶದ ಭಾಷೆ ಎಂದರೆ, ಕೆಲವರು ಅದನ್ನು ಸ್ವಂತ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇಲ್ಲದ ಭಾಷೆಯೆಂದು ಮೂಗು ಮುರಿಯುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಇದು ಕೇವಲ ಹಿಂದಿಯ ಒಂದು ರೂಪ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯು ದೇಶಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಸೇವೆ ಮಾಡಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಭಿನ್ನಮತದ ಜನರನ್ನು ಒಬ್ಬರಿಂದೊಬ್ಬರನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಹಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಕೆಲವರು ಇದನ್ನು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಭಾಷೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ಈ ಭಾಷೆಯನ್ನು ದೇಶದಿಂದಲೇ ಕಿತ್ತೆಸೆಯಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ಅದರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳ ಆರಾಧಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಂತೆ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಗೂ ಜೀವಿಸುವ ಹಕ್ಕು ಇದೆ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವವರೂ ಇದ್ದಾರೆ.

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕುವ ಸಮಂಜಸವಾದ ಉತ್ತರಗಳ ಮೇಲೆ ಉರ್ದುಭಾಷೆಯ ಭವಿಷ್ಯವು ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಉತ್ತರಗಳು ಅಷ್ಟು ಸರಳವಾಗಿಲ್ಲ. ಉರ್ದುಭಾಷೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯು ಈ ಕತೆಯನ್ನು ತಿಳಿದು, ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಓದಿದವರ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿ ತಾನಾಗಿಯೇ ಕೆಲವು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಅವರು ಉರ್ದು, ಭಾರತದ್ದೇ ಭಾಷೆ ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಭರವಸೆ ತಾಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಕೇವಲ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲ. ಉರ್ದುಭಾಷೆಯು ಭಾರತದ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಜೀವನದ ಚಿತ್ರಣಗಳನ್ನು ಬಹಳ ಸೊಗಸಾಗಿ ಸಾದರಪಡಿಸಿದ ಭಾಷೆ. ಒಗ್ಗಟ್ಟು, ಶಾಂತಿ, ಸೌಹಾರ್ದ ಮತ್ತು ಜನರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯ ಪಾಠವನ್ನು ಕಲಿಸಿದ ಭಾಷೆ. ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸಿಪಾಯಿಯಂತೆ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಭಾಷೆ. ಈ ಭಾಷೆಯ ಬಳಿ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರವಿದೆ. ಅದು ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಲಾಭ ಪಡೆದಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅದರ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿದ ಅಪವಾದಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅವೆಲ್ಲ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ದೂರವಾಗಿವೆ. ಉರ್ದುಭಾಷೆಯ ಮಹಾನತೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಅದರ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಉತ್ತುಂಗದ ಶಿಖರಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವುದು, ಇವು ಉರ್ದುಭಾಷೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವವರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಉರ್ದು ಭಾಷಾಸಾಹಿತ್ಯವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜೀವನವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗಬೇಕು, ಪ್ರೇಮ, ಶಾಂತಿ, ಸೋದರತ್ವಗಳ ಪಾಠ ನೀಡಬೇಕು, ಪ್ರತಿ ಹೂವಿನಿಂದ ರಸ ಹೀರಲಿ, ಪ್ರತಿ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಲಾಭ ಪಡೆಯಲಿ, ಮತ್ತು ಪ್ರತಿ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಾಧುರ್ಯ ಮತ್ತು ಮಧುರತೆಯನ್ನು ಪರಿಮಳಗಳಿಂದ ಮನೆಮಾಡಲಿ, ಆಗ ಅದರ ಭಾಷೆ

ಉಜ್ವಲವಾಗುವುದು, ಸಾಹಿತ್ಯ ಶಕ್ತಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವುದು. ಆಧುನಿಕ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಇದರ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾದರೂ ಇದರ ಆತ್ಮ ಉಳಿದಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಇದರ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಲಿದೆ, ರಶಿಯಾ, ಅಮೆರಿಕಾ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಚೆಕೊಸ್ಲೊವಾಕಿಯಾ, ತುರ್ಕಿ, ಇರಾನ್ ಮತ್ತು ಮಿಸರ್ (ಇಜಿಪ್ಟ್)ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ, ಉರ್ದುಭಾಷೆಯ ಬದುಕು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಿಂದ, ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೇ, ವಿಶೇಷತಃ ತಾನು ಜನ್ಮ ಪಡೆದ ಸಂಬಂಧಿತ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಪ್ರಗತಿಯೇ ಉರ್ದುವಿನ ನಿಜವಾದ ಪ್ರಗತಿ. □